Poštalna plačana
Spedizione in abbonam. postale II. gruppo
Tisk. "Zadružna tiskarna"
Uredništvo: Via Imbriani 5
Uprava: Piazza Goldoni 1

LJUDSKI TEDNIK

Leto II. - Lir 10.—, Jugolir 7.—, Din 5.—. Trst, 6. marca 1947 Štev. 57

Pred moskovsko konferenco

11. marca se bo v Moskvi pričela konferenca Sveta zunanjih ministrov, ki bo odločala o enem izmed najvažnejših povojnih vprašanj — o bodoči usodi Nemčije in Avstrije. Razne delegacije se pripravljajo na odhod v Moskvo, britanska delegacija z Bevinom na čelu pa je že odpotovala in se medpotoma ustavila v Dunquerque-u, kjer sta Bevin in Bidault podpisala anglo-francosko pogodbo o zavezništvu.

Nedvomno spada ta pogodba v okvir angleških priprav na moskovsko konferenco. Te britanske priprave izhajajo iz realističnega spoznanja, da je britanski imperij odigral svojo vlogo kot velesila, da si mora torej Anglija pomagati na drug način, če hoče na mednarodnih sestankih igrati samostojno in enakovredno vlogo. To je za Anglijo zlasti v vprašanju Nemčije, kjer ima svoje posebne interese, ki se ne krijejo povsem z ameriškimi, marveč si marsikje nasprotujejo.

Z anglofrancosko pogodbo je upala Velika Britanija dobiti brezpogojno francosko podporo za svoje stališče v Moskvi. Zasedanje samo bo pokazalo, v koliko se ji je to posrečilo, iz dogodkov pa vidimo, da ji je bilo mnogo do tega, da bi bila pogodba podpisana še pred konferenco. Kot znano, je v pogajanjih nastal zastoj, ki ga je britanska vlada premostila s tem, da je skoraj v celoti pristala na francosko formulacijo besedila pogodbe, ki daje Franciji znatno večje jamstvo proti morebitnemu nemškemu napadu, Angliji pa nalaga dokaj večje obveznosti. Nadalje je dobila Francija učinkovitejše jamstvo za dobavo porurskega premoga.

Vse to predstavlja za Anglijo v neki meri žrtev, ki pa jo je sprejela zaradi nujnosti, ki jo narekuje sedanji položaj. V isti okvir s prizadevanji za pridobitev francoske podpore spadajo razni načrti o združenih državah Evrope in podobno, ki jih je pričel propovedovati Churchill. Ti načrti že zaradi same Churchillove osebe, ki je že dovolj razkrinkana, niso mogli naleteti na odobravanje britanske vlade, ker se z ljudmi Churchillovega kova v trenutnem položaju ne more kompromitirati.

V zameno pa je nastopila neodvisna laburistična stranka, sicer neznatna parlamentarna frakcija, ki ji je pa vendar pripadla važna naloga, da sestavi in objavi načrt o «Socialističnih združenih državah Evrope».

Vsi ti načrti zahtevajo od evropskih držav, da se odpovedo svoji suverenosti in se vključijo v nekako «evropsko» ali «zahodno evropsko» politično in gospodarsko skupnost, ki bi bila očitno pod hegemonijo Velike Britanije, kajti ti načrti nikjer ne govore, da bi se tudi Anglija odpovedala svoji suverenosti. Na ta način upa Anglija doseči nekako ravnotežje z ZDA, nastopati kot enakopraven faktor na pogajanjih s svojim tekmecem onstran Oceana in tako brez škode za lastne interese skupno z njim nastopiti v diplomatični borbi proti Sovjetski zvezi.

Medtem ko opažamo torej v Angliji politiko, ki izhaja iz spoznanja lastne šibkosti, in ki je zaradi tega primerno umerjena (primerjaj zadnji silno krotki Bevinov govor!), je položaj v Ameriki drugačen. Politika ZDA temelji na njihovi gospodarski in vojaški moči in na vplivu v vseh delih sveta, ki so si ga pridobile v poslednjem času, marsikje na škodo Anglije, zlasti na bližnjem in srednjem Vzhodu in v Sredozemlju, ki je bilo včasih britansko jezero.

V ZDA postajajo vse pogostejši glasovi o potrebi «politike močne roke», torej o politiki nepopustljivosti, nespravljivosti, čeprav bi to škodovalo sodelovanju in sporazmevanju med zavezniki. Najvnetejši zagovorniki te politike so vplivni republikanci, voditelji večinske stranke ameriškega kongresa. Ne smemo se torej čuditi hujskaški gonji proti Sovjetski zvezi in proti demokratičnim državam vzhodne Evrope, ki se je v poslednjih tednih poostrila, čeprav je v zadnjih dneh spet popustila. S tem bi radi izvajali pritisk na Sovjetsko zvezo, radi bi si že vnaprej ustvarili pozicije, ki bi jim olajšale obrambo njihovih imperialističnih načrtov na moskovski konferenci.

Angloameriška okupacijska politika v Nemčiji stremi za tem, da izkoristi vojaško zasedbo za utrditev položaja svojega kapitala v zahodnih, najbolj industrializiranih področjih Nemčije, da Nemčijo gospodarsko zasužnji, da končno izolira zahodna področja od vzhodnih, ki so pod sovjetsko zasedbo. Medtem ko se na sovjetskem okupacijskem področju izvajajo obsežne demokratične reforme, med njimi razlastitev junkerskih veleposestev, enega imed virov nemškega prusaškega imperializma in militarizma, v zahodni Nemčiji okupacijske oblasti načrtno sabotirajo prizadevanje demokratičnih strank in sindikatov, ki hočejo dati Nemčiji čim bolj demokratičen značaj.

Nedavno odkrita zarota na angleškem in ameriškem področju Nemčije kaže po eni strani, kako klavrno je bila tam izvedena denacifikacija, po drugi strani pa predstavlja poskus, da se tik pred konferenco ojačijo angloameriške pozicije, da se vsaj z enim večjim dejanjem prikaže «volja» angloameriških oblasti do čiščenja nacističnih elementov, da se prikažejo zahodne okupacijske oblasti kot «žrtev» nacističnih zarot. Se več, poročila govore o «protisovjetskemu značaju» te zarote. Londonski listi pišejo, da bo odkritje te zarote «olajšalo razpravljanje o denacifikaciji v Moskvi».

V splošnem opažamo torej pred moskovsko konferenco vsestranske priprava na zahodu, ki naj olajšajo izvedbo imperialističnih načrtov zahodnih reakcionarnih klik. Vendar so prav ti krogi morali že pri sestavljanju mirovnih pogodb z bivšimi nemškimi sateliti ugotoviti, da se je na svetu marsikaj spremenilo, da je moč demokracije silno narastla, da so se ljudstva med zadnjo vojno mnogo naučila in da ne dopuščajo več delovanja, ki škoduje interesom miru in demokracije v svetu.

MOLOTOV: Sovjetska vlada želi korenito in jasno razumevanje z Veliko Britanijo.

BEVIN: Ni mogoče dopustiti, da bi 66-milijonsko ljudstvo (Nemci) predstavljalo zatirano področje v središču Evrope.

BIDAULT: Francoska vlada bo zavzela stališče federalistične ureditve Nemčije, ker taka ureditev ne predstavlja nevarnosti za Francijo.

MARSHALL: Izjava, da je politika SZ „napadina in ekspanzionistična", je še dokaj zmerna.

Bellosguardo

Proces proti zločincem s policijskega inšpektorata v ulici Bellosguardo se je končal. Končal se je z razsodbo, ki pomeni udarec v lice vsemu poštenemu antifašističnemu ljudstvu in podlo žaltev spomina vseh žrtev zveri z Bellosguarda. Kakor niso take vrste razsodbe, odkar vodi našo pokrajino ZVU, popolnoma nepričakovane, je vendar gotovo, da je tak izid procesa eden izmed največjih členov v verigi krivic, prizadejanih demokratskemu ljudstvu v zadnjih 20 mesecih. Medtem ko smo bili ponovno priče razmeroma težkih obsodb antifašistov, bivših partizanov, za neznatne prestopke, bi se naj sedaj zadovoljili z milo obsodbo ljudi, ki imajo na vesti smrt bosve kolikih antifašistov, da o njihovih terorističnih orgijah niti ne govorimo. Ljudi, ki že dolgo niso več vredni, da tlačijo zemljo, so osrečili z nekaj let ječe, ki se jim lahko še s kako amnestijo izbrišejo. In te zveri bodo zopet «dostojni člani» človeške družbe.

V tem trenutku nas ne zanima, ali je sedanja tukajšnja oblast prežeta z antifašističnim duhom, kakor je o nje nosilcih verjelo naše ljudstvo v teku osvobodilne borbe; ali je pa morda glede tega drugačnega mnenja, ko se obdaja celo s takim vojnim zločincem, ki bi moral že davno iti — po sicer krajši poti — za svojimi žrtvami. Tudi nas v tem trenutku ne zanima, ali je bila preteklost in ali je sedanjost članov sodišča taka, da bi mi mogli biti uverjeni, da bodo ti ljudje sodili zločinske fašiste po njih »zaslugah«; da bodo vendar enkrat sodili, kot to zahteva smrt, trpljenje in prelita kri žrtev teh zveri in ne oklepajoč se okostenelih črk paragrafa. Ne mislimo nadalje razglabljati, če je tako sodišče ljudsko sodišče, ali pa je protiljudsko, ljudstvu sovražno.

Hočemo le pribiti tole: pred sodiščem so stali neki ljudje (težko jih je tako imenovati), ki so bili obdolženi takih in takih zločinov in ki so teh zločinov tudi dejansko krivi. In vsi ti obtoženci so bili z majhno kaznijo «nagrajeni» za svoje zločine v posmeh primorskemu ljudstvu in svojcem žrtev.

In te se vprašamo, kdo je za to odgovoren in kdo je tega kriv, ali je še tudi treba, da s prstom nanj pokažemo?

R. R.

Finančni in gospodarski položaj STO-ja

Pred nekaj dnevi je meddržavna komisija za proučevanje gospodarskih in finančnih vprašanj Tržaškega svobodnega ozemlja končala svoje delo. Ni bila to komisija, ki bi morala dokončno odločati o teh vprašanjih, ampak je imela samo značaj ankete, t. j. preučitev vseh možnosti, dati svoje mišljenje in predložiti svoja dognanja konferenci štirih zunanjih ministrov, ki bodo o tem dokončno odločili.

Ob zaključku dela meddržavne komisije je načelnik jugoslovanske delegacije v tej komisiji, univerzitetni profesor dr. Milan Bartoš, podal obširneje obrazloženo stališče Jugoslavije, ki so ga jugoslovanski delegati zastopali pri omenjeni komisiji.

Ne bo odveč, če se tudi mi malo zadržimo pri tem vprašanju.

Komisija je imela v načrtu proučitev treh problemov, in sicer problem notranjega proračuna Svobodnega tržaškega ozemlja, problem zunanje plačilne bilance in problem nove valute STO-ja.

Kar se tiče proračuna, zastopa Jugoslavija stališče, da je to stvar strogo notranjega značaja. To pomeni, da o tem more in mora odločati samo prebivalstvo STO-ja in se vanj ne smejo vtikati zunanje sile. Za to je pa potrebna korenita izpremomba sedanjega stanja, kajti ves sedanji upravni aparat ni nikakor v interesu ljudstva in isto moramo reči o davčnem sistemu. Po sistemu, ki ga je uvedel fašizem in ki je še danes v veljavi, plačujejo niže stoječi sloji ljudstva sorazmerno mnogo več davka, kot ga plačujejo premožnejši sloji. To je prvo.

Dr. Bartoš dobesedno nadaljuje: „Na drugi strani pa so v nasprotju s premirjem ostale v veljavi še vedno tudi razne fašistične ustanove, ki obremenjujejo stroške uprave. Mi smo kot člani Združenih narodov in kot sopodpisniki premirja in mirovne pogodbe z Italijo zahtevali, da se te ustanove takoj razpustijo." To je drugo.

Razen tega obstoja še ena napaka, ki zelo obremenjuje proračun STO-ja. Trst je bil pred začetkom te vojne in vse do poloma Nemčije glavno mesto vse Julijske krajine, ki je obsegala vso Soško dolino, vso Vipavsko dolino, vso Gorico in Brda, ves Kras in Pivko, vso Istro, Reko in Trst. Danes bo Trst glavno mesto STO-ja, ki je le majhen del Julijske krajine. Ves tisti odvišen aparat, ki je bil sicer več ali manj nujen za vso Julijsko krajino, se mora zmanjšati na najnujnejše in s tem se izloči velik del onih stroškov, ki še danes obremenjujejo proračun in ki dajejo videz, da bi dohodki STO-ja ne mogli kriti stroškov, kar često nekateri krogi skušajo tudi dokazovati in pri tem ugotavljajo, da je subvencija od zunaj edina rešitev za uravnovešenje proračuna. Tu moramo dodati še nekaj. Po nekih načrtih bi moralo STO imeti povprečno najštevilnejši policijski aparat na svetu.

(Nadaljevanje na 4. str.)

V prihodnji številki:

DVOBOJ

je naslov novega romana „Ljudskega tednika"

PO ŠIROKEM SVETU

OD TEDNA DO TEDNA

Med Italijo in Urugvajem je bil sklenjen trgovski sporazum. Italija bo dala Urugvaju industrijske izdelke, dočim bo dobivala v zameno meso in volno.

*

Ameriški ministrski predsednik Truman in zunanji minister Marshall sta sprejela v Beli hiši v Washingtonu nekaj voditeljev skupin ameriškega kongresa in z njimi proučila zunanja vprašanja glede na predstoječo mirovno konferenco v Moskvi.

*

Prezidij Ljudske skupščine Albanije je imenoval na predlog albanske vlade Tuk Jakova za izrednega poslanika in pooblaščenega ministra L. R. Albanije pri Prezidiju Ljudske skupščine FLR Jugoslavije.

*

Predsednik Truman je predložil senatu v ratifikacijo mirovne pogodbe z Italijo, Romunijo, Bolgarijo in Madžarsko.

*

Predsednik vlade FLRJ maršal Tito je 1. t. m. sprejel izrednega in pooblaščenega veleposlanika ZSSR g. A. F. Lavrentijeva, ki je predstavil maršalu Titu vojaškega atašeja SZ generalnega majorja Sidorovića.

*

Atensko sodišče je izreklo sklep, s katerim razpušča organizacijo EPON na podlagi zakona, ki določa, da se morajo „uničiti vse organizacije, ki nasilno posegajo v državno oblast".

*

V Trst je prispela jugoslovanska komisija za določitev začasne meje med Italijo in Jugoslavijo, ki se bo sestala z enako italijansko komisijo. Na čelu je polkovnik J.A. Mile Kilibarda s svetnikom komisije Dušanom Pirjevcem, ki je istočasno delegat ministrstva za zunanje zadeve. V komisiji so poleg njiju še podpolkovnik Milan Lah, major Branko Kenjaja, major Andjelko Valter, major Jure Hrženjak, major Milenko Jakovović, major Romano Glažar in kapetan Majar Altarac.

*

Bolgarski zunanji minister Georgijev je v govoru o mirovni pogodbi in zunanji politiki Bolgarije rekel: „Bolgarija je podpisala mirovno pogodbo z dvojnimi čustvi: s čustvi države, ki je šla do 9. septembra 1944 po napačni poti, za kar nosi odgovornost, istočasno pa tudi z zavestjo, da je storila vse, kar ji je bilo mogoče, da bi olajšala teške posledice politike, ki so jo vodile nekdanje fašistične vlade.

*

Jugoslovanska delegacija je na zasedanju namestnikov ministrov za zunanje zadeve izročila namestnikom noto, s katero zahteva soudeležbo na konferenci v Moskvi, in sicer glede na mirovno pogodbo z Avstrijo.

*

Med razpravljanjem o palestinskem vprašanju pred angleškim domom, je zunanji minister Ernest Bevin obtožil Združene države Amerike, da so še bolj zaostrile palestinsko vprašanje in onemogočile napore britanske vlade, da bi pridobile Žide za sodelovanje na londonski konferenci.

*

V Moskvi se mudi predstavništvo poljske vlade, katero sestavljajo: predsednik vlade Zirankiewicz, minister za industrijo Mine in druge poljske uradne osebnosti.

Takoj po prihodu v Moskvo je predsednik poljske vlade izjavil po mikrofonu:

„Semkaj sem prišel prav zato, da bi še nadalje skupno branili mir, da bi prispevali v imenu poljskega naroda k moči naše države, ki se dviga iz ruševin in pepela ter se pri tem bori z velikimi težavami. Prišel sem zato, da bi se z vami, v zvezi z vami trdno zavarovali pred ponovnim nemškim napadom."

*

Jugoslovanski delegat pri anketni komisiji Varnostnega sveta v Grčiji je poslal A. K. pismeno noto, v kateri zahteva, da komisija razišče in ugotovi:

1. Zločine in krivce, kakor tudi ukrepe grške monarhofašistične vlade zoper zločince;
2. obišče naj koncentracijska taborišča, kjer so Makedonci, in otoke, kamor so bili pregnani;
3. preišče naj ravnanje grških oblastev, ki delajo razliko med makedonskim in drugim prebivalstvom Egejske Makedonije;
4. razišče naj udeležbo orožniških oficirjev pri zločinih;
5. preišče naj same zločine in zveze terorističnih telp z državnimi oblastvi;
6. preišče in ugotovi naj namen in posledice dejstva, da monarhofašistična oblastva dele orožje civilnemu prebivalstvu in da organi angleških vojaških sil aktivno sodelujejo v strahovalnih akcijah zoper prebivalstvo Egejske Makedonije.

*

Delegacija italijanskega „Il fronte della gioventù" je na povabilo jugoslovanske mladine prispela v Jugoslavijo. Ob tej priliki je Fronta italijanske mladine poslala jugoslovanski mladini poslanico, v kateri poudarja, da je ta delegacija predstavnica 200.000 partizanov, mladih delavcev, kmetov in študentov, deklet ter vseh antifašističnih mladincev, ki so zavračali zločinsko napadalno in zasužnjevalno politiko fašizma.

Svet ne želi nove vojne

10. marca se bo v Moskvi sestal Svet zunanjih ministrov štirih zavezniških držav; da proučijo nemški problem in da napravijo načrt mirovne pogodbe z Avstrijo.

Svet zunanjih ministrov ne bo začel dela kar znova, nego bo imel mnogo snovi že pripravljene. V Londonu se je namreč pred nekaj dnevi zaključila konferenca njihovih namestnikov, ki je s pomočjo zastopstev 18 zavezniških držav zbrala material, ki bo služil za osnovo konferenci v Moskvi. Namestniki so izdelali poročila glede vprašanj postopka pri proučevanju nemškega problema in zbrali so predloge 18 zavezniških držav glede vprašanja bodoče ureditve Nemčije ter izdelali načrt mirovne pogodbe z Avstrijo.

Pri proučevanju postopka so se pojavile razlike glede načina udeležbe malih držav pri sprejemanju sklepov v zvezi z vprašanjem Nemčije. Povsem jasno je, da *mora biti vloga malih držav svetovalna, kakor je to bilo pri razpravljanju o mirovnih pogodbah z bivšim zavezniki Nemčije. Težišče pa mora biti na sporazumnih sklepih velikih zavezniških držav, ki so uničile s svojimi napori hitlerizem.*

Delegat SZ na Londonski konferenci je zagovarjal to načelo kot edino možno.

Kar se tiče mirovne pogodbe z Avstrijo, so stališča bila v mnogočem enotna, vendar so se tudi tu pojavile različne tendence, in sicer pri vprašanju odstopitve slovenskega dela Koroške in Štajerske Jugoslaviji.

Kljub vsem tem težkočam pa je delo Sveta ministrskih namestnikov vendarle pokazalo uspehe, pa četudi so razlike v gledanjih tako različne. Še bolj važno je sporazumevanje 4 zunanjih ministrov, ki se bodo v kratkem sestali v Moskvi.

Zadnji dogodki v zapadni Nemčiji posebno prepričljivo dokazujejo, kako nujno potrebna je skupna sporazumna politika vseh zavezniških držav glede nemškega vprašanja. Ilegalna nacistična organizacija sicer ni tako nevarna in ne smemo ji pripisovati tolike važnosti, trdijo nekateri krogi zapadne Evrope. Toda ravno to je značilno, da vprav isti krogi podcenjujejo podobne pojave v Italiji, Grčiji in drugod, dočim znašajo svoj strup nad razčiščevanjem političnega položaja na Poljskem in po drugih demokratičnih državah.

Zato si demokratične države, ki poznajo ves razvoj dogodkov zadnjih desetletij in znajo ločiti demokracijo od demokracije, skušajo zagotoviti svojo bodočnost in polagajo veliko važnost na konferenco štirih v Moskvi. Tako je n. pr. Češkoslovaška jasno očrtala svoje zahteve glede nemškega vprašanja:

„Vse naše zahteve in mišljenja k mirovni pogodbi z Nemčijo so obsežena v memorandumu, katerega smo predložili zasedanju namestnikov zunanjih minstrov v Londonu in so prežeti z edino željo: doseči kar največ garancij, da se ne bi mogla več ponoviti nemška agresija. To pomeni, da zahtevamo predvsem dosledno razorožitev Nemčije in njenega očiščenja od nacizma, tako kot je bilo formulirano na potsdamski konferenci. Eden izmed najvažnejših pogojev uspešne izpolnitve te naloge je po našem mnenju to, da bo v Nemčiji likvidiran ne samo nemški oboroževalni potencial, temveč tudi gospodarska opora nemškega imperializma, tako, kot je bilo izvedeno v sovjetski coni, torej likvidiranje nemških kartelov, nacionalizacija velikih gospodarskih podjetij in vseh podjetij ploh, ki so bila last nacistov ter končno izvedba temeljite agrarne reforme. V kolikor se pa tiče vprašanja federativne ali pa centralistično urejene Nemčije, je jasno, da bi enotna struktura gospodarstva in uprave olajšala enotno kontrolo Nemčije in enotno uresničenje nove vzgoje nemškega prebivalstva."

Pravijo da bo dober...

Ta bi bil dober, pravijo Američani...

Oni že vedo, kaj hočejo in koga hočejo v Trstu, zato so predlagali za guvernerja v Trstu belgijskega notranjega ministra Busseretа, ki se je v pičlih dveh sekundah znal odločiti streljati proti demokratičnim demonstrantom v Bruslju. (Bilo je 13 mrtvih in 100 ranjenih.)

Toda čemu iskati guvernerja takih visokih kvalitet v Belgiji, ko pa bi ga lahko potegnili tudi iz vrst tukajšnje civilne policije, ki se v škednju ni nič slabše odrezala kot Busseret.

Američani že vedo, kaj hočejo, toda tudi tržaško ljudstvo ve, česa noče.

Podpis v Dunquerqu

V Dunkerqueu se je 4. t. m. v slavnostni obliki izvršil podpis francosko-angleškega prijateljskega sporazuma. Za Francijo je podpisal sporazum francoski zunanji minister Bidault, za Anglijo pa zunanji minister Bevin.

Sporazum predvideva iskreno prijateljstvo med državama podpisnicama in najtesnejše sodelovanje za lažjo rešitev teh vprašanj, ki obstojajo in ki bi eventuelno med njima še nastale. Vse to pa v smislu statuta Organizacije združenih narodov. Sporazum nadalje predvideva medsebojno pomoč v primeru napada s strani Nemčije in smatra za umestno, da se ta sporazum razširi tudi na druge države.

Isti sporazum omenja tudi soglasnost tega sporazuma s sporazumi, ki sta jih obe državi sklenili s Sovjetsko Zvezo.

Po podpisu sta oba ministra imela priložnostne govore. Bidault je v svojem govoru poudrtal važnost sporazuma in tudi važnost, da so ta sporazum podpisali prav v Dunkerqueu, kjer sta se pred 7 leti angleška in francoska vojska borili in umikali ter se končno rešili na drugo obalo Rokavskega zaliva, od koder sta nadaljevali vojno do končnega zloma sovražnika in osvoboditve tega dela Evrope in njene civilizacije.

Bidaultu je odgovoril Bevin — kot sam pravi — v imenu (socialistične?) Anglije in apeliral na razumevanje in ozko sodelovanje med francoskim in angleškim narodom, ki sta to svojo povezanost prekalila v borbi.

V svojem govoru Bevin omeni tudi SZ in izraža svoje prepričanje, da SZ razume, da ta sporazum med Anglijo in Francijo ni ustvaritev zapadnega bloka, ampak samo poizkus doprinesti nekaj k splošnemu, svetovnemu miru.

Ob podpisu tega sporazuma sta obe vladi podpisnici izdali posebno poročilo, v katerem pravita, da francosko-angleški prijateljski sporazum in sporazum o medsebojni pomoči predstavlja trdno podlago za zagotovitev miru kot to predvideva statut Organizacije združenih narodov in predvideva tudi medsebojno jamstvo v primeru ponovne nevarnosti napada od strani Nemčije. V tem poročilu se nadalje izraža upanje, da bodo vse štiri velesile sklenile sporazum podoben angleško-francoskemu, ki bo nudil pogoje za popolno razorožitev Nemčije in bo predvideval tudi način, kako naj se razorožitev izvede.

Bevin dobrosrčni mož

Med zadnjimi dogodki na mednarodni politični pozornici je brez dvoma izredne važnosti govor britanskega ministra zunanjih zadev Ernesta Bevina, ki ga je imel 1. marca v londonskem Dolnjem domu o angleški zunanji politiki.

Bevin je v začetku svojega govora rekel, da se s podpisom mirovnih pogodb z nemškimi satelitskimi državami označuje tudi formalni konec vojnega stanja. Ko bodo te mirovne pogodbe tudi ratificirane, bo Anglija potegnila svoje čete iz mnogih držav in jih postopoma demobilizirala.

V svojem govoru je nadalje omenil vprašanje reparacij, pri čemer je dejal: Anglija, četudi je pretrpela bombardiranja od strani Nemčije, vendar ni utrpela invazije nemških sil, ki je zadala drugim državam toliko škode. Zato popolnoma razumemo občutke Sovjetske zveze v tem pogledu in prav tako občutke Jugoslavije, ki je imela tako strahovite izgube, tako v ljudeh kot tudi v materialu.

Nadalje se je Bevin ustavil tudi pri vprašanju Donave, pri čemer je poudrtal, da je to vprašanje povzročalo precej skrbi, vendar je prišlo tudi v tem pogledu do sporazuma in je to lep primer sodelovanja med državami in istočasno demanti vesti, da je Evropa razdeljena na dva dela.

Kljub temu pa nas čaka še glavno delo, in sicer mirovna pogodba z Nemčijo in Japonsko. K temu je Bevin rekel: „Mi moramo računati s sigurnostjo Evrope. Jaz nisem prepričan niti po dveh vojnah in dveh porazih Nemčije, da Nemci stvarno priznavajo posledice poraza in neumnost vojne kot argumenta politike." Vsako različno gledanje med velikimi silami bi privedlo do ponovne vzpostavitve nemške agresivnosti.

Med drugimi vprašanji, katerih se je Bevin dotaknil v svojem govoru, je bilo vprašanje nemških meja, vprašanje revizije anglo-sovjetskega sporazuma, nadalje francosko-angleški sporazum in pa prekinitev pregovorov med Veliko Britanijo in Egiptom.

Na koncu je omenil še predstoječo Moskovsko konferenco, za katero je rekel sledeče: „Upam, da ta zemlja (SZ) ne bo pričakovala od nas preveč. Pred seboj imamo strahovite težkoče. Nikdar ni bil položaj tako zapleten, kjer bi se vprašanja razpletala skoro o vsej zemeljski krogli, kajti ta vojna je imela za posledico največje ekonomske pretresljaje v zgodovini.

Stvari o ! je vredno

ANGLIJA

Uradni britanski predstavnik je na tiskovni konferenci v Londonu izjavil: »Velika Britanija je sprejela obveznosti, da bo podpirala grške oborožene sile do 31. marca t. L., ker pa bo potrebovala sedanja grška vlada pomoč tudi po 31. marcu, smo se v zadnjem času pogajali z ZDA, da bi videli, kako bi nam ZDA lahko pomagale v sedanjem položaju.«

*

V angleških delavskih množicah se opaža veliko nezadovoljstvo zaradi prevelikih odškodnin, ki jih dobivajo angleški kapitalisti za podržavljena podjetja. »Raynolds News« piše glede tega: »Trad unioni bodo znali da, četudi je vlada v Westminstru laburistična stranka, je ekonomska oblast še vedno v rokah sovražnikov delavskega pokreta«.

INDONEZIJA

Indoneška agencija »Antara« javlja, da je centralna sindikalna organizacija Indoneške republike, v imenu 3 milijonov svojih članov, poslala holandski sinidikalni zvezi pismo, v katerem poziva holandske delavne množice, da pomagajo mladi republiki v njeni borbi. V tem pismu dobesedno piše: »Mi se borimo proti skupnemu sovražniku — holandskemu imperializmu. Prepričani smo, da lahko zahtevate od holandske vlade da takoj umakne iz Indonezije vse holandske čete, ki neprestano ogražajo našo svobodo in nam nepreučujejo delo pri obnovi zemlje.«

BRAZILIJA

List «Tribuna popular» piše o kampaniji katero vodi desničarski tisk in zveza tiska v Braziliji proti onim novinarjem, ki se drznejo pisati «v preveč levičarskem duhu». List navaja tudi nekaj primerov represalij proti progresivnim novinarjem

HOLANDSKA

Zadnje dni posveča holandski tisk veliko pozornost skandaloznemu obnašanju holandske vojaške misije v Berlinu. Tisk javlja, da izkorišča holandska misija svoj visoki položaj zato, da se bavi s črno borzo in krajo. Deseline vojaških osebnosti dnevno odpotuje iz Berlina z avtomobili in se potem, ko so prodali avtomobile vrača z vlakom. Holandska vlada je sicer zamenjala nekaj takih «funkcionarjev», toda poverila jim je druga odgovorna mesta, tako je n.pr. kompromitirani kapetan Winter postavljen za poslanka v Venezueli.

PALESTINA

Kot javlja «Associated press», je vsled ekspozicije bombe zletel v zrak britanski oficirski klub v centru Jeruzalema. Smatra se, da je poginilo 12 oseb, dočim je bilo ranjenih najmanj 20.

Kot javlja «Junajted press» je 2. t.m. v pristanišču v Haiti pred zgradbo banke «Barkli» eksplodirala bomba. Kmalu za tem je eksplodirala še druga bomba na nasprotnem koncu pristanišča. Pri obeh eksplozijah je bilo ranjenih 7 britanskih vojakov.

ZDA

Angleški list »Jerkšir post« piše: »Danes je ameriško gospodarstvo podobno izrednemu nervoznemu človeku, ki vidi, da ga sile zapuščajo in nima moči, da bi podvzel katerokoli sredstvo, s katerim bi preprečil to nevarnost.«

katerih razmišljati!

VATIKAN

Monsignor Rotolo, posebni poslanec Vatikana, je ob novem letu obiskal znano taborišče vojnih zločincev Eboli in prinesel tem zločincem okoli 300 zavojev. Toda ni se zadovoljil s tem, ampak je po razdeljevanju zavojev obiskal vse taborišče in je nato imel tajno konferenco s pravoslavnimi popi, na kateri se je izjavil za skupno borbo Vatikana in četniških in Ljotičevskih popov proti demokraciji.

BELGIJA

Med ameriškmi okupacijskimi oblastmi in belgijsko vlado je sklenjen sporazum, po katerem bodo ameriške okupacijske oblasti dale belgijski vladi 20000 takoimenovanih «razseljenih oseb» iz ameriške cone Nemčije Belgiji za delo v rudnikih.

NEMČIJA

«Berliner Zeitung» objavlja poročilo, v katerem pravi, da je na neki medconski konferenci, na kateri so se razpravljala vprašanja o poravnavi vojne škode bilo obsojeno delo Rdečega križa v Bavarski (ameriška cona), ker je delil pakete Rdečega križa SS-ovcem stražam koncentracijskega taborišča v Dahavu.

List piše dobesedno: «Bavarski Rdeči križ ni smatral za potrebno, da podeli niti en edini paket žrtvam teh SS-ovcev, ki se vsled zločinskih dejanj SS-ovcev še danes nahajajo v težkih prilikah.

*

Nov volilni zakon, ki si ga je osvojila skupščina Šlezwig-Holsteina v britanski coni, dovoljuje pasivno volilno pravico tudi članom bivše nacistične stranke in drugih fašističnih organilacij za poslance, pod pogojem, da so pripravljeni podpreti demokratizacijo Nemčije.

*

V Schlezwig Holsteinu (angleška okupacijska cona Nemčije) je madžarska vojska, ki jo sestavlja 5000 madžarskih fašistov. Te vojaške formacije vršijo tudi vojaške vaje. Blizu Hamburga so tudi vojaške formacije čeških in slovaških fašistov.

FRANCIJA

Kot javlja «Reuter» obstoja v Zapadni Evropi popolna «Črna armada» sestavljena od dezerterjev iz ameriške, kanadske in britanske vojske. Tisoči teh vojnih beguncev se bavijo v glavnem s črno borzo v večjih mestih Zapadne Evrope. Razen tega so ti vojni begunci odgovorni za mnoge zločine in umore. V Parizu na primer so glavna središča in skrivališča teh ljudi črnoborzijanskim lokali na Montmartru in na Bulevaru Strasburg. Policija išče sedaj 50 takih elementov zaradi izvršenih umorov.

TURČIJA

Dopisnik «Associated pressa» javlja, da je neki predstavnik britanskega ministrstva zunanjih zadev izjavil, da tehnični svetovalci in inštruktorji britanske vojne misije v Turčiji pomagajo pri vojaških vajah turške vojske. Dopisnik dalje javlja da dobavlja Velika Britanija Turčiji avione — lovce na reakcijski pogon, lahke bombarderje in šolske avione. Turški in egiptovski oficirji obiskujejo tečaje o avionskih motorjih v londonski tovarni avionov «De Heviland».

PO DOMAČI ZEMLJI

Problemi STO-ja pred konsulto

V nedeljo je zborovala Konzulta Mestnega osvobodilnega sveta.

V začetku je Konzulta sprejela resolucijo spričo škandaloznih oprostitev zločincev iz ulice Bellosguardo, nato pa je podal daljše poročilo o delovanju Osvobodilnega sveta tov. Ferlan. Mestni osvobodilni svet je plodno razpravljal o najvažnejših problemih tržaškega mesta, zlasti o obnovi pristanišča, za katero je pripravil tudi celoletni načrt. ZVU, kateri je bil načrt predložen, pa ga ni upoštevala. Tudi pri drugih vprašanjih ni marala ZVU upoštevati konkretnih predlogov MOS-a, tako n. pr. ni hotela nič slišati o uvedbi strogega in zadostnega racioniranja pod posebnim nadzorstvom, kakor ni podvzela nobenega resnega ukrepa proti vedno rastoči draginji.

Na šolskem področju je MOS ponovno protestiral proti stalnemu fašistiziranju šole in proti uvajanju domobrancev na slovenske šole, pa tudi drugih beguncev na italijanske. Šolsko delovanje ZVU je bilo negativno tudi v strokovnem šolstvu.

Po poročilu tov. Ferlana je govoril predsednik MOS-a dr. Pogassi. Poročal je o statutu STO-ja in o začasni vladi. V ostri borbi med imperialističnimi in demokratičnimi silami se je rodil kompromisni sklep o ustanovitvi STO-ja. Pariška konferenca pa ni prinesla še nikake demokratične rešitve, temveč je šele Svet štirih zunanjih ministrov dal STO-ju ustavno vlado. Guvernerjeva pooblastila sicer omejujejo demokratični značaj statuta, vendar mu je newyorška konferenca odbila nekatere protidemokratične in protiustavne ostrine.

Ustavodajna skupščina, ki jo bodo dale prve volitve s splošno volilno pravico in proporcionalnim razdeljevanjem mandatov, bo mogla dati statutu nove izpopolnitve, ki bodo mogle pomeniti zadovoljiv razvoj političnega in gospodarskega življenja v STO-ju. Ljudska skupščina in vladni svet bosta lahko odločilno vplivala na državno upravo, ki jo bo treba primerno reformirati, in na gospodarstvo STO-ja.

Za Trst je posebno važna ustanovitev svobodnega pristanišča kot javne ustanove; v last pristanišča bo prešlo premično in nepremično državno premoženje.

Dr. Pogassi je razpravljal še o nekaterih vprašanjih in se ustavil zlasti ob vprašanjih v zvezi z začasnim vladnim svetom. Poudaril je finančne, upravne in politične naloge in pooblastila začasne vlade, med katerimi je najvažnejša priprava in sklicanje volitev v ustavodajno skupščino. Če bo ustavodajna skupščina demokratična, bo lahko izboljšala nekatere strani statuta in vzbudila politični in gospodarski razvoj ljudskih množic v interesu miru in demokracije.

Kultura in šovinizem

Pred nekaj dnevi smo čitali v „Primorskem dnevniku" zanimive izjave, ki jih je podal upravnik Slovenskega narodnega gledališča, tov. Modest Sancin uredniku omenjenega dnevnika:

Letos je gledališče doslej pripravilo troje del (Matiček se ženi, Scampolo. Tako tudi bo). V kratkem bo prva predstava Nušičevega „Pokojnika" in nato „Via mala" švicarskega pisatelja Knittla. V programu pa je še Cankarjevo „Pohujšanje v dolini šentflorjanski", Molièrov „Tartuffe" in še kaj.

Vse to se silno enostavno sliši: obstaja Slovensko narodno gledališče, ki neprestano pripravlja in igra. Stvar pa je v resnici vse prej kot enostavna. Igralsko osebje našega gledališča šteje kvečjemu 22 oseb. In to majhno število ljudi je neprestano zaposleno; često se mora ta ali oni član gledališča istočasno pripravljati za dve glavni vlogi. A to še ni vse. Igralci tudi nimajo prostora, kjer bi se vadili. Tako so morali letos nekatere stvari pripraviti pri Sv. Ivanu in celo v Dutovljah in sedaj spet pri Sv. Ivanu in v Škednju. Če se spomnimo letošnje zime in pri tem pomislimo, da so se morali igralci — večinoma iz mesta ali celo iz Barkovelj — voziti v Škedenj, potem pa delati večinoma v nezakurjenih prostorih, tedaj moramo pač reči, da je oznaka „poklicno gledališče" za Slovensko narodno gledališče v Trstu mnogo, mnogo premalo. Tu je vendar nekaj več: tu je ljubezen in predanost teatru, pa tudi silna volja in hotenje posredovati primorskemu ljudstvu gledališko umetnost; to je tisto umetnost, za katero so imeli Primorci vedno mnogo smisla, a so bili za dolgo dobo zanjo prikrajšani.

V velikem Trstu, kjer smo imeli Slovenci nekoč svoj Narodni dom z gledališko dvorano (sedaj je zasedena po zavezniških četah), ni dvorane za naše gledališče. Primernih dvoran je sicer šest, toda Slovenci jih ne dobimo ne v stalno ne v začasno uporabo. Jasno je, da je vzrok za to v tem, ker gre pač za slovensko gledališče. V Trstu se na razpolago dvorane za prireditve, ki so tudi kaj malo v zvezi z umetnostjo in kulturo. Kaj lahko je prirediti tudi v Rossettiju kak „veglionissimo", če je prireditelj — šovinistična Lega nazionale. Koliko poti in obiskov so opravili naši gledališki ljudje pri vseh tistih, ki bi imeli kaj odločati. Toda bili so povsod prijazno zavrnjeni ali pa so dosegli le obljube. Nekdo pri ZVU, ki je pokazal nekaj volje, da bi ugodil zahtevam našega gledališča, pa menda nima dovolj vpliva pri odločujočih. Tudi g. polkovnik Bowman je pred kratkim obljubil pomoč — ostane le še en korak: od obljube k dejanju.

In prav ta korak je najtežji. Obljuba navadno ne stane mnogo. Često tudi izpolnitev obljube ne. V primeru Slovenskega narodnega gledališča v Trstu bi bila izpolnitev obljube, da bo to gledališče dobilo primerno dvorano, malenkost. Prav za prav niti nobene obljube ne bi bilo treba. Naše gledališče je kulturna ustanova tržaških in primorskih Slovencev, katere delo je bilo po fašističnem nasilju za 25 let prekinjeno. Priznati Slovencem v Trstu enakopravnost se pravi, nuditi jim tudi vsa sredstva za enakopravnost v dejanju, kajti sicer ostane enakopravnost le platonska, papirnata, ali — da povemo še točneje — enakopravnosti sploh ni. Vsako izmikanje, vsako opravičevanje pomeni negiranje enakopravnosti Slovencev v Trstu. In če izključimo šovinistično drhal in če se celo omejimo na krog ljudi, ki ima odločati o kulturi in umetnosti, kdo ima potem interes zavirati kulturno delo Slovencev v Trstu? Ali pa mogoče gnusna brozga akulturnega šovinizma sili tudi preko pragov tistih, ki naj bi — ako jim je res za umetnost, — prvi pokazali svojo kulturno višino in demokratičnost s tem, da bi omogočili Slovenskemu narodnemu gledališču neovirano delo.

Ali naj potem res verjamemo, da imajo zločinski šovinisti, ki se izživljajo z motenjem predstav Slovenskega narodnega gledališča — zgodilo se je to te dni v Gorici — svoje pobudnike, pokrovitelje in zagovornike tudi med ljudmi, ki naj bi bili „kulturniki"? Mi bi hoteli verjeti, da to ni res. Toda treba je tudi dokazov: teh pa zaenkrat še nikjer ne vidimo.

Sirite
„Ljudski tednik"

Komaj opazen toda zaslužen konec

V soboto je prenehal izhajati „Glas zaveznikov", informacijski dnevnik A.I.S.

Ni to nikak pomemben dogodek na tem ozemlju. In kakor nismo posvečali posebne pozornosti „Glasu" za njegovega življenja, nas tudi njegovo prenehanja samo po sebi malo zanima. Saj ta list nikoli ni živel s tukajšnjim ljudstvom. Slovenska je bila pri njem samo beseda, ki so jo razni izdajalci prodajali v službi tujega imperializma, naperjenega direktno proti njihovi domovini. Kakor njegov večji brat „Giornale alleato", (ki je tudi prenehal), je vestno in še preveč vestno služil svojemu gospodarju. V njegovih kolonah nismo nikoli čitali, kaj hoče primorsko ljudstvo, nikoli ni obsojal novofašističnega terorizma, ki so ga njegovi gospodarji tako blagohotno tolerirali in v njegovih kolonah ni bilo nikoli ogorčenih protestov ob krivičnem razkosanju Slovenskega Primorja na tri dele. Pač pa smo v vsaki njegovi številki videli ostudne napade na vzhodne demokracije sploh, zlasti pa na Sovjetsko zvezo in še posebno na Jugoslavijo. Ti napadi so bili tem bolj ogabni, ker so bili hinavsko prikriti v nekako „nepristransko poročanje" ali pa izraženi v naslovih, ki bi naj v čitalcu ustvarili mnenje, kakršnega bi notica sama niti ne ustvarila.

Da je ta sicer malo pomembni, a vendar škodljivi list prenehal izhajati, je edino lepo dejanje v njegovem življenju.

Iz Jugoslavije

Vzhodno Bosno je pred kratkim prepotoval ameriški pisatelj Jon in je ob koncu svojega potovanja napisal članek, ki ga je objavil sarajevski časopis „Oslobodjenje". V tem članku opisuje svoje vtise o velikem poletu in razmahu, ki ga opaža na vseh poljih ustvarjalnega dela in dobesedno piše:

„Želel bi, da bi vsa Amerika videla to, kar sem jaz videl, moja dolžnost pa je, prikazati Ameriki to, kar sem sam videl."

*

V umetniškem muzeju v Beogradu je bila odprta razstava pod naslovom „Narodna mladina Jugoslavije v letu 1946". Svečanosti otvoritve je prisostvoval tudi angleški ambasador Pik.

*

Ob proslavi 25. obletnice izhajanja beograjskega glasila K. P. J. „Borbe" je uredništvo dobilo mnogo pozdravnih telegramov iz vseh krajev Jugoslavije in sicer od uredništev raznih časopisov in ustanov, kakor tudi od raznih delovnih kolektivov.

*

Okrožno sodišče za Beograd je obsodilo Zagorko Nikolić, hčerko nekdanjega ministra bivše Jugoslavije Letice in ženo direktorja tovarne avionov „Rogožarski" na tri leta in pol prisilnega dela, Ivano Janjić, ženo bivšega ministra za verska vprašanja na 5 let in Vero Jelisavo Milovanović na 4 leta zapora, zato ker so preko dveh inozemcev dajale lažne vesti za protijugoslovansko propagando, ki se vrši v Ameriki v raznih reakcionarnih časopisih.

*

Prezidij Ljudske skupščine FLRJ je odlikoval z redom „narodnega heroja" istrskega junaka in organizatorja narodne vstaje v Istri Joahima Rakovca, ki je padel v borbi leta 1944.

*

Delovni kolektiv livnice in tovarne poljedelskih strojev v Zenici je izvršil svoj trimesečni načrt že v 45 dneh.

*

Na Mariborskem otoku v bližini Maribora je v gradnji ogromna hidroelektrična centrala.

*

Pred vojaškim sodiščem v Beogradu se je 28. II. začela razprava zoper skupino nemških vojnih zločincev s šefom zloglasne okupacijske uprave v Srbiji Haroldom Turnerjem na čelu. Vsi obtoženci so imeli med okupacijo najvidnejše policijske in vojaško-upravne položaje in so vsi krivi neštetih vojnih zločinov, izvršenih med okupacijo v Srbiji.

*

Na izrednem sestanku izvršnega odbora ljudske fronte liškega okrožja je bilo podano poročilo, iz katerega je razvidno, da je bilo v letu 1946 obnovljenih odnosno zgrajenih 915 hiš.

*

V petek 28. februarja je bilo v Ljubljani, na pobudo nekaterih italijanskih delavcev, živečih v Ljubljani, in s podporo Enotnih sindikatov ustanovljeno italijansko kulturno-prosvetno društvo „Pavel Morgan".

*

Pri Izvršnem odboru Osvobodilne fronte Slovenije se je ustanovila „Javna tribuna". Vsak državljan naj ima možnost, da preko te javne tribune dobi odgovor na vsa vprašanja gospodarskega in političnega življenja. Vsi problemi se bodo obravnavali javno na množičnih sestankih, z odgovorom v dnevnem časopisju ali pa kar z odgovorom tistemu, ki bo zastavil vprašanje.

*

V Nemili pri Vranduku sta bili ustanovljeni I. in II. mladinska minerska brigada, ki bosta kot prvi začeli delo na novi mladinski progi Šamac—Sarajevo s tem, da bosta zgradili predor pri Vranduku, ki bo v svoji dolžini 1550 m največji objekt na vsej progi.

*

Prvo jugoslovansko filmsko naselje bodo zgradili v okolici Beograda. Jugoslovanska filmska industrija, ki se je začela šele razvijati, je izdelala 41.580 m filmov. Proizvodni načrt za letos določa izdelavo okrog 50 dokumentarnih filmov, 52 številk filmskih žurnalov, 24 obzornikov in pregledov, 12 mesečnikov za Srbijo, 8 za Bosno in Hercegovino in 8 za Makedonijo. Že prihodnji mesec bodo začeli graditi prvo filmsko naselje na Balkanu, in sicer na površini 300 ha. Naselje je določeno za nad 1.000 prebivalcev in bo zgrajeno med prvo petletko. Imelo bo 7 srednjih in velikih filmskih ateljejev, 4 delavnice in 4 prostore za dekoracije, dalje velik laboratorij z najpopolnejšimi napravami, poslopje za montažo filmov, upravno poslopje, odzemeljsko skladišče za filme itd. Letna zmogljivost tega filmskega mesta bo znašala 20 dolgih umetniških filmov razen številnih dokumentarnih in kulturnih filmov.

*

Nova ležišča kromove rude iščejo v rudniku Brezojcu v Kosmetu. Sedanji rudnik je še slabo razvit in ni dovolj raziskan. Razen kromove rude so v bližini najbrž ležišča tudi drugih dragocenih rud. Med vojno so Nemci odkrili velike količine rude in so rudnik roparsko izkoriščali. Pri geoloških raziskovanjih je ugotovljeno, da je na velikem prostoru, ki meri več deset km2, mnogo več rude kakor so doslej domnevali.

PEPA piše JUCI

Draga Juca! Me sprašuješ,
kaj je novega na sveti.
Vse po starem je še vedno,
če je prav težko živeti.
Kdor ima dovolj denarja,
ta na olju jè brancine,
zame je ta reč predraga
in cedim za njimi sline.
Kdor se bavi s črno borzo,
ta uživa ob poticah,
jaz pa včasih ob nedeljah
nimam za krompir v oblicah.
Kar politike se tiče,
končno le na boljše kaže:
„Glas zaveznikov" je zmrznil,
zdaj je eden manj, ki laže.
Na pogrebu nisem bila,
rajši sem doma ostala,
kar nič žal mi ni za njega,
saj ga nisem nikdar brala.
Slišala sem, da Angleži,
še se v Grčiji držijo;
z njimi je tako kot s ščurki,
če enkrat se zaredijo.
Pravijo, da že na luno
bi poslali svoje čete,
če jim nemški znanstveniki,
preskrbe za pot rakete.
V Nemčiji pa nič ne kaže,
da so vojno izgubili;
če bi mogli, zapadnjaki,
bi še Hitlerja vrnili.
Francu se pa stolček maje,
dolj pasti pa ne more,
ker baje iz Vatikana
stoličku dajejo podpore
Vatikan prej blagoslavljal
vse svetovne je fašiste,
začnje čase pa izstavlja
argentinske potne liste.
Če je komu prepotrebno
kakih dvajset let pržora,
v Vatikanu prav gotovo
je priljubljena pršona.
V Trstu sodijo moritce
na izredno nizko kazen,
če bi vse tako sodili,
Coroneo bil bi prazen.
Jaz zato takole rečem:
kdor pri nas pravico išče,
naj se kam drugam obrne,
le nikar ne na sodišče!
Par prefektov policijskih
se pred dnevi je skesalo
in na svoje položaje
pismeno ostavko dalo.
Jaz pa rečem: ti gospodje,
so po mojem zaslužili,
da bi jih pred dvemi leti
že iz službe napodili.
Kakor vidiš, draga Juca,
ni se dosti spremenilo,
bo se pa do konca leta,
že na boljše obrnilo.
Zdaj bi te lepo prosila,
če kaj časa boš imela,
da bi za prihodnji teden
ti peresnik v roke vzela
in mi par vrstic poslala,
kajti sicer ta rubrika,
drugič prazna bo ostala
ker sta Miče jenu Vane
menda šla tja do Ljubljane
pa se nista še vrnila.
Res bi te zelo prosila,
da se drugič oglasiš,
kajti sicer bo res križ!
S tem pošiljam ti pozdrave
čez doline in višave!

Tvoja **Pepa**

Finančni in gospodarski položaj STO-ja

(Nadaljevanje s 1. str.)

V takem primeru je popolnoma razumljivo, da se stroški večajo in da postaja proračun pasiven, zato je tudi v tem smislu nujno čimbolj zmanjšati upravni in policijski aparat. Pod temi pogoji ne bo državni proračun potreboval subvencij, ampak bo celo aktiven, to je, dohodki bodo večji od izdatkov.

Do tu so problemi, ki se rešujejo relativno lahko, v kolikor je namen reševanja dejansko v interesu ljudstva, sprejeti že načelno. Vprašanje večjega obsega je vprašanje dela, oziroma zaposlenosti vseh tukajšnjih delovnih moči. V Trstu imamo 33.000 brezposelnih. Za zaposlitev vseh teh obstojata dve rešitvi, in sicer prva s tem, da se nudi zaposlitev z gradnjo neproduktivnih del, kot so n. pr. ceste, parki itd., in druga rešitev, da se da delo vsem brezposelnim s produktivnimi deli, in sicer z obnovo sedanje porušene tržaške industrije in z gradnjo nove industrije, ki bo osnova vsemu tržaškemu gospodarstvu in bo vsem delovnim silam STO-ja nudila trajno zaposlitev.

Jugoslovanska delegacija se je odločila za drugo rešitev, kajti prva bi bila le prehodnega značaja, dočim bi druga prinesla t r a j n o zaposlitev, kar pomeni trajno gospodarsko uravnovešenost.

Drug resen problem državnega proračuna STO-ja so njegove železnice. Če bi STO hotel imeti samostojno železniško upravo, bi moral imeti ogromen upravni aparat, ki bi tudi težil državni proračun. Možno pa je, da bi bilo železniško omrežje upravno razdeljeno na tri dele, in sicer med Jugoslavijo, Italijo in STO-jem. Železnice, ki vodijo v Jugoslavijo in obratno, bi upravljala Jugoslavija, tiste, ki vežejo STO z Italijo, pa Italija, železnice pa, ki bi služile tako Italiji kot Jugoslaviji in STO-ju, bi upravljala koordinacijska uprava vseh treh držav. Po tem načrtu bi na Jugoslavijo odpadlo 76 km železniške proge, na Italijo 8 km in na skupno upravo 14 km železniške proge (ostalih 58 km železniške proge, ki so bili že prej pod upravo Javnih skladišč, bi še nadalje ostalo pod to upravo).

Jugoslavija je podala svoje mišljenje v tem smislu in še dodala, da je pripravljena zaposliti na vsem tem železniškem omrežju prebivalce STO-ja. Razen tega je pripravljena plačevati obresti za kapital, vložen v železnice, in celo kriti eventualni deficit pri železnicah. V tem pogledu je tudi Italija dala svoj predlog.

Kot drugi del proučevanja gospodarskih in finančnih problemov STO-ja je bila zunanja plačilna bilanca STO-ja.

Trst mora na vsak način obdržati svoj industrijski značaj, ker to daje možnost prosperitete mestu in njegovemu prebivalstvu. Obstaja pa mnenje, da se bo Trst spremenil v trgovsko mesto. To ne bi pomenilo drugega, kot počasno propadanje mesta, kajti v Trstu, ki bi bilo samo trgovsko mesto, bi bilo zaslužka kvečjemu za 80 tisoč prebivalcev in ne za vse dosedanje prebivalstvo.

Torej v interesu ljudstva je, da Trst ostane industrijsko mesto z obnovljeno sedanjo industrijo in eventuelno dogradnjo še nove industrije. Postavlja se pa vprašanje, kam bo Trst prodajal produkte svoje industrije. V države z močno razvito industrijo, kot so n. pr. Združene Države Amerike, ali Anglija in Francija gotovo ne, ker tržaška industrija ne bo mogla konkurirati njihovi industriji, ki ima vse surovine doma, dočim jih mora STO kupovati. Amerika kvečjemu proda STO-ju, ne more pa od njega kupovati in to ne velja samo za Ameriko, ampak tudi za Francijo in Anglijo in v veliki meri tudi za Italijo, kajti Italija ima svoje industrije dovolj in istočasno nima surovin, ki bi jih v zameno za industrijske proizvode dajala STO-ju.

Trst se torej ne more preveč zanašati na zapad, ampak na vzhod, ker STO kot industrijska država izpopolnjuje svoje gospodarstvo z državami poljedelskega značaja, ki razpolagajo z blagom za zameno za industrijske proizvode njegove industrije in ki so pripravljene s t a l n o dobavljati STO-ju hrano za prebivalstvo in surovine za njegovo industrijo.

Te države bi bile države njegovega naravnega zaledja, v prvi vrsti Jugoslavija. Dr. Bartoš pravi dobesedno:

„Treba je poudariti, da Jugoslavija pod gotovimi pogoji lahko nudi Trstu predvsem rudo, premog, les, drva itd., torej stvari, brez katerih nobena industrija ne more delati. Prav tako bi Trst za svojo obnovo in nadaljnji razvoj industrije dobil potrebni material v Jugoslaviji. Rešitev problema tržaškega gospodarstva, ki jo predlaga Jugoslavija, ni nič drugega kot vračanje na njegovo prirodno funkcijo, zaradi katere je Trst dejansko nastal in se razvil, to je, da služi svojemu zaledju. Jugoslavija pa nima nobenega namena preprečiti tudi ostalim državam, da sodelujejo pri teh izmenjavah, ter je glede na to že v Parizu in Londonu pristala na svoboden tranzit blaga preko svojega ozemlja za državo tržaškega zaledja.

Po analizi, ki jo je izdelala jugoslovanska delegacija, bi bila tržaška plačilna bilanca aktivna in Jugoslavija ne dvomi, da bodo isto mnenje sprejeli tudi ostali.

Važen faktor v zunanji plačilni bilanci STO-ja je njegova mornarica. Fašizem je leta 1936. oropal Trst vse njegove mornarice s tem, da jo je vključil v italijanske paroplovne družbe s sedežem v Benetkah in Genovi.

Jugoslavija je sicer na mirovni konferenci v Parizu zahtevala, naj bi se Trstu vrnile njegove trgovske ladje, toda njen predlog je bil odbit in Trst kot industrijsko in tudi pomorsko mesto je brez svoje mornarice. K tej negativni strani moramo dodati še drugo negativno stran. Tržaške zavarovalne družbe, osnovane in ustvarjene od Tržačanov, se selijo v Italijo.

V glavnem bo torej šlo za realen uvoz in izvoz in bo trgovska bilanca skoraj enaka plačilni bilanci. Osnova tej bilanci bo v tem primeru delovna sila in industrija v tehničnem smislu in to je faktor, ki daje popolno zagotovilo za obnovo in razvoj domačega gospodarstva.

Velike važnosti za bodoče gospodarstvo STO-ja je tudi predlog Jugoslavije, ki je bil sprejet v Parizu, in sicer, da vse državne in poldržavne ustanove in njihova imovina na področjih, ki jih Italija odstopi, pripadejo državam naslednicam in to brez odškodnine.

Ta predlog je sicer le s težavo prodrl in je proti njemu glasovala tudi Amerika, vendar je Jugoslavija smatrala, da je to imovina tržaškega prebivalstva, ki je bila ustvarjena pred prvo svetovno vojno, ko ni imela Italija nikake soudeležbe pri izgradnji. V kolikor so bile omenjene ustanove zgrajene po vojni, torej pod iurisdikcijo Italije, so bile ustvarjene s sredstvi, ki jih je dalo tržaško prebivalstvo s plačevanjem davkov in vseh drugih dajatev.

O tem vprašanju, torej o trgovski bilanci, dr. Bartoš zaključuje:

„Mi gledamo z velikim optimizmom na razvoj tržaškega gospodarstva in smo prepričani, da bo tržaška vlada sklenila pogodbe z državami svojega zaledja in predvsem z Jugoslavijo. O vsem, kar smo predlagali, smo pripravljeni skleniti pogodbe edino z bodočo tržaško vlado. Izjavili smo tudi, da smo pripravljeni skleniti s tržaško začasno vlado začasne pogodbe."

Kot tretji problem meddržavne anketne komisije je problem valute.

Izven diskusije je, da mora STO imeti svojo lastno valuto in ne valute, ki bi bila posredno ali celo neposredno vezana na kako tuje gospodarstvo. Prav tako je nujno in samo po sebi razumljivo, da ima svojo lastno emisijsko banko, ki mora biti državna in ne delniška družba, ker bi bila v nasprotnem primeru popolnoma vezana na privatni kapital in to domač, kakor tudi tuji, in bi torej vse finance in gospodarstvo STO-ja bilo odvisno od privatnikov.

Seveda je pri tem potreben fond, ki daje možnost izdajanja stabilnega denarja. Zato je po Bartošu: „Jugoslavija v tem pogledu ponudila STO-ju kredit v zlatu, svobodni valuti in svoji državni valuti in upa, da bodo isto storile tudi ostale države tržaškega zaledja, da se Trstu čimprej omogoči ustvarjanje lastne stabilne valute brez tujega vmešavanja. Ta stabilizacijski kredit bi upravljala autonomno tržaška emisijska banka. Jugoslavija je to svojo ponudbo dala formalno in pismeno."

Pri tem pripominjamo, da je za normalen razvoj tržaškega gospodarstva nujno, da ima svojo valuto elastično, stabilno in ne previsoko. Denarna enota mora biti elastična zaradi trgovanja z drugimi državami; stabilna, da zagotovi normalno in trajno gospodarsko sigurnost in s tem preprečuje pojavljanje kriz, ki prinašajo najhujše udarce ravno gospodarsko najšibkejšim; ne previsoka, zato da ne dvigne cen produktov lastne industrije in s tem onemogoči konkurenco tuji industriji in istočasno povišanje cen življenjskim potrebščinam.

„Jugoslavija smatra, da bo poročilo komisije Svetu štirih zunanjih ministrov pojasnilo mnogo problemov ter pokazalo velikim silam, ki so odgovorne za ustanovitev STO-ja, da so se pojavile nove težave, na katere se prej ni mislilo ter da je bilo mnogo stvari prikazanih drugače, kot so v resnici. Če bo Trst v dobrih gospodarskih odnošajih s svojim zaledjem, se bo gospodarsko lahko uspešno razvijal; v tem pogledu je Jugoslavija storila vse, kar je bilo v njeni moči in je lahko ponosna, da so njeni podatki komisiji bili koristni ter da je predložila podatke ne glede na to, ali so zanjo ugodni. Za nas STO politično obstoja kot realnost in smatramo, da je v interesu i Italije i STO-ja ter Jugoslavije, da v mejah možnosti iskreno sodelujejo. Na predstavnikih Trsta je, da pokažejo, kako in v koliko to razumejo. Upamo, da bodo predstavniki STO-ja, preden bodo sklepali pogodbe s kakimi deželami, to dobro premislili; čim bolj bodo mislili na svoje koristi, toliko bolj se bodo naslanjali na Jugoslavijo."

Tako je končal svoje poročilo načelnik jugoslovanske delegacije dr. Milan Bartoš.

Slovenci na Koroškem

Slovenci so se naselili na Koroškem okoli leta 568, to je ob času, ko so prišli tudi na Štajersko, Kranjsko in Primorsko. Že v začetku 7. stoletja so zasedli prostor na Koroškem, ki je segal od Karnskih Alp na jugu do izvira Drave na zapadu in do Visokih Tur na severu. Na vzhodu in na jugu v predelu Savinjskih Alp in Karavank se je dotikalo koroško slovensko ozemlje s strnjenim slovenskim ozemljem Štajerske in Kranjske. Teh mejâ slovenske naselitve na Koroškem niso prekoračili tudi v naslednjih stoletjih, vendar pa se je zelo dvignila gostota naselitve. Tokovi slovenskega naseljevanja so tekli od vzhoda proti zapadu, to je v glavni smeri njihovega prihoda.

Ko so se Slovenci naselili v koroški deželi, niso našli praznih krajev, temveč naseljene in zanimivo je dejstvo, da se starejša slovenska naselitev ozko krije s predslovensko. Zato lahko trdimo, da so Slovenci prevzeli skoraj isti prostor, katerega so njihovi predniki držali do njihovega prihoda. Pri tem si pa ne smemo ustvarjati napačne slike, češ da so novodošli naseljevalci prevzemali enostavno naselbine od prednikov in da so ti prepuščali svoj prostor brez boja ter se izseljevali drugam. Nasprotno, pri tem je bilo več uničevanja starega, kakor pa prevzema in ohranitve.

Prevzem starih imen krajev, rek in gora po Slovencih — torej ta konservativna kontinuiteta — je dokaz, da so Slovenci ob naselitvi trčili ob močno obstoječo naselitev. Ta imena se rabijo deloma še danes, kot na primer Karantanija, Podjuna, ki izvira od stare naselbine Juenna, Rož — beseda verjetno keltskega izvora itd. Ne smemo pa prezreti, da je odstotek prevzetih poimenovanj zelo nizek v primeru z odstotkom novih nastajajočih slovenskih imen. Nikoli pozneje se ni zgodilo tako temeljito preimenovanje. Zato so še danes slovenska imena značilnost Koroške.

Slovenski naselitveni prostor na Koroškem so obdajali široki neobljudeni pasovi. Na zapadu Pustertal, beseda, ki izvira iz slovenske označbe Pustrica, na jugu Karnske Alpe in Karavanke, na severu Visoke Ture in planine gorskega masiva Rosen Nock in na vzhodu Golica s svojimi podaljški proti jugu in severu. Slovenski naselitveni prostor na Koroškem je bil najtesneje povezan z ostalim prostorom slovenske naselitve vzdolž rek Drave, Meže in Mislinje. Po teh poteh je prišla verjetno tudi glavnina naselitvenega vala, deloma pa tudi po dolinah Krke in Labodnice iz slovenskega območja zgornje Mure.

Nosilci germanske kolonizacije na Koroškem so Nemci. Ako so se na svojih pohodih proti jugu že prej pomikala skozi Koroško tudi druga germanska plemena, potem je bilo njihovo bivanje začasnega značaja. Prava nemška kolonizacija se začenja šele tedaj, ko so se Slovenci v političnem in cerkvenem pogledu hote ali nujnostno usmerili na zapad. Tako se je začelo sredi 8 stoletja usodno utesnjevanje Slovencev.

Nemško naselitev lahko označujemo kot postopno prodiranje v različne predele dežele, pri čemer so izbirali za naselitev prikladnejše dele. Zaradi rodovitnih tal in ugodnih vremenskih razmer se jim je zdel najprimernejši vzhodni del Koroške, ne pa gorata severna in zapadna Koroška. Ako primerjamo slovensko naselitev z nemško, najdemo v tem pogledu pri obeh isto stremljenje. Nemci niso prodirali na široki fronti v strnjenem valu, da bi potiskali Slovence nazaj proti jugu in vzhodu na sedanjo jezikovno mejo. Oni so si ustvarjali posamezna središča, katera so skušali z naselitvenimi pasovi medsebojno povezati ter na ta način pretrgati strnjeno povezanost slovenskega naselitvenega prostora. Pozneje pa z razširjenjem teh pasov zožiti nastale slovenske jezikovne otoke. Vsa ta nemška središča, oziroma naselitvena jedra, so danes v nemškem delu Koroške. Tudi v današnjem slovenskem delu najdemo nekatera taka žarišča, vendar so v njih Nemci v primeru s Slovenci številčno zelo šibki, ker se niso mogli v današnjem slovenskem delu naseliti nemški kmetje, temveč samo predstavniki fevdalnega in duhovniškega stanu.

Ugodne gospodarske razmere, ki so vladale ob koncu srednjega veka na evropskem zapadu, so se razširile tudi na srednjo Evropo. Posledica tega je bil porast prebivalstva in s tem v zvezi iskanje novih manj obljudenih prostorov za naselitev. Začeli so krčiti gozdove in graditi nove vasi. Ta intenzivna kolonizacija se je začela v drugi polovici 10. stoletja in je zajela na Koroškem slovenske domačine in tudi nemške priseljence. To močno naseljevanje potrjujejo imena številnih naselbin, ki nosijo ime in pridevek „vas", ki se pa na Koroškem spreminja v „ves" in v nemških predelih v „Dorf". Primeri za to so: Loga ves, Rikarja ves itd.

Konec prihodnjič

Stanko Vuk, doktor v političnih vedah, nadarjen primorski pesnik in njegova žena Dani Tomažič-Vuk, aktivistka tržaške OF, katera so neznani morilci usmrtili v njunem stanovanju 10. III. 1944.

Živeli smo na prepihu. Kakor žene, ki v vetrovnih dnevih stoje na tržaških vogalih za mizicami z loterijskimi srečkami — so bile naše matere. Premrzle ženice postavljajo bele koščke marmorja na srečke, katere odnaša burja.

Naše srečke so bile krvave in mlada slovenska življenja je tujec ugonabljal kakor golazen. 1947: leto jadikovanja, brezmejna jadikovanja brezčastnih potomcev osornega Rima! Ali pa je v tistih dneh kdo prisluhnil joku naših družin? Ali je koga mučil v snu krik z morišč? Še žalovati je moralo ljudstvo na skrivaj. Zato, ker tudi jok je bil upor. Upor je bil pušeljc na gomili. In ko je bilo treba skriti umorjena telesa, se je našlo zanje sredi italijanske ravnine še naselje s simboličnim imenom: Villorba — slepa vas.

Vendar je ljudstvo v vseh turobnih letih borbe, katero je prvo v Evropi kljubovalno vodilo proti fašizmu, z neverjetnim vzgonom trgalo smrtno meglo in si risalo novo pokrajino svobode in lepote. In naša lepota so bili brinjevi grmi v vetru, bori z grenko skorjo, jadra in čolni, barkovljanski ribiči in plave svilene mreže na miramarski cesti. V ilegalnih revijah smo zapisali o narodnih in socialnih resnicah, ali neubranljivo človeško je bilo, da smo obstali pred našim bregom ter sledili igri galebov.

Ločili so nas svetovni nazori, ali bol mladega pesnika je bila izraz ljudstva, nas vseh.

Joj, zaboli me v prsih,
razrase se ko vonj brinja.

In kakor odmev ženskih glasov je Dani, ki mu je bila v življenju družica, beležila iz Jiři Wolkerja: „Marsikdo pa niti žalosten ni — ker ne premore žalosti."

Trst 1944! Dani, Stanko, belim skalam našega obrežja je mraz, kakor v tistih dneh tržaške zgodovine, ko nas je bilo strah ulic, katere smo od mladih nog imeli tako radi. Vse, česar smo se dotaknili, je bilo okrvavljeno, z morja je dihal vonj po jeklu in smrti. V naših stanovanjih, v naših tržaških domovih pa so bratje z onkraj meja pisali sezname našega pogina, pisali mrtvaške liste nam, ki nas je morje učilo upora in svobode!

Bratje so nas zalezovali kakor stekle pse.

Drugi so padli v borovih gozdovih, na ožgani gmajni, na strmih senožetih. Ko pa zdaj po vajini smrti stopamo mimo tržaških poslopij, ko sledimo gostim gručam po Akvedotu, po Rossettijevi ulici, kjer nas razočarano motri niz hiš in tudi vajina, nam niso naše hiše več samo domače in drage; ljubezen do njih se nam je zagrizla v zavest kakor roka ranjenega borca, ki je v blazni bolečini zagrebel nohte v zemljo.

bis.

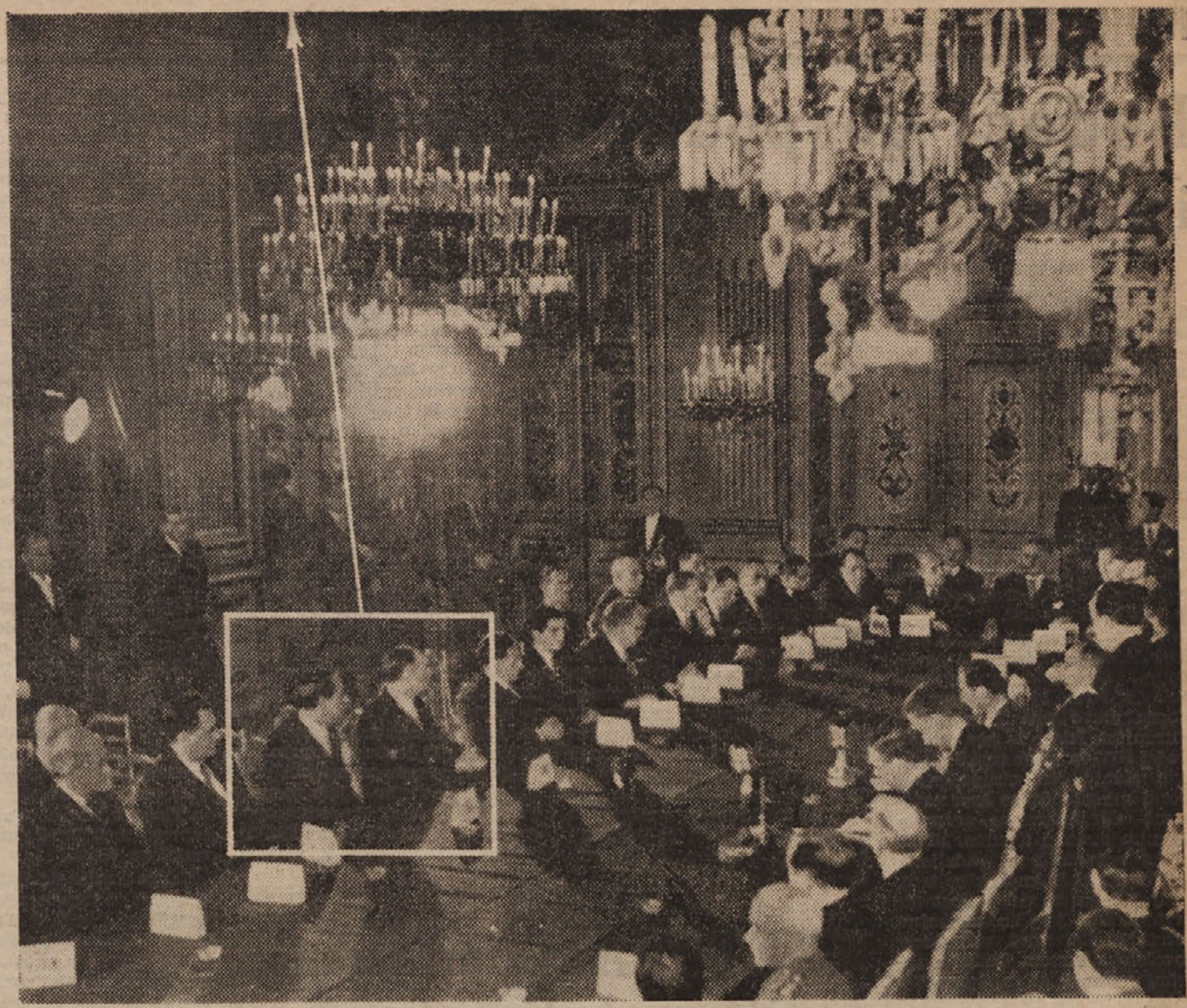

POGLED NA DVORANO, KJER SO BILE PODPISANE MIROVNE POGODBE Z NEMŠKIMI SATELITI. SLIKA JE POSNETA MED GOVOROM FRANCOSKEGA ZUNANJEGA MINISTRA BIDAULTA. V OKVIRU ITALIJANSKA DELEGACIJA TIK PRED PODPISOM

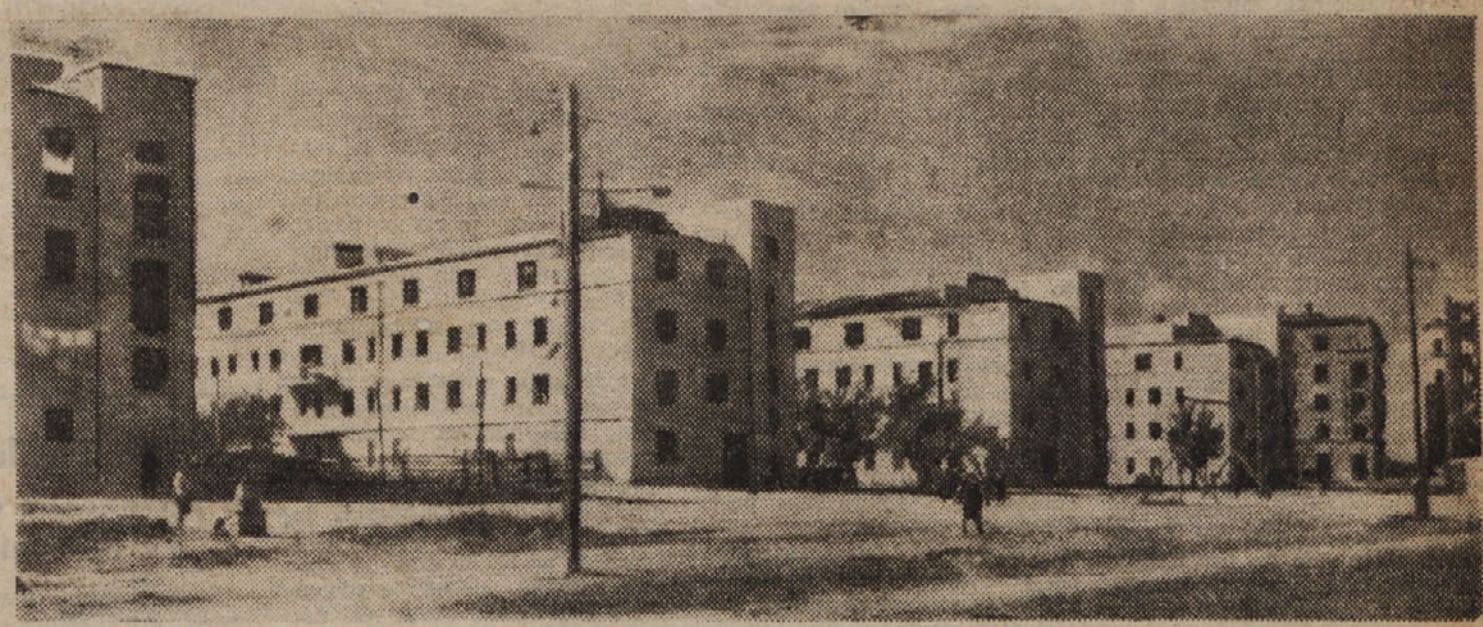

STALINGRAD: IZ PEPELA SO ZNOVA ZRASTLE TOVARNE. DO KONCA L. 1946. JE BILA PREKO POLOVICE OBNOVLJENA VELIKA STALINGRAJSKA TOVARNA TRAKTORJEV. NA SLIKI VIDIMO NOVE STAVBE V DELAVSKEM NASELJU ISTE TOVARNE

PLINSKA BRIGADA BRITANSKE POLICIJE SE PRIPRAVLJA NA NAPAD PROTI MUSLIMANSKIM MANIFESTANTOM

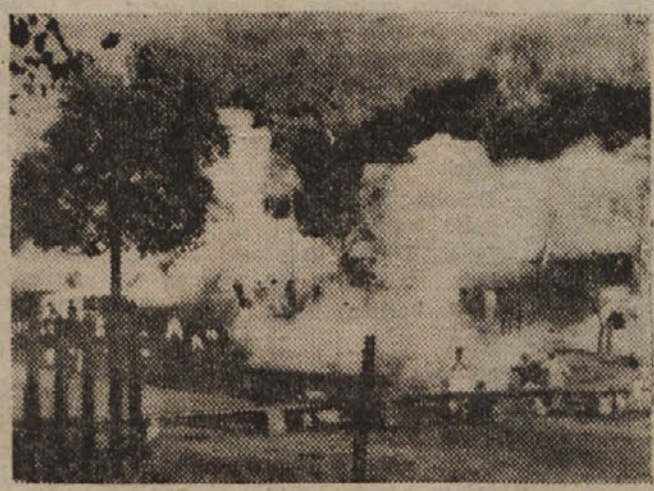

KI SE KLJUB SVOJI VOLJI NISO MOGLI DOLGO UPIRATI PLINSKI OFENZIVI

BILI SO PRISILJENI K BEGU, KI JE BIL TEM TEŽJI, KER SE JE VEČINA MED NJIMI MOČNO SOLZILA

Bodoči gospodarski pomen istrskega dela STO-ja

(nadaljevanje in konec)

Za izvedbo pravilnega kmetijsko-gospodarskega načrta v istrskem delu STO-ja je potrebno predvsem zgraditi nove moderne ceste in popraviti današnje, ki so v obupnem stanju. Upostevati bo treba staro, a še vedno živo željo istrskega ljudstva iz srednjega in notranjega pasu, da se mu zgradi prepotrebno prometno žilo, ki bo vezala Trst z notranjim delom istrskega Primorja tja dol do Novega grada. Sem spada tudi elektrifikacija vsega dela Istre, ki je še vedno v stanju, kakor je bila pred sto leti.

Ceste — Razen obmorske magistrale, ki pelje iz Trsta preko Kopra, Portoroža in dalje do Pule ter tiste, ki se odcepi pri Kopru preko smarij in Buj v notranjost Istre, je ves istrski predel STO-ja glede cest v obupnem stanju. Vse občine razen zgoraj omenjenih, so brez avtobusne ali železniške zveze z glavnim mestom Trstom. Nobena od vseh občin ni oddaljena od Trsta niti 50 km zračne črte, a kljub temu so nekje bogu za hrbtom. Zato je v bodoče nujno potrebno, da se vsi večji kraji povežejo s Trstom, bodisi z dobrimi cestami ali z železniško progo.

Vodovod — Vsa primorska mesteca imajo dobro prometno zvezo, elektriko in vodovod, medtem pa, ko nima najbližja notranjost nobenih od teh dobrot. Vsi so bili podvrženi enakim davkom, imele so enake dolžnosti ne pa enakih pravic. V obmorskih mestecih so živeli pač Italijani, a na podeželju Slovenci. Zato so imela vsa obmorska mesteca vodo iz slovenskega Vzročka, a Slovenci niso bili deležni vode s svojih tal. Načrt za vodovod, ki bi dobavljal vodo vsemu srednjemu in vzhodnemu pasu, je bil narejen ali ostalo je le pri načrtu. Zato bo posebna naloga bodoče vlade, da ta načrt spremeni v dejanje. Vzroček ima dovolj vode, treba jo je le izkoristiti in ves predel Istre, ki bo pod STO-jem bo oskrbljen z dobro pitno vodo. Gotovo je, da bo ta načrt teže izvesti sedaj, kot bi ga bila izvedla Italija. Izvir Rižane, ki je namenjen za notranji istrski vodovod bo po novi mirovni pogodbi pripadal Jugoslaviji sicer smo pa prepričani, da Jugoslavija ne bo ovirala izvedbe tega načrta.

Tako se ta predel Istre še vedno poslužuje vode iz svojih vodnjakov ali malih izvirkov, kakor se je posluževal pred sto ali več leti. Znano je, da skoro vsako vsako leto nastopa suša v poletnih mesecih po vseh obmorskih krajih, zato tudi naselja, ki niso oskrbovana z vodo iz močnejših izvirkov, trpijo na pomanjkanju vode. Naše ljudstvo je vedno prosilo za potrebne vodovode. Upamo da se bodo obljube tudi uresničile.

Elektrifikacija — Ves notranji predel Istre ni elektrificiran. Kakor mu manjka voda in prometnih poti tako mu manjka tudi elektrika. Italija, ki se je toliko ponašala z elektrifikacijo svojih dežel, je zanemarjala te istrske predele, ki so oddaljeni le nekaj sto metrov od obale. Prebivalci Istre rabijo za razsvetljavo še danes petrolejko, kakor pred petdesetimi leti. A o uporabi kakih električnih strojev pa ni niti govora, kakor ne mora biti govora o kaki industrializaciji kmetijstva ali o napredku v tej smeri. Tudi na tem področju čaka bodočo vlado prijetna naloga, da bo *civilizirala* vse svoje predele v enaki meri.

Železnica — Ozkotirna železnica, ki je vezala Trst s Poreč̌em ni bila ravno potrebna niti iz gospodarskega niti iz prometnega stališča, kajti njena proga je tekla skoro izključno ob obali. Avstrija jo je zgradila iz stratežkih razlogov, zato jo je pozneje Italija ukinila. Saj je bila tudi nerentabilna, ker so bila obmorska mesteca povezana s Trstom po morju. Kakor se bo vršil tudi v bodoče ves obmorski promet po morju, in sicer iz enostavnega razloga, ker je cenejši in bolj prijeten kot po kopnem. Toda tu nastaja nov problem, ki pravzaprav ni nov ali sedaj zelo aktualen zaradi novih razmer in novih meja. Železnica, ki bi vezala Trst kot glavno mesto in prestolnico STO-ja z vsem njegovim ozemljem v Istri, je sedanja nujnost in potreba. To železnico naj bi speljali od postaje Sv. Andreja po stari progi bivše ozkotirne železnice do Dekanov, oziroma Pobegov, kjer naj bi zavila proti Cezarjem in Sv. Antonu, od tu v Marezige, po pobočju tega hriba proti Rokavi nato navzdol do vznožja Krkavc kjer bi zavila v smeri Momnjana, nato v Buje in čez Verteneglio v Novi grad (Cittanova). Ta proga bi torej vezala najsevernejšo točko STO-ja, ves notranji predel Istre z glavnim mestom Trstom. Vsi navedeni kraji in njihove okolice so zelo slabo ali skoro nič povezani s s—vojim kulturnim in gospodarskim centrom. Bilo bi odveč povdarjati veliki pomen te železniške proge za ljudstvo vseh notranjih predelov Istre, ki je sedaj sestavni del STO-ja. Finančni efekt za zgraditev te proge mi je neznan, ker to je delo inženirjev strokovnjakov, toda prepričan sem, da ta proga ne bo pasivna, kakor je bila tista ozkotirna, ki je šla ob morju.

Ljudstvo vseh omenjenih predelov si je vedno želelo to progo, v kateri je videlo svoj gospodarski in kulturni napredek. Ti predeli so zaostali v vsakem oziru, ravno zato ker niso bili prometno povezani s kulturnim in gospodarskim središčem, četudi niso toliko oddaljeni od njega. Tudi mesto Trst bi imelo veliko koristi od te proge, kajti predeli, katere bi vezala ta proga so neizkoriščeni, imajo možnost postati pomožni vrt za tržaški zelenjadni trg in aktivni dobavitelj mleka, jajc, mesa in ostalega. Koliko pridelkov slabo izkoristijo ti kraji iz enostavnega razloga, ker nimajo prevoznih sredstev in prometnih vezi. Z mlekom krmijo prašiče, ogromna količina sadja segnije na drevesih, ker se jim ga ne izplača obirati, drevesa gnijejo po gozdovih, ker se jim ne izplača izvažati itd. Ker ljudje ne morejo vnovčiti svojih pridelkov, obdelujejo svojo zemljo zelo primitivno in površno.

Torej dovoz poljedelskih pridelkov, mleka, njegovih izdelkov, perutnine in jajc ter drugih podobnih dobrin, ne bi ostal edini promet na tej progi.

Ne smemo pozabiti, da danes Novi grad nima nobene prometne zveze s Trstom.

Ta proga bi omogočila osebni promet in dovoz presežka ribjega lova naš" ribičev iz Umaga in Novega grada. Tudi osebni promet med temi kraji bi narastel za 100%.

Veliko število delavstva, ki danes dela v raznih tovarnah ali drugih podjetjih v Trstu ali v njegovi okolici, bi rajši stanoval nekje zunaj ob progi, od koder je doma in kjer ima mogoče svojo hišico in celo košček zemlje. Tako bi se rešil tudi del stanovanjske krize, ki je vedno pereč problem.

Z gradnjo nove proge bi se rešil vsaj delóma problem brezposelnosti. Dokler se ne uredijo problemi delavske bresposelnosti, naj bi se jih zaposlilo na novi progi Trst - Novi grad.

Izvedbo vseh zgoraj navedenih točk, ki so vitalnega pomena za ljudi omenjenih predelov, je ljudstvo zahtevalo že desetletja, a na žalost je do sedaj ostalo le klic vpijočega v puščavi. Naše istrsko ljudstvo, po vsem predelu Istre od Trsta pa tja doli do Novega grada upa in pričakuje, da bo STO njegova prava domovina a ne mačeha, kakor so bile druge države.

Joško Babič

KMETOVALCI pri nakupu pazite na kalivost semen

Pomlad se bliža in glavna skrb našega kmeta je nabava semen. Količina pridelka je odvisna v veliki meri ravno od kvalitete semena. Marsikateri kmet zaman pričakuje dobre letine ravno zaradi tega, ker je bil pri nabavi semen premalo previden. Naši kmetje navadno gledajo, ali je seme čisto in lepo. Tudi na te lastnosti moramo sicer paziti, toda glavna stvar je, da se ugotoviti *kalivost semen*. Zgodi se namreč, da je večkrat navidez lepo seme — mrtvo. Seme nima več kalilne (življenske) sposobnosti, če je prestaro, če stoji dlje časa v velikih skladiščih, kjer se večkrat pokvari, ko tvrdke uničujejo razne semenske škodljivce in razkužujejo seme s preparati ki škodujejo kalivosti.

Vsak kmet se lahko prepriča o kalilni vrednosti semena prav enostavno. Vzame nekaj pesti semena iz površine in notranjosti vreče in od teh vzame enega ali več vzorcev po 100 semen. Pri štetju vzorcev ne smemo zbirati samo lepih semen, temveč kar tako kot nam pridejo pod roko. Ozirati se pa moramo pri vzorcu tudi na čistočo semena (zemljo, pesek in druga semena plevelnih in kulturnih rastlin). Odšteto seme po 100 zrn postavimo na ploščo opeke, droben pesek ali žaganje. Podlago (pesek, opeko ali žaganje) moramo položiti v posodo, n. pr. krožnik ali plitvo skledo (kozico). V posodo nalijemo toliko vode, da sega nekaj cm izpod roba podlage. Paziti moramo, da ni v posodi preveč vode, ker v tem primeru splesni in zgubi kalilno sposobnost.

Zelo priporočljivo je po možnosti pokriti podlago z belim pivnikom na katerega položimo seme. Pivnik vleče in pravilno razdeli vlago po celi podlagi. Semena na podlagi se ne smejo med seboj dotikati. Da preprečimo izhlapevanje vode, pokrijemo posodo s steklom ali pločevino.

Kalilno posodo postavimo v kuhinjo, kjer mora biti dovolj gorkote (16 - 200 C.).
Že v 5 - 6 dnevih bomo pri večini naših rastlin spoznali njih kalilno vrednost; le pri nekaterih rastlinah bomo morali počakati več dni.

Na kos papirja si moramo zapisati, kdaj smo dali seme v kališče.

Vsako seme skali v določenem času. Po tem času ugotovimo, koliko odstotkov semen je skalilo in če seme lahko uporabimo za setev ali ne. Pri ugotavljanju kalivosti moramo paziti, da seme razvija zdrave in močne koreninice in deblo. Nenormalno vzklilih semen ne upoštevamo pri ugotavljanju odstotka kalivosti.

Vsako seme mora torej v določenem času skaliti in mora imeti nek odrejen minimalen odstotek kalivosti.

Prinašamo tabelo nekaj glavnih naših kulturnih rastlin, iz katere bodo naši kmetovalci spoznali, po koliko dneh se ugotovi kalivost in koliko semen mora minimalno skaliti pri dobrem semenu. Seme, ki ima manjšo kalilno vrednost, kakor je omenjeno na tabeli, se ali izključi ali pa uporabi v večji količini.

Najboljše jamstvo za kvaliteto semena je dobro organizirana kmečka zadruga, ki mora pred oddajo semena zagotoviti zadružnikom, da ima seme predpisan odstotek kalivnosti.

Vrsta semen	—	—
žita	10	95
Detelja, lucerna, zelje, repa, cvetača grah in		
bob	10	90
fižol, koruza	10	85
pesa	14	80
spinača	20	65
čebula, česen	12	60
buče	14	80
paradižnik	14	65
salata	10	70
trave	18	60 - 80

Dr. J.

Sadjarsko in vrtnarsko društvo v Sloveniji

Sadjarsko in vrtnarsko društvo Slovenije ima v 280 podružnicah okrog 15.000 članov. Njih število pa se bo s priključitvijo Slovenskega Primorja še povečalo. Društvo se razvija kakor še nikoli doslej. Nov duh in prizadevanje, okoristiti se z novimi načini dela, se izražata v delovnem tekmovanju, ki so si ga mnoge podružnice letos napovedale, da bi dosegle lepše organizacijske, strokovne in obnovitvene uspehe.

Ljudska oblast posveča sadjarstvu največjo pažnjo. Ustanovila je sadjarski znanstveni zavod; nadalje je nudila, vso svojo pomoč boju proti ameriškemu kaparju, ki predstavlja največjo nevarnost slovenskemu sadjarstvu. Na državnih posestvih se bodo uredile drevesnice, ki bodo vzgajale in dobavljale sadjarjem poceni samo prvovrstne vrste sadnega drevja. Končno se bo pri ministrstvu za kmetijstvo in gozdarstvo osnoval poseben oddelek za nabavke kmetijskih potrebščin, preko katerega bodo sadjarji dobivali vse orodje in druge potrebščine.

Gospodarske vesti

Prvi jugoslovanski mednarodni velesejem bo v Zagrebu od 31. maja do 9. junija 1947. Ponovna pojava Jugoslavije na področju mednarodne trgovske zamenjave je posledica hitre obnove dežele. Jugoslavija izvaža surovine, les in poljedelske proizvode in si bo kmalu spet pridobila pomembno mesto v zamenjalni trgovini, z deželami, ki ji lahko s svoje strani dobavljajo izdelke, stroje, električne naprave, kemične proizvode itd.

●

Trgovinska mornarica britanskega imperija je po skupni tonaži prvič v zgodovini izgubila prvo mesto in je tako prišla za ZDA. Tega stanja ne bo spremenil niti nedavni sklep britanske vlade, da bo porabila sto milijonov dolarjev iz svojih drago plačanih dolarskih rezerv za nakup 142 ameriških ladij, ki so bile posojene Veliki Britaniji na podlagi zakona o posojilu in najemu.

●

Kmetje, polzakupniki in poljedelci v srednji, severni in južni Italiji so praznovali „kmetski praznik". Prirejali so mitinge in množične demonstracije, na katerih so ponavljali svoje upravičene zahteve, naj se zemlja podeli tistemu, ki jo obdeluje.

V Palermu na Siciliji je 15.000 kmetov demonstriralo in zahtevalo izvedbo agrarne reforme. Z množičnega mitinga v Milanu so poslali kmetje brzojavke posameznim članom vlade. V njih poudarjajo svoje zahteve za socialno zavarovanje kmetov. Kmetje iz okolice Rima so priredili množične demonstracije in zahtevali izvedbo agrarne reforme kakor tudi uporabo arbitražnega sklepa o povečanju polzakupniške pravice na del plodov zemlje, ki jo obdelujejo.

●

Jugoslovanska zvezna vlada je na predlog ministra za zunanjo trgovino izdala uredbo o tehničnih predstavništvih (reprezentancah) inozemskih podjetij in ustanov. V območju Jugoslavije se smejo ustanoviti in smejo delati tehnična predstavništva inozemskih podjetij in ustanov samo po predpisih te uredbe. Dovoljenje za delo izda v soglasju z Gospodarskim svetom minister za zunanjo trgovino.

Tehnično predstavništvo daje podatke in pojasnila o proizvodih dotičnega podjetja, skrbi, da podjetje pravilno dobavlja in postavlja nabavljene naprave, priprave in aparate po zahtevah kupcev v Jugoslaviji in da opravlja službo v zvezi z jamstvi, ki jih daje inozemsko podjetje glede kakovosti in drugih lastnosti nabavljenih predmetov. Osebje sestoji iz tehničnih strokovnjakov in upravnega osebja. Tehnični strokovnjaki so po pravilu državljani tiste države, v kateri je sedež podjetja. Jugoslovanski državljani se smejo kot tehnični strokovnjaki izjemoma zaposliti samo s poprejšnjo privolitvijo ministra za zunanjo trgovino. Upravno osebje predstavništva pa je po pravilu sestavljeno iz jugoslovanskih državljanov

●

Od 4. marca niso več v veljavi britanski predpisi za trgovino s sovražnikom, ki so doslej britanskim podjetjem preprečevali trgovino z Nemčijo.

●

S 1. marcem se Brazilija poslužuje v zamenjalnih operacijah le še dolarja in ne več angleškega šterlinga, ki ne notira več na brazilski borzi.

Blaž Arnič SLOVENSKI SKLADATELJ

V zadnji številki smo objavili imena tistih umetnikov in znanstvenikov, ki so prejeli nagrade, ki jih letno podeljuje ministrstvo za prosveto LR Slovenije, kakor tudi Komite za kulturo in umetnost pri vladi FLRJ. Med nagrajenci je tudi skladatelj Blaž Arnič.

Naš najznačilnejši sodobni skladatelj in mogoče najmočnejši slovenski skladatelj sploh je Blaž Arnič. Doma je s štajerskih hribov, kamor ni bila segla meščanska civilizacija in kjer je potekalo življenje do današnjih dni v pristno slovenskem kmečkem vzdušju.

Če greš po poti, ki pelje iz Ljubnega v Savinjski dolini, vzdolž Savinje proti Lučam, boš opazil pri zadnji vasici pred Lučami v breg speljano cesto. Ta se više gori spremeni v kolovoz, ki te po dveh urah lagodne hoje pripelje do Arničeve domačije. Kmetije so po teh bregovih, ki jih tvori Radoha mogočno ozadje, bolj na redko posejane, tako da poteka življenje v vsaki hiši zaključeno in samostojno. Ljudje so zaradi tega bolj samotarski, saj je njihovo življenje precej odmaknjeno od ostalega dogajanja v svetu, vendar so gostoljubni in radi sprejemajo goste. Tu leži vzrok, kako je mogel Arnič ohraniti svoj samonikli značaj, svoj lastni glasbeni izraz, čeprav je živel in se šolal v času, ko so se čez noč pojavljale in zopet izginjale razne struje v umetnosti, ko so največji talenti tavali v iskanju svoje umetniške smeri, pač v času, ki ga označujemo kot revolucionarno dobo v umetnosti, v obdobju med prvo in drugo svetovno vojno.

Dasi hribi nekoliko ovirajo pogled z Arničevega doma v dolino, je vendar viden izrez Savinjske doline okoli Ljubnega z belo cerkvico v sredi. Ob lepem vremenu pa sega baje pogled tja do Gorniega grada. Ker so višinske razlike v prostoru, ki jih objame pogled znatne, se sončni žarki različno poigravajo z zračnimi plastmi, tako da nudi slika čudovite opojne barvne prelive, ki se stalno menjavajo. V jasnih nočeh, ko je nebo posuto z velikimi in sijočimi zvezdami, pa se zdi, da smo stopili v pravljično [illegible]

[illegible] radovednost in zato je razumljiva želja mladega Arniča, da bi šel v dolino in potem dalje v svet. Bog ve kako si je predstavljal mladi Arnič ta svet, kolikokrat mu je bilo, da bi obupal, pa vendar ni šel nazaj, vzdržal je, neka neugnana sila ga je zadrževala in mu velevala vztrajati.

Videti je, da je vlekla v svet mladega Arniča neka nepoznana sla, neko hrepenenje in čeprav se je šel učit glasbe, mu je bila glasba le izraz tistega hotenja po spoznanju, ki ga je tako prevzelo, da mu ni bilo več obstanka doma.

Predstavljajmo si mladega kmečkega fanta s hribov, ki vleče harmoniko, kako ga vabijo najprej sosedje ob nedeljah k domačim praznikom ali za pust. Potem ga srečujemo v gostilni, pri žegnanju itd. Kmalu ni bilo veselice v bližnji in daljni okolici brez Blaža in njegove harmonike.

Vendar kako lepše doniio orgle od harmonike, in mladi Blaž se je odločil, da bo organist. Takoj po prvi svetovni vojni je osemnajstletni Arnič vzel culo na ramo in jo z nekaj kronami v žepu mahnil peš do Kamnika na ljubljanski vlak.

V Ljubljani se je začela trnjeva pot. Najprej ga je odbila njegova dalna teta, ki mu ni hotela dati prenočišča. Iz orglarske šole so ga hoteli izključiti, ker ni imel [illegible] niti [illegible] teorije niti o drugih splošnih zadevah, ker šole ni obiskoval nobene. Znal je edino brati in pisati, česar se je naučil doma. Skladatelj St. Premrl, ki je bil vodja orglarske šole, mu je postavil termin, da se nauči teorijo, sicer da bo moral iz šole. No, Arnič se je s pomočjo nekega študenta učil noč in dan, tako da je srečno prestal to preizkušnjo. Tri leta je hodil v orglarsko šolo, hrano si je prislužil s posprav ljanjem sob v semenišču, tako da je moral pozimi zakuriti do trideset peči, preden je šel v šolo.

V času šolanja v orglarski šoli je spoznal, v kakšnem pravcu gre vzgoja bodočih organistov. Organist naj bi bil obenem cerkovnik in služabnik duhovnika. Ta hlapčevska miselnost ni bila všeč Arniču, tako da se je odločil po končani orglarski šoli za finančno službo. Vendar tam ni dolgo vztrajal, ker ga je preveč privlačevala glasba. Sprejel je organistovsko mesto na Dolenjskem ali tudi tu ni vzdržal dolgo. Želja po izpopolnjevanju ga je privedla zopet v Ljubljano. Vpisal se je na konservatorij in začel študirati orgle in kompozicijo. Študiral je 6 let. Preživljal se je s tem, da je pomagal na koru v frančiškanski cerkvi in da je v kuhinji pomival posodo. Cerkev ni poznala nikakega usmiljenja, izrabljala je tudi največjega reveža. Po končanem konservatoriju je našel nekaj prijateljev, ki so mu omogočili dve leti študija na dunajski glasbeni akademiji. Takrat se je že začel polagoma uveljavljati. Napisal je ogromno simfonijo Dumo, sestoječo iz štirih stavkov, od katerih je zadnji napisan tudi za zbor in soliste in mu služi kot podlaga celotni Župančičev tekst Dume. Prvi trije stavki so bili izvajani pred vojno v Ljubljani, v celoti pa ta simfonija še ni bila izvajana. Traja približno 2 uri.

(Konec prihodnjič)

OB STOLETNICI

„GORSKEGA VENCA“

Letos v marcu bo minilo sto let od prvega natisa „Gorskega venca“ črnogorskega vladike Petra Petroviča Njegoša. Pred sto leti je Njegoš dovršil rokopis svojega dela in ga odnese: s seboj na Dunaj, kamor je potoval kot vladika in vladar tedanje Črne gore. Na Dunaju se je dogovoril zaradi tiska in v marcu je bil „Gorski venec“ dotiskan. Značilno je, da se avtor na tej izdaji ni podpisal s celim imenom, ampak samo z začetnimi črkami P. P. Nj. Druga izdaja epske pesnitve je izšla v Novem Sadu l. 1860., tretja v Beogradu l. 1868. In leto dni pozneje so v Zadru natisnili „Gorski venec“ v latinici s sodelovanjem književnika St. M. Ljubiše.

Datum „Gorskega venca“ je eden najznamenitejših datumov v zgodovini književnosti jugoslovanskih narodov. Že takoj ob izidu je bilo jasno, da je to delo velike književne kakovosti, zaradi česar je bil P. P. Njegoš na mah priznan za pesniškega prvaka med Srbi. Toda trajalo je precej dolgo, preden je dobil „Gorski venec“ priznanje, ki ga zasluži. Nerodni komentarji so deloma zakrivili, da se je ep krivo tolmačil. Še danes čaka „Gorski venec“ na popolno zgodovinsko in znanstveno estetsko oceno.

V sto letih je pomen „Gorskega venca“ ogromno narasel. Z zgodovinsko odmaknjenostjo od preteklosti je delo samo pridobilo na svoji vrednosti. Prav danes se to dejstvo močno naglaša, saj je Njegoš kot vladar majhne Črne gore povsem pravilno občutil in tolmačil problematiko svoje dobe, ki se v mnogih ozirih sklada z dogodki zadnjih let osvobodilne borbe narodov Jugoslavije. Njegoš je namreč v svojem delu z nedosežno epsko in dramatsko silo prikazal osvobodilni boj črnogorskega ljudstva. Vstaja Črnogorcev proti tujinskemu zasužnjevalcu, proti izdajalcem lastnega naroda, je v „Gorskem vencu“ podana slikovito in plastično, nazorno in strnjeno, vrh vsega pa še z vso silo narodne poezije. Njegoš je dokazal, da obvlada vsa sredstva sodobnega pismarstva in je na ta način ustvaril trajno, klasično delo, s katerim se bo jugoslovanska kultura vedno ponašala. Visoka idejnost in umetniška resničnost „Gorskega venca“ sta bili v teku zadnje osvobodilne borbe jugoslovanskih narodov neštetokrat aktualni.

„Gorski venec“ P. P. Njegoša imamo tudi v slovenskem prevodu prof. Rajka Peruška. Izdala ga je „Slovenska Matica“ šest let pred prvo svetovno vojno, vendar se zdi ta prevod danes že zastarel tako, da bo ob prvi priložnosti treba misliti na novo izdajo. Poleg „Gorskega venca“ je napisal Njegoš še eno znamenito delo filozofske vsebine: „Luča mikrokozma“. Tudi ta knjiga je le deloma raziskana in analizirana. Morda bo stoletnica poglavitnega Njegoševega dela zbudila pri jugoslovanskih narodih zanimanje, ki ga veliki črnogorski pesnik zasluži ter ga postavila na mesto, ki mu po vsej pravici gre.

Komitet za kulturo in umetnost pri vladi FLRJ je, priznavajoč velik pomen „Gorskega venca“ za vse narode določil, da se stoletnica prvega izida pesnitve primerno proslavi v vseh ljudskih republikah Jugoslavije. Proslava bo 18. maja.

Naši pisatelji

Josip Stritar

Josip Stritar, slovenski pisatelj, estet in slovenski kritik, se je rodil 6. marca 1836. v Podsmreki pri Velikih Laščah, umrl 25. novembra 1923. v Rogaški Slatini. Njegovo ime je zvezano z vsemi pomembnejšimi literarnimi napori pri nas v razdobju od leta 1866., ko je nastopil s svojim znamenitim esejem o Prešernu v „Klasju“, pa do približno srede osemdesetih let minulega stoletja. Skoraj dve desetletji je bil Boris Miran usmerjevalec slovenske poezije, njen mentor in vzgojitelj. Svoje nazore o besedni umetnosti je izpovedal v nizu živahno pisanih sestavkov: „Česa je posebno treba našim pesnikom“, „Literarni pogovori“, „Kritična pisma“ in „Dunajska pisma“. S svojim „Zvonom“ pa je zlasti spočetka pomembno vplival na dvig našega slovstvenega okusa in ustvaril pogoje za plodnejši razmah našega ustvarjanja. Mnoge njegove pesmi in pripovedna dela („Svetinova Metka“, „Zorin“, „Gospod „Mirodolski“) sicer močno bolehajo na preočitnem svetobolju in raznih tujih vzorih, vendar so „Dunajski soneti“, „Prešernova pisma iz Elizije“ in še nekatere krajše stvari v vezani in nevezani besedi jasen dokaz avtorjeve pesniške nadarjenosti in moči. S čistostjo in uglajenostjo izraza, lahkotnostjo in ubranostjo pripovedovanja je Stritar pomembno vplival tudi na razvoj našega slovstvenega sloga.

KULTURNI ZAPISKI

FILM „MLADOST NAŠE DOMOVINE“

Prejšnjo soboto so pričeli v Ljubljani predvajati film «Mladost naše domovine». Kdo se ne spominja filma «Praznik mladosti», ki je prikazoval fizkulturno parado l. 1945? Umetniški delavci sovjetskega filma pa so našli nov način za podajanje iste snovi, namreč fizkulturne parade sovjetske mladine na Rdečem trgu.

Film ni zgolj dokumentaren, temveč ima močno miselno osnovo in izrazito umetniško obliko. Na mednarodnem festivalu v Cannesu je prejel dve svetovni nagradi: za najboljši dokumentarni film in pa za film, ki je največ prispeval k ideji miru med narodi.

Upamo, da ga bomo kmalu videli tudi v Trstu in Slovenskem Primorju.

NOV ŠKVARKIN NA JUGOSLOVANSKEM ODRU

Vasilij Škvarkin si je stekel dober sloves dramskega pisca med Slovenci že pred drugo svetovno vojno, ko je ljubljanska drama uprizorila njegovo «Tuje dete». Ta komedija, ki je dosegla v Ljubljani lansko sezono rekordno število uprizoritev, je privabljala v gledališče vedno nove množice ljudi, ki so se izvrstno počutili ob duhovitih razpletkih Škvarkinove igre.

Nedavno se je pojavil Škvarkin na zagrebškem odru z novo komedijo, ki se imenuje «Nočna revija». Tudi v tej komediji obravnava vprašanje konflikta progresivne, poleta polne mladine s starimi, preživelimi generacijami.

Osrednja figura v «Nočni reviji» je bivši uradnik Zverov ter mladi dijak Stepan Iljin. Zverov ima ženo, ki ga ne razume in se zgraža nad njim, ker so ga odpustili iz službe, on pa išče utehe v literarnem delu. Njegovi proizvodi pridejo v roke nekemu uredniku, ki jih natisne. Toda Zverov je prepričan, da je poklican pisati sestavke tragične vsebine. Ko pa njegova literarna dela izidejo, imajo značaj — humoresk. On se temu zelo čudi, njegova okolica pa mu pojasnjuje, da so mnogi problemi, ki so se prej zdeli tragični, zdaj samo še komičnega značaja. Zverov dosega ravno nasprotne uspehe kakor si jih želi in stopa tako dasi je fizično ostarel in odmahnjen, v krog mlade generacije.

V «Nočni reviji» Škvarkin ne zametuje stare generacije, temveč jo privaja v krog mlajšega rodu. Tako vsebuje «Nočna revija» niz zanimivih tipov, starih in mladih, ki so povezani s tokom dogodkov. Nova Škvarninova komedija je doživela v zagrebški uprizoritvi dober uspeh in je našla, kakor že prej pri nas njegovo «Tuje dete», prav hvaležne gledalce in poslušalce.

KOROŠKI PEVCI GOSTUJEJO V JUGOSLAVIJI

Koroški pevski zbor „Matija Verdnik“ je v torek prispel v Beograd. Zvečer je koncertiral v nabito polni dvorani Kolaričeve univerze. Koroške narodne pesmi živo zanimajo tudi beograjsko prebivalstvo, ki je z velikim navdušenjem sprejelo zbor, ki nosi ime največjega koroškega borca. Pred začetkom koncerta je tovariš Matija Vošnjak poslušalcem pojasnil namen koncerta in orisal junaško zgodovino ljudstva Slovenske Koroške, ki se je 1300 let borilo in se še danes bori za svojo svobodo in priključitev k FLRJ. Poslušalci so koroške pesmi sprejeli z veliko manifestacijo za Slovensko Koroško.

Zbor „Matija Verdnik“ se je odpeljal z avtobusom v Pančevo, kjer je koncertiral Jugoslovanski armadi in prebivalstvu, nato pa je odpotoval v Skoplje, odkoder bo nadaljeval še pot v Niš, Čačak, Sarajevo, Zagreb in Ljubljano.

POLJSKO DELO O SLOVANSKI VZAJEMNOSTI

Prof. dr. Henrik Batowski, podpredsednik Slovanskega komiteja v Varšavi, ki se je nedavno vrnil iz Moskve, je izdal knjigo z naslovom „Slovansko sodelovanje — politična, kulturna in gospodarska vprašanja slovanstva v preteklosti in sedanjosti“. Knjigo je založila Državna založba v Varšavi.

PRIZOR IZ SOVJETSKEGA FILMA „AERODROM“, KI JE NA SPOREDU V KINU „MARE“

Bralne vaje za prosvetna društva

FRAN ERJAVEC

Ni vse zlato, kar se sveti

„Midva v rodu?! — — — A, zdaj sem se iz boba izdrl!" je viknil Čerin in se tlesknil po čelu. „Pologarjev, kajne? Kdo bi Vas poznal s tako brado?"

„I, kako pa! Zato me pa tudi tikaj, kakor si me nekdaj in kakor jaz tebe še zdaj!"

„O, da nisem prej vedel, da si ti v Gorici! Govorili so zmerom, da si nekje daleč, sam Bog vedi kje. In tudi domov te toliko let ni bilo."

„Res je. Polnih štirinajst let sem bil v Nemčiji, v Gorici sem nekaj dni nad pol leta."

V tem je bila večerja gotova, dobra in obilna večerja, ki je šla Čerinu posebno v slast. Pozno v noč sta sedela in govorila, največ o domačem kraju, in si zbujala spomine iz blažene mladosti. Pri teh pogovorih je Čerin opazil, da je profesor o vsem dobro poučen, dasi ga tako dolgo ni bilo doma. Vsak čas je pričakoval, da začne padati toča tudi nanj in na njegovo zanikrno gospodarstvo Profesor je v resnici nekaj takega nameraval, pa mu je moral povedati vse natanko, kje in kako je našel rudo in kod je hodil z njo.

Čerin je bil o jalovosti svojega zlatokopa do konca preverjen, ali neka misel mu vendar še ni dala miru. Ako ta smrdeča in ničvredna ruda, ki je menda samo zato na svetu, da moti in bega poštene ljudi, res nima nobene cene, zakaj mu je zlatar v Vidmu ponujal zanjo pet lir? Ta pomislek je povedal tudi profesorju.

„To je res," je odvrnil le-ta," da je kršec izpod Kolka v lepih kristalih, v pravilnih kockah, in taki imajo četudi majhno vrednost za šole, kjer se mladina uči spoznavati najnavadnejše rude in kamne. V ta namen je tvoja mošnja vredna dva goldinarja in ta ti dam tudi jaz."

„Kaj tudi ti to učiš"

„Tudi jaz".

„Potem spravi vse za šolo! Niti vinarja ne vzamem. A prosim te, nauči jih dobro, te naše mladeniče, da bo vsak poznal to sleparsko rudo, da ji nihče več ne pojde v past. Kar sem jaz te štiri dni pretrpel, tega ne priželim nikomur, tudi največjemu sovražniku ne."

„Prav! A za nocoj bodi dovolj! Jutri pa kaj drugega. Čas je ,da greva počivat."

Profesor je odvedel Čerina v prijazno izbo, kjer je bila zanj pripravljena dobra in mehka postelja. Trudni Čerin je hitro zaspal, a v snu je vso noč oprezoval okoli zlatarjev in se prepiral s policaji.

Drugega dne po zajtrku se je mislil odpraviti. Zahvalil se je torej profesorju za dobri nauk in za vso postrežbo ter se hotel posloviti.

„Danes mi ne boš hodil. In pešpota imaš že dovolj. Danes še počivaj! Pojdi sedet v mestni vrt in po mestu pogledi! Opoldne bo kosilo. Jutri zjutraj ob štirih te pošljem s pošto do Tolmina in doma boš še pred kosilom."

In tako je bilo.

Pri kosilu je bil profesor nekam molčeč in Čerin je slutil, da se v tej tihoti zbira nevihta nad njegovo glavo. Zato mu tudi gosposko kosilo ni šlo v slast in lotila se ga je neka malodušnost. Takrat ga slutnja ni prevarila. Po kosilu je prišel v lug. Profesor je natanko vedel, kako je Blaž Čerin gospodaril zadnja leta. Nemilo ga je lužil in žmikal in mu brez usmiljenja našteval grehe.

Čerin je povesil glavo in ves skrušen poslušal karajoče besede, ki so kakor najdebelejša toča padale po njem. Naposled se je vendarle izpraznil hudourni oblak in Čerin je zopet prišel do besede.

„Res je, vse je res, kar mi očitaš. Tako je bilo. Bilo, pravim, ali ako Bog da, ne bo več. Nekdaj je veljala moja moška beseda. Kar je Čerin rekel, ni oporekel. Zadnji čas res ni bilo več tako, ali zopet pride Čerinovo moštvo v čast, ako me Bog ne udari. Zadam ti danes pošteno besedo, da bom odslej drug človek. Na mojo roko! In ker že veš vse moje nerodnosti, ti povem še zadnjo neumnost, ki sem jo naredil."

Zdaj mu je pripovedoval, kako se je pri Dragarju zadolžil in mu zastavil senožet.

„Senožet moraš takoj rešiti. Niti enkrat je ne sme Dragar kositi. Denar ti posodim jaz. Zvečer dobiš tri sto goldinarjev, dve sto odštej eš Dragarju, ostalih sto imej za silne potrebe, posebno za zanemarjeno orodje. Od dolga mi boš plačeval obresti, kolikor boš mogel, a vrneš mi, kadar boš hotel. Toda čimprej se iznebiš dolga, tem bolje zate. O počitnicah pa pridem in pogledam tvoje gospodarstvo."

„Verjemi, Janez, danes si storil dvojno dobro delo! Ako Bog da, ne boš se kesal!" Rekši je krčevito stisnil profesorju roko in solze so mu zaigrale v očeh. S tem je bila stvar uravnana.

Narod Ainu žrtev Japoncev

*N*ekaterim narodom je usojeno, da počasi in v mukah umirajo. Taka usoda je doletela tudi narod Ainu, ki živi danes v večji skupini le še na Hokkaido, najsevernejšem otoku Japonske. Ainu so dali znanstvenikom mnogo dela, in mnogo las je posivelo, preden so vsaj približno ugotovili, odkod so prišli ti zanimivi ljudje. Danes vemo, da so bili nekoč malone neomejeni gospodarji vseh japonskih otokov, prišli pa so tja v sivi davnini, morda že pred pet ali šest tisoč leti. Tudi oni niso našli te lepe dežele brez prednikov. Izkopavanja so dognala, da so pred Ainu živeli na sedanjih japonskih otokih prebivalci podzemskih jam „kor-pok-guru", ki pa so bili majhne rasti, tako da bi jih morali šteti k pritlikavcem. Bili so oblečeni v živalske kože, znali so izdelovati iz gline lončeno posodo in delali ostre kamenite konice za puščice. Kljub temu so podlegli novodošlim Ainu, ki so jih seveda brez usmiljenja iztrebili.

Tisočletja nato so Ainu živeli kot neomejeni gospodarji širnih otokov ob Tihem oceanu in njegovih obrobnih morjih. Bili so svobodni, bojeviti in pred vsem vdani lovu na medveda in na manjšo divjačino. Srečna doba svobode pa je minila, ko so pred davnimi stoletji prišli Japonci v sedanjo domovino. Japonci trdijo, da so prišli v čolnu iz samih nebes! Našli pa so na otokih barbarska plemena, od katerih so bili Ainu najbojevitejši. Sinovi samih nebes so se čutili visoko vzvišene nad Ainu, katere so psovali kot „otroke človeka in psa". Zato so se seveda lotili iztrebljevanja tega naroda, to pa tako temeljito, da je dandanes na otoku Hokkaido komaj še 15.000 potomcev nekdaj mogočnega naroda. Nekoliko družin živi tudi še na Kurilih, toda tudi te izumirajo.

Japonci so iztrebljali narod Ainu, z vsemi sredstvi. Kljub boljšemu orožju pa so od začetka utrpeli marsikateri poraz in japonski vitezi, samuraji, so imeli v dolgih stoletjih mnogo prilike pokazati svoj pogum v v neštevilnih bojih slabo oboroženemu narodu. Milosti pa niso poznali in premagani Ainu so bili svojim gospodarjem manj kot sužnji. Kakor psi so se morali pokorno plaziti pred nogami svojih ošabnih zavojevalcev. Odrekali so jim vse pravice in končno odkrili, da se jih bodo posebno hitro iznebili, če jih bodo tudi gospodarsko in telesno uničili. Denarja jim niso dovoljevali in vsaka kupčija se je smela vršiti le po zamenjavanju. Država pa je vsako dobavljeno blago in delo plačevala samo z alkoholnimi pijačami „sake," ki so ga Ainu imenovali „uradno mleko" in se mu na žalost vdajali, kakor vsak drug barbarski rod, ki ne pozna uničujoče moči alkohola. Zato so Ainu še dandanes hudi pijanci, kar jih poleg bolezni, posebno jetike, in medsebojnih porok, hitro uničuje. Le še na lovu zaživi mož Ainu. Takrat je neustrašen. Z lokom in puščico, po potrebi pa tudi s samim nožem, gre nad medveda. Škoda je le, da ta zver, ki jo Ainu izredno obožujejo, izumira. Japonci so deželo gosteje naselili in divjačina je postala redka. Ribarstvo pa, ki je poleg lova redilo ta narod, so prevzele japonske družbe, in tako propada nekdanji lovski narod tudi zaradi lakote.

Ainu so večji kakor Japonci, krepke rasti in lepe postave. Imajo temnorjave oči, kratke obraze, širok nos in močne lične kosti. Kljub temu ne pripadajo Mongolom in so bliže belemu plemenu. Tudi nimajo značilne mišice, ki naredi, da se zde mongolske oči poševne. In njihova polt je bela. Posebno pa se odlikujejo zaradi izredno gostih las. Ainu možje so tudi po prsih in celo po hrbtu zelo porasli. Ne brijejo se in brada in brki jim pokrijejo obraz že prav zgodaj, na kar so tudi izredno ponosni. Lase si porežejo šele, ko jim sežejo preko ramen. Tako store tudi ženske. Te pa se rade tudi tetovirajo in sicer okoli ust, po rokah in včasih tudi po čelu. Še dandanes se oblačijo v obleke, ki si jih stko iz vlaken lubja jagnedi. Le deloma nosijo tudi japonsko obleko. Nosijo jo predvsem ženske, katerih spodnja obleka je iz bombaževine. Ker pa je zima na otoku Hokkaido, do katerega sega že mrzli morski tok iz Ohotskega morja, zelo hladna in zapade mnogo snega, se oblačijo tudi v živalske kože. Meča ovijajo s kožo srne, obutev si pa narede iz nasje ali ribje — lososove — kože.

Ženske nosijo okoli vratu po Japoncih dobavljene ovratnice iz steklenih biserov, vsi pa imajo obleke, okrašene z velikimi ornamenti. Sicer pa so Ainu morda eno najbolj nesnažnih ljudstev na zemlji. Njihov misijonar Batchelor, ki je skoraj pol stoletja delal zanje in jih zagovarjal posebno pred krutimi Japonci, pravi, da je včasih živel prav v njihovih domovih po dva meseca, pa ni niti enkrat videl, da bi se kdo od njih umil ali vsaj katerokoli jedilno orodje ali posodo pomil. Seveda primerno diše.... Za vse to se morajo zahvaliti neznosnemu japonskemu terorju, ki jih takorekoč ni pustil dvigniti glave v bližini gospodarjev. Zato so tudi njihovi domovi primerno ubožni. Deloma so zgrajeni iz lubja, desk in podobnega materiala, pokriti pa z bičevjem. Vsaka koča ima dve okni — eno je obrnjeno proti jugu, drugo proti vzhodu. Nikdo pa ne sme pogledati skozi ta okna! Posebno vzhodno okno je sveto, ker je posvečeno številnim božanstvom. Japonci se niti malo niso potrudili, da bi to uborno ljudstvo dvignili v kulturi in civilizaciji, zato so Ainu sredi njih ostali vdani najrazličnejšim vražam in številnim božanstvom. O zemlji in vesoljstvu nimajo nobenega pravega pojma. Zdi se jim, da se sestoji iz več delov. Da je zemlja okrogla, sodijo po obliki in poti sonca. Po njihovem mnenju stoji „Zemlja rodu Ainov" na hrbtu ribe, ki se stresa, kar povzroča potrese Saj je razumljivo, ker je tudi Hokkaido del Japonskega otočja, kjer je na leto okoli 500 potresov. Poleg vrhovnega boga verujejo tudi v boga sonca, lune, gora, vode ognja, itd. Rimsko cesto smatrajo za njihovo reko, grom nevihte je glas bogov, bliski pa pričajo o njihovi slavi in lepoti.... Zanimivo pa je, da prav posebno obožujejo — medveda! Da jim je medved kot lovcem posebno imponiral, je razumljivo, ker so bili medvedje na otoku Hokkaido prav posebno velike in lepe živali. Nerazumljivo pa je, da ga že od pradavnih časov po božje časte, obenem pa love, z navdušenjem pobijajo, jedo, njegove kosti pa mirne duše prodajajo! In največji praznik tega naroda je posvečen ravno medvedu! Ubitemu medvedu slavnostno odrežejo glavo, polože jo s kožo vred na častno mesto in polože predenj v najlepših posodah pijačo in jedačo. Ure dolgo prepevajo nato slavospeve medvedu, svojemu vzorniku. In ni večje časti za moža, kakor da ga tovariši primerjajo — medvedu. Tudi vsak uspešen lov na medveda proslave s pojedino ubite zveri! Pri tem se pa, od kar jim Japonci gospodarijo, do nezavesti napijejo. Ako pa lov na medveda ni uspel, potem plača za to medvedov mladič, ki ga imajo ujetega. Na slovesen, a krut način ga umore, nato pa sledi zopet svečanost in — pijančevanje. Pojedine se vrše v koči ob ognjišču, na golih tleh, nad katerimi vise s stropa veriga ali leseni kavlji za obešanje kotla. Vedno pa vise nad ognjiščem tudi svete kosti medveda. Svečenikov Ainu nimajo. Vaški starešina moli ob sečanih prilikah k bogovom in jim napije. Nato jim žrtvuje vrbovih palic in vrbovega ličja. Verujejo v plačilo na drugem svetu, a nebe sa in pekel so Ainu postavili v globine zemlje. Pekel je seveda pod številnimi ognjeniki, ki jih je na Japonskem v izobilju. Vsaka koča ima na zunanji strani pod vzhodnim oknom majhen žrtvenik. Na njem so uborne posode in darila bogovom. Tu je tudi edina sila in pomoč žene tega naroda. Žena je pravzaprav suženj moža. Vsa domača dela mora opravljati sama. In ko so se Ainu zaradi vedno večjega pomanjkanja divjačine v gorah in prepovedi in oviranja ribolova morali začeti baviti tudi s poljedelstvom, je bilo vse poljsko delo dodeljeno ženi. Če je Ainu mož sit, bo rekel: „Sedaj mi je znano, da sem jedel." Žena je redkokdaj tako srečna, da bi mogla izreči to prijetno prislovico. S posebnim spoštovanjem govori s svojim možem. Tedaj mora dati roko pred usta in se po razgovoru umakniti iz njegove bližine. Med tem ko mož pričakuje boljšega življenja na drugem svetu, ne sme žena niti moliti k bogovom in je tudi izključena iz nebes. A vendar ni brez moči. Zna in sme se tudi razjeziti! Tedaj gorje možu, kajti v svoji besnosti bo žena šla k žrtveniku in pobegnila z vsem svetim orodjem. Tedaj pa tovariši brez usmiljenja zaničujejo in prezirajo takega moža, ki je postal tako slaboten oboževalec vzornika — medveda. Odslej je izpostavljen tudi jezi vseh bogov, nakoplje pa si še drugo nesrečo na glavo! Dvakrat gorje mu namreč, tudi če je imela njegova žena sestro, posebno tako, ki je zelo stara umrla! Njen duh mu bo stalno za petami in šele sprava z ženo ali smrt ga odreši preganjanja po duhu sestre — starke. Dandanes sodijo Ainu hudodelce japonski sodniki, nekoč pa so ga postavili pred može domače vasi. Če se je še tako pregrešil, mu življenja niso vzeli, pač pa so mu odrezali nos in ušesa ter prerezali kite na nogah. Najbrž bi mu bila smrt ljubša...

Vse te razmere, strahotno nazadovanje nekdaj mogočnega plemena, divjanje jetike, drugih nalezljivih bolezni in pijanstvo, pa tudi načrtno zatiranje in uničevanje ter brezbrižnost japonskih gospodarjev je opisal misijonar Batchelor in klical svet na pomoč. V zadnjem trenutku so jim dali nekoliko šol — a najbrž je prepozno. Narod izumira in njihov konec bo velik madež na Japoncih, njihovih tisočletnih gospodarjih. Ainu pa so obenem strašno svarilo svetu, kaj bi bilo z narodi, ki bi jih zasužnjili fašistično vzgojeni Japonci, ki so se naselili na zemljo iz samih nebes... Upravičeno se vprašujejo učenjaki ali bodo zavezniki, ki so porazili Japonce, poizkusili storiti tudi kaj za izumiranje Ainu, žrtve nadutosti in neumnosti.

P. Kunaver.

Svete živali

Češčenje živali datira iz otroške dobe človeštva, ko je bil človek še mnogo bolj navezan nanje, ko je videl v njih ne samo svoje prijatelje in tovariše, marveč tudi življenje ali smrt, torej usodo ali božanstvo. V današnjih dneh nahajamo tako češčenje le še v raznih verah na Daljnem Vzhodu, posebno pa pri budistih.

Iz starega veka vemo, da je bila mačka dobri genij vsake faraonske dinastije. Posvečena je bila boginji veselja, Bastet. Za vsako poginulo mačko je žaloval ves dvor. Mačke so balzamirali in jih hranili na posebnih pokopališčih. Tako pokopališče so odkrili v razvalinah spodnje-egiptskega mesta Bubastosa.

V državnem parku v Nari, nekdanji japonski prestolnici, kjer stoji najvišji, 17 m visoki kip božanstva Budhe iz 8. stoletja, žive sveti jeleni. Njihov rod v parku je prav tako star kakor je stara japonska dinastija, ki jo je ustanovil Čimu Teno leta 660. pred Kr.

Prihodnjič

CIPER

opomin britanski vladi

Zanimiva reportaža o zločinih angleškega imperializma nad ljudmi in deželo.

Na Japonskem so zgrajeni na mnogih ravnih strehah v Tokiju posebni oltarji, posvečeni lisici. Lisica vodi copernice in zle duhove in da jo pomirijo in potolažijo, ji žrtvujejo ljudi na teh oltarjih. Bela lisica, v kateri je utelešen šintoistični rižni bog Inari, je nad vse češčena.

Indijci časte kravo. Že pred skoraj pet tisoč leti je bila po prastari arijski zakonodaji proglašena za sveto. Udajpurski maharadža se ponaša s častnim naslovom „Zaščitnika krav". Leta 1857. za časa vstaje Nana Sahiba bi bila Anglija kmalu izgubila Indijo. Raznesla se je bila namreč med hinduji vest, da so namazali angleški vojaki svoje naboje s kravjo mastjo. V Indiji ne smeš krave ubiti, ne njenega mesa jesti. Če leže krava v velikih mestih na tračnice cestne železnice, se voz pred njo ustavi, sprevodnik in potniki izstopijo iz voza in prigovarjajo kravi, naj blagovoli vstati, in potrpežljivo čakajo, da se jih krava usmili. Za časa lakote ljudje krave zaradi pomanjkanja krme ne pobijejo, marveč puste, da krava sama pogine. Ko čuti hindu, da se mu bliža smrt, je njegova zadnja želja, prijeti se za rep svete krave. S težavo se priplazi do svetišča in rad umre, ko se mu je bila izpolnila njegova zadnja želja.

Najbolj popularni indijski bog je Ganesha. Je to bog modrosti in učenosti. Utelešen je v svetem slonu, ki ga posebno časti učeča se mladina. Za pomoč in zaščito se obračajo nanj vsako jutro vsi učenci.

Indijci časte tudi opice. To češčenje temelji na prijateljstvu glavnega indijskega božanstva Višnuja z opico Hanamanom, ki mu je pomagal v boju zoper pošast Ravano. Kdor je potoval po Indiji, se gotovo spomni na cele trume opic, ki se nemoteno sprehajajo ob vsakem vlaku na postaji. Potniki spoštljivo pozdravljajo te opice.

V Ibadanu, mestecu v zahodni afriški pokrajini Jorubi, ki je obenem tudi zamorska prestolnica, živi v posebnem jarmu sveti krokodil. Star je baje več kot 300 let. Kljub najstrožji prepovedi angleške okupacijske oblasti mečejo ponoči temu svetemu krokodilu dvojčke, ki prinašajo po neki stari vraži nesrečo in morajo zato izginiti. Sveti krokodil jamči Ibadanu srečo in blaginjo.

NAŠ VSAKDANJI KRUH

Ni še dolgo tega, ko smo začeli jesti kruh v njegovi sedanji obliki. In vendar se je hranilo človeštvo že od pradavnih časov s krušnim žitom. To žito je prišlo k nam iz krajev sedanje Perzije, južnega Turkestana, Transkavkazije in Turčije.

Rž in oves sta se pojavila pozneje v Evropi. Gotovo sta bila napravila popolnoma drugo pot do nas. Rastlinoslovci in starinoslovci so ugotovili razmerje med žitom in ržjo. V vročem azijskem podnebju rase rž kot plevel med žitom. Kot taka nezaželena spremljevalka žita je prišla rž tudi v severnejše kraje, kjer se je pa nenadoma, pod neugodnejšimi pogoji, osamosvojila in postala žitu enakopravna.

Najprej so si napravljali ljudje iz debelo zmletega žita nekakšno kašo, ki so jo v poznejših časih pekli v pepelu. Tako je nastal najstarejši prednik našemu kruhu. Te mlince so jedli Evropejci bronaste dobe (1500—1000 let pred Kr.), Stari Babilonci, Egipčani in Židje. Mlinci so se pripravljali brez kvasa in sicer navadno iz ječmenove in ržene moke, ker v teh dveh ni mnogo lepilca, zmesi določenih beljakovin. Mlince jedo še dandanes kavkaški narodi, Armenci, Georgijci, Perzijci, a tudi narodi v Severni Evropi, Švedi in Norvežani.

Grki in Rimljani so poznali vse vrste krušnega žita. Rži Grki niso cenili. Grki in Rimljani so celo uvažali žito iz Egipta, Sirije, Afrike, Španije in Sicilije. Rimljani so jedli kvašen kruh, drožja niso poznali. Toda kvašen kruh je uživala samo odličnejša družba, višji sloji, navadno ljudstvo se je hranilo le z ovseno in proseno kašo. Kaša in mlinci so bili glavna hrana rimskim legionarjem, s to hrano v želodcu, ki se je sestojala večinoma iz vode, so legionarji zovojevali svet.

V srednjem veku so prevladovali v Evropi ječmen, rž, oves, proso in ajda. Proseno kašo nahajamo dandanes le še v bajkah. Beli kruh je bil zelo dolgo dobo za navadno ljudstvo slaščica in celo zdravilo, zaužiti so ga smeli le bolniki.

Ob času, ko se je širilo po Evropi pivovarstvo, so se dodajale testu droži, da je vstalo. Težki kvašeni kruh, s katerim se je človeštvo toliko časa hranilo, je polagoma odstopal svoje mesto lažjemu, z drožmi pripravljenemu kruhu.

Na svetu je še mnogo ljudi, ki sploh ne poznajo nobenega žita. Domačini južnooceanskih otokov poznajo le gomolje te ali one rastline in ti gomolji jim nadomeščajo kruh.

V Argentini prihaja še dandanes na vsakih tisoč prebivalcev 3700 glav goveje živine.

Maslo je služilo do srednjega veka le kot mazilo in zdravilo. Sveta Hildegarda (umrla 1178) priporoča maslo s figami kot sredstvo zoper kašelj in pare vrelega masla zoper jetiko in steklost.

Prvi ameriški predsednik Washington (1789—1797) je jedel do svoje smrti mesto kruha močnik.

Leta 1801. je pripeljal kapitan Mac Arthur dvanajst španskih merinovk in enega ovna v Avstralijo. L. 1937. so našteli na tej celini že nad 110 milijonov ovac.

Tudi realno življenje piše pravljice

James Keilly je bil brezposeln. Dolgo časa se je potegoval za kako zaposlitev, prebredel je ves New York in končno se mu je usoda nekoliko nasmehnila. Dobil je službico kot poslovodja majhnega predmestnega kina.

Ko je opravljal svojo službo pred vhodom, je opazil večkrat staro ženico v staromodni, ponošeni obleki, kako je pred vhodom poželjivo pregledovala slike vsakokratne predstave in slastne prebirala te slike spremljajoče besedilo. Gotovo je videla že boljše dni, si je mislil Keilly, mogoče je kaka propadla umetnica. Ker je bil sam reven, je razumel tujo revščino, daroval ji je vstopnico, ki mu jo je dalo vodstvo kina vsak teden za morebitno njegovo družico. Nemo ji je izročil vstopnico in nemo se mu je starka zahvalila. Dve leti je to trajalo.

Nenadoma je starka izostala. Poslovodja Keilly se je na določen dan zaman oziral po njej. Tudi drugi teden je ni bilo na izpregled. Bolezen? Smrt?

Kako se je upravitelj Keilly kmalu nato (okt. 1932.) začudil, ko so mu razodeli na sodniji, da mu je neka gospa Rosley zapustila v svoji oporoki vse svoje premoženje v vrednosti več milijonov dolarjev.

Gospa Rosley je bila starka, ki ji je daroval Keilly vsak teden vstopnico za kino. Čeprav milijonarka, si ni nikdar ničesar privoščila, stradala je, če se ni zatekla v kako javno zastonjsko preskrbovalnico. Bila je vzor skopulje, ljudje so jo zaničevali, otroci so jo zmerjali. Zaradi svoje izredne lakomnosti se je bila vsemu svetu odtujila. In prišel je Keilly in ji je podarjal vsak teden vstopnico, ne da bi je bil poznal. In starka je nagradila z oporoko njegovo nesebično, dobro srce.

NEKAJ ZANIMIVOSTI IZ KULTURNE ZGODOVINE

Jedilni list primitivnih narodov: Bambuti v Avstraliji jedo najrajši gosenice in termite (mravlje), Dinka v Sudanu uživajo s slastjo pečene kače in v palmovem olju pražene krokodilove repe, Mongolom v puščavi Gobi so krastače največja slaščica, Azandi v Zahodni Afriki požigajo savane in travnike, samo da si preskrbe skoraj zoglenele podgane in miši, na severu jedo na pol prebavljen mah, ki ga izrežejo iz želodca pravkar ubitega severnega jelena.

IZ ZGODOVINE SADJARSTVA

Splošno razširjeno mnenje, da so rasle navadne domače sadne vrste kakor jabolka, hruška že nekdaj v naših krajih, se ne ujema z dejstvi. Mnogo naših vsakdanjih sadnih vrst ima zelo zapleteno zgodovino. Listine, ki govore o tem, so še precej razstresene, tako smo v mnogih vprašanjih navezani bolj ali manj na domnevanja. Vsekakor utegnemo zasledovati pota, ki so vodila vsako posamezno vrsto, preden je dospela do nas.

Naša sedanja sadna drevesa so posledica dolgoletnega gojenja. Predzgodovinski človek jih ni poznal, kajti v naravi je našel le divjake in grmovje, katerih sadeži tudi za nerazvajeno grlo niso bili užitni. V pradobi se je človek bavil z lovom in tudi ko se je seznanil z žitom, je lahko potoval vsako leto dalje. Šele ko se je za stalno naselil, je lahko mislil na to, da sadi sadna drevesa, in da si s smotrno izbero izpopolni najboljše vrste.

To je zahtevalo že precej časa in preden so dosegli v tem oziru omembe vredno izboljšanje, so se seznanili ljudje za časa preseljevanja narodov in trgovskih zvez z boljšim sadjem iz daljnih krajev. Izplačalo se je torej zasajati taka drevesa in jih še dalje gojiti.

Vzhod s svojim gorkim podnebjem je prav zaprav zibelka sadjarstva in prvotna domovina naših najboljših sadnih vrst. Tu so poznali že v davnih časih vse predpise za sadjarstvo.

Pri Grkih je cvetelo sadjarstvo. Imeli so jablane, hruške in kutine, od koščičastega sadja pa češnjo in češpljo. Marelice in breskve so prišle pozneje v deželo. Grški zdravnik Hipokrat (460-377 pred kr.), znan kot oče zdravilstva in najznamenitejši zdravnik starega veka, je baje izumil umetnost cepljenja.

Ko so vdrli Rimljani na Jutrovo, so dobili posebno v Siriji zelo razvito sadjarstvo. Njihov vojskovodja Lukul, znan tudi kot razsipnik in požrešnež, je prinesel v Italijo l. 64. pred Kr. prav iz Sirije marelice, češnje in breskve. Rimljani so poznali torej zelo zgodaj skoraj vse sadne vrste, ki rasejo sedaj na naših vrtovih. Italija, ki je bila nekoč gosto porašćena z divjaki, je bila v prvem stoletju pred našim štetjem po opisovanju rimskega zgodovinarja Varona tako zasajena s sadnim drevjem iz Jutrovega, da je bila podobna enemu samemu velikemu sadovnjaku. Kato popisuje že okoli l. 200 pred Kr. v svoji knjigi „De re rustica" (O kmetijstvu) cepljenje popolnoma točno. Te umetnosti so se bili naučili Rimljani od Grkov. Seveda so se lotili Rimljani večkrat umetničenja in naj se je tudi njihova strast do požlahtnjevanja izprevrgla v igračkanje, nekaj se je pa s tem le doseglo: zvišali sta se mnogovrstnost in popolnost nekdaj tujih, sedaj že udomačenih sadežev. Sadjarstvo se ni razširilo le po vsej Italiji, prešlo je tudi preko Alp v Zahodno Evropo, v Španijo, Francijo in Nemčijo.

Da so bili Rimljani veliki ljubitelji sadjarstva, izhaja že iz poročil, ki so jih bili objavili njihovi pisatelji o znanih sadnih vrstah. Pesnik Horacij omenja „medeno jabolko", Varo pa „kolutasto jabolko." Kato našteva sedem jabolčnih in šest hruševih vrst. Plinij v svoji „Naturalis historia" (naravoslovje) že 41 jabolčnih in 37 hruškevih vrst. Končno pozna Kolumela, najznamenitejši poljedelski pisatelj iz prvega stoletja po Kr. že pet različnih načinov cepljenja.

Ko so prodirali Rimljani na sever, so prinašali s seboj tudi sadje z juga. Zasajali so sadna drevesa, toda mnogo časa je moralo miniti, da so se žlahtne vrste, navajene na gorkejše podnebje, prilagodile mrzlejšem deželam. V splošnem so prihajala sadna drevesa iz Grčije in Italije preko Francije v Švico in k Renu in polagoma v Nemčijo.

S pravim sadjarstvom se je pa sever seznanil šele v srednjem veku, in sicer po samostanih. Menihi so se posvečali sadjarstvu z vso vnemo. V tej stroki so poučevali tudi ostalo ljudstvo. Uspelo jim je pripraviti iz divjakov okusno pijačo, sicer pa so se bavili bolj z nego žlahtnega sadja. Samostani so imeli obsežne sadovnjake, iz katerih so prihajali cepiči v okoličanske vasi. Kjer koli so ustanovili menihi kako novo naselbino, vedno so prinesli s seboj semena in sajenice vseh sadnih vrst.

Pozneje je prešla nega sadnega drevja na laike (neduhovnike). Vrtnarji so se trudili, da izboljšajo sadne vrste in tako so nastale ne samo v južnih, pač pa tudi v severnih krajih nove žlahtne vrste.

Poseben razmah je doseglo sadjarstvo v 19 stoletju. Strokovnjaki, pravili so jim „pomologi" so se posvečali izključno le sadjarstvu. Vse izkušnje so objavljali v učnih knjigah in listih. Ustanavljale so se šole, strokovna društva.

Sadje prav za prav ni nikako hranilo, ker vsebuje le premalo beljakovin in skroba (da zadosti delavec svoji potrebi po ogljikovodikih, bi moral zaužiti vsak dan 4½ kg sadja). Sadje je pa dragoceno nasladilo, ki krepi in zdravi zaradi sladkorja, zaradi petkinskih in zdrizastih snovi, vsakovrstnih kislih fosforokislih soli in zaradi olja. Navadno se zauživa sadje po obedu, zelo ti koristi, če ga ješ, preden ležeš spat. Kemična sestavina hudo koleba, ker zavisi od sadne vrste, od podnebja in od zrelosti. Znane so konserve iz najrazličnejšega sadja, marmelade, ki nas tolažijo tudi preko zime z zdravim in okusnim sadežem. Dobro je tudi sadno vino, sadjevec, sok kakor malinovec, robidovec, a tudi žganje se prideluje iz vsake vrste, kakor: slivovec, figovec, češnjevec itd. Sadje nudi našim kmetom len vir dohodkov in naši kraji so v tem pogledu zares zelo oblagodarjeni.

Privatni sektor

Miško Kranjec

Vsi imamo ljudi, ki se jih bojimo srečati, čeprav jim nič ne dolgujemo in morda se z njimi poznamo samo po naključju. Tudi jaz imam, še celo več takih. Če ga zagledam na cesti, bi se najrajši obrnil. Kar strese me, kakor bi moral misliti: Zdaj me bo najprej terjal, nato pa osramotil pred vsem svetom.

Eden takih je gospod K. iz Murske Sobote.

Brivec je, privatni sektor. Nekoč ni bil naš, pa saj tudi zdaj ni, to lahko mirno rečem. Vendar je strašno vnet za ljudsko oblast. Na vseh sestankih je navzoč. Mislil sem sprva, da iskreno. Vse je hotel vedeti, zlasti o našem notranje in zunanje političnem položaju. Ta vnetost, ki jo je kazal povsod, je bila zoprna in včasih že mučna Prve čase je hotel, da bi vsaj polovico ljudi zaprli. Prihajal je k sekretarju s predlogi: tega in tega zapreti. Z istimi predlogi je prihajal na OZNO. In ko je srečal mene, me je že od daleč ustavil z roko mi mahajoč, in mi nazadnje povedal: «Tega bi morali že zdavnaj zapreti. Špekulant, belogardist». No, na srečo mu tudi drugod niso verjeli Toda človek se ga je komaj otresel: vse je hotel vedeti. Nagnil se je ktebi, se ozrl okoli, in to danes, ko se vendar ne oziramo, če nas kdo vidi, in potem šepetaje pripovedoval: Tu se je nekdo pojavil, tam se je nekdo pojavil, ta je to in to rekel. drugi spet kaj drugega. Nazadnje pa hotel vedeti: «Tovariš, kako pa stojimo?»

Spočetka se mi je zdelo še kar naravno, da tako sprašuje: vsi so tako spraševali, vsi so hoteli neke trdnosti. Toda čedalje bolj se mi je stvar zdela sumljiva, zakaj zdi se mi, da ni bil nič kaj zadovoljen, ko sem mu rekel, da dobro stojimo. Mislim, da bi rajši videl, če bi slabo stali.

Vendar je šlo še kar dobro naprej, tudi z njim. Jezil se je sicer, ko so mu zbili pri ceni za britje in striženje. Našel sem ga na okraju, ko je dokazoval, da za deset dinarjev danes ni mogoče striči, za sedem pa ne briti. «Najmanj štirinajst za striženje, deset za britje!» Ko sem rekel, da je v Ljubljani deset in sedem, je nekaj razmišljal, pa dejal:

«V Ljubljani že mogoče, v Soboti pa ne moremo. Že trideset let imam obrt in vem, kako je treba nastaviti ceno! Kaj neki se država vtika v take malenkosti!» je nazadnje vzkliknil. «To naj bi prepustila nam brivcem obrtnikom. Država, po mojem, ima mnogo višje naloge: obnova, preskrba, prehrana, industrija. Ampak kaj imajo kaki skuštrani lasje ali porasla brada opraviti z našo politiko? Ali ne?»

To je resnica, vendar sem se moral nasmehniti in rekel: «Brada in lasje ne, pač pa brivci».

Tedaj je on mene začudeno pogledal, nakar sem mu moral razložiti z nekim primerom iz Ljubljane; pred dvema letoma mi je neki brivec prav tako tarnal: kako bo propadel ob teh cenah! Ampak, po enem letu še ni nič kazalo, da bi propadal, res pa je, da ni več bogatel tako kakor nekoč, ko si je napravil lepo vilo.

Tudi gospod K. ni propadel, kar lepo rdečeličen je bil še naprej, jedel je dobro, tudi na sestanke je prihajal, le da je tam poslej rad zbadal: zdaj je bil trden v svoji zavesti, da mu ne bo mogel nihče očitati, da izkorišča ljudi.

Vendar ta mir, ki ga je užival, ni trajal dolgo. Stvar ni samo v tem, da smo dobili z osvobodilno vojno novo oblast, ampak da so se razmere našega življenja temeljito spremenile in da se še spreminjajo sleherni dan.

Tedaj so v Soboti ustanovili MITROP. Mestno industrijsko obrtno trgovsko podjetje. Bilo je tam nekaj industrije, katere lastniki so med vojno poleg izdelkov pošiljali Madjarom in Nemcem tudi slovensko ljudstvo, poleg tega, da so od vsega početka izžemali ljudstvo. Po koncu vojne so bodisi pobegnili, ali prišli pred sodišče, tovarne pa prešle v ljudske roke. Prav tako je bilo z nekaterimi trgovci in drugimi podjetniki. Iz vsega tega so v mestu napravili MITROP.

MITROP?» so rekli nekateri trgovci in drugi in se posmehovali. «Že vemo, kaj je to in kako bo!»

Gospod K. pa mi je, ko me je ustavil na ulici, dejal tiho: «Sem jim že svetoval, naj prenehajo s tem. Državi bodo napravili neznansko škodo, verjemite mi! Nekateri ljudje si ne dajo nič dopovedati. Jaz pa vem, kako pojde: strokovnjakov nimajo, vodstvo je nesposobno, posamezniki pa bodo goljufali in uganjali črno borzo, po enem letu bo polom! Ali nam je treba poloma? Ne, ni nam treba», si je odgovoril. «Kaj se je treba državi mešati v trgovino? Država naj se ukvarja s politiko, kvas in sladkor pa naj prodajajo trgovci. Samo cene je treba določiti, pa pojde. Pri določenih cenah ne moreš goljufati, obogateti na račun ljudskih množic pa tudi ne, ali ni tako? Kaj bo, vas vprašam, država prodajala kvas na drobno? Nazadnje bo prišlo še tako daleč, da bo država brila in strigla ljudi, smešno, ne? Ampak saj si tega ni izmislila država, to so si izmislili kar tu neki ljudje, država pa bo samo škodo trpela. Kdo pa bo poravnal vse tiste stotisoče, morda celo milijone, ki bodo propadli? Nazadnje pa bomo morali spet poklicati na pomoč privatni sektor, trgovce, obrtnike, podjetnike. Ali ne?

«Ali vi ne boste pristopili»?sem ga vprašal.

Gledal me je začudeno, nato pa dejal: «Jaz sem pristaš ljudske oblasti, a da bi pristopili? Ne. Če bi ne vedel, kako bo ta MITROP propadel, bi pristopil. Tako pa, mar naj se pogubim? Ne».

«In če ne bo propadel ta MITROP? In če bodo vsi drugi pristopili?»

Pogledal me je debelo, pomežikoval, nato pa se pomilovalno posmehnil.

Ampak, drugi so res pričeli pristopati. Zdaj ta, zdaj oni, zdaj večji, zdaj manjši. «Vidimo, da ni druge poti. Vse se je spremenilo.»

No, gospod K. je še vedno razlagal: «Ali bo država strigla in brila?»

Ne, država ni nameravala niti striči niti briti, gospoda K. ni niti vabila, se manj silila v MITROP. Prav lepo ga je pustila pri miru. Le on sam si ni našel več miru: zdaj je pristopil ta, zdaj oni. Tudi nekateri brivci so že pristopili.

Tedaj se je nekega dne gospod K. zglasil pri MITROPu. «Tovariš!» je rekel. «Vsestransko sem premislil vso stvar, obračal tako, obračal drugače, izšlo pa se mi je vedno tako: pristopiti. Torej, vzemite na znanje, da pristopam k temu vašemu MITROPu. Nočem več biti privatni sektor. Vendar, kar tako na slepo ne morem. Treba je, da se pobotamo: jaz vam to, vi meni drugo Trideset let imam obrt, od nje sem živel, včasih bolje, včasih slabše. Živeti pa moram tudi naprej.»

Tedaj so pri MITROPu rekli: «Gospod K., pa se pobotajmo. Če hočete, odkupimo vaše podjetje.»

«Odkupiti?» je menil gospod K. «To že. Vendar je stvar taka: jaz imam očeta in mater, moram zanju poskrbeti. Stara človeka, vajena sta bila nekoč dobro živeti. Potem sem tu sam, žena je tu. Treba je živeti.»

«Odkupimo», so rekli pri MITROPu, «vam pa damo službo.»

«Službo, da,» je kimal gospod K. «Prav o tem bi se rad pogovoril z vami. Da vam odkrito povem: jaz ne znam nič delati. Nikdar nisem delal. Vendar ne boste zahtevali od starega človeka, da v zadnjih letih gara. O tem se je treba pogovoriti. Držan sektor — privatni sektor. Tovariši, nisem nepismen, da bi ne razumel, kaj to pomeni. Državni sektor ti da službo, prvega dobiš plačo, vmes pa nič. No, to je v redu. Ampak, če hočeš plačo, moraš delati, ker te sicer poženejo na cesto.»

«Brez dela», so rekli tovariši pri MITROPu, «vendar ni mogoče živeti, ne? Saj veste, kako je rečeno: kdor ne bo delal...»

«Tovariši!» je vzkliknil gospod K. «Poznam to pravilo, veliko in lepo, nad vse potrebno in pošteno. Toda, povejte mi, mar naj postanem v svojem podjetju navaden pomočnik? Zdaj sem bil sam svoj gospodar, kakor pravimo, privatni sektor. Najprej mi je država zbila pri ceni za striženje in britje. Že s tem so me domala uničili, tembolj, ker so določili za pomočnike tako visoke plače. Iz svojega dodajam, resnično, bog mi je priča. Toda, svoj gospodar si, in kljub slabim časom čakaš na zboljšanje. Kljub temu pa sem mislil: pristopil bom. Vedno sem bil pristaš naše politike in priznavam in spoštujem ljudsko oblast. Če človek natančno premisli: privatni sektor se bije z državnim. Ali naj se mar bijem z državo, ki jo ljubim? Ne in ne. Pristopil bom torej, sem si rekel, seveda pa, če že pristopim, je treba, da se pobotamo. Rekel sem: delati ne znam, in ne morem, to bi vzelo dostojnemu človeku ves ugled, živeti je treba, to se pravi: nastavljen moram biti. Vidite, pa sem domislil: odstopim podjetje, priključimo ga državnemu sektorju, ali zadružnemu, ali kamor že. Tam pa, sem si rekel, bratec, potrebujejo poleg vajencev in pomočnikov, ki bodo delali, tudi nekoga, ki nadzoruje, ki vodi podjetje. Glejte, trideset let sem znal voditi svoj, kakor pravimo, privatni sektor, pa bom znal tudi državnega. Lahko napravimo v mestu eno samo brivnico, vse pomočnike vkup, vse frizerke vkup. Tovariši, razumen se na frizuro, razumen se pa tudi na to, kako je treba nenehno imeti oko obrnjeno na slehernega uslužbenca. Zavest naših ljudi še ni tako visoka, da bi jih lahko prepustili, kot pravimo, samoiniciativnemu delu. Hudiča bo delal. Koj bo tu sabotaža! Predan človek sem naši oblasti, paziti bom pa znal, ni hudič, ne?

Tedaj so se ljudje pri MITROPu zasmejali. Rekli so: «Potem morate ostati še dalje v privatnem sektorju».

»Premislil bom,« je rekel gospod K. razočarano, in se poslovil.

Ko sem ga prav tiste dni srečal, mi je dejal, ne da bi jaz seveda bil poznal njegove trenutne težave: »Tovariš, povejte mi, kako pa uspeva naš državni sektor?«

»O,« sem odvrnil, odlično! Boste videli uspehe!«

»Pa zadružni? Ta stoji nekoliko na šibkih nogah, sem slišal? Nesposobni ljudje, potem privatni sektor ga duši, ne?

»Ne,« sem odvrnil. »Nasprotno, kar lepo se razvija. Imamo težave, že res, ampak to so malenkosti proti vsem uspehom, ki jih je dosegel!«

Nasmehnil se je grenko, pa dejal: »Jaz pa sem drugače slišal... marsikaj se šušlja. Seveda, naša reakcija. Ampak nekaj že mora biti na stvari... A kako pa, je nadaljeval, se je ozrl okoli in se

(nadaljevanje na 14. strani)

70. Kmalu nato se je vrnil Breck. „Tako", je rekel. „mi smo edine žive duše, ki so ostale v naselbini. Do reke Steward je štirideset milj in še to po bližnjici. Najhitrejši bodo potrebovali najmanj pet ali šest dni, preden se bodo vrnili. Toda kljub temu je čas, da jo odkurite."

Potegnil je svoj lovski nož izza pasu, da bi prerezal Dimaču vezi in se ozri prpti Luciji. „Upam, da ne boste nasprotovali", je rekel pomenljivo. Dimač je vstal in si začel drgniti otekla zapestja. „Preden grem", se je zadovoljno nasmehnil, „si bom še pošteno dušo privezal".

71. Čez pol ure je stal pred njim pladenj z obilnim kosom losje pečenke. Vprav ko je hotel iz velikega lonca srebniti kavo, je nenadoma planil pokoncu. Njegov tanki sluh je prvi prestregel topot stopinj. Lucija je previdno pogledala skozi vrata in jih odprla na stežaj, ko sta vstopila dva moža, previdno noseč tretjega, v kožuhovino zavitega. Lucija mu je odkrila obraz in vzkliknila: „Pa to je Alonzo! Ti uboga sestradana reva!"

„Morilec z drugega brega", je Dimač polglasno opomnil in se vidno oddahnil.

72. „Našla sva ga, ko je plenil skrito zalogo živil, ki jo je najbrž pripravil črnobradi Harding", je pojasnjeval eden prišedših. „Jedel je moko iz vreče in zmrzlo slanino. Ko sva ga dobila, je evlil kot prase. Poglejte ga no! Sestradan je do smrti in ni ga mesta na njem, ki ne bi bilo ozeblo. Zdaj, zdaj se bo stegnil".

Ko so pol ure kasneje mrtvecu potegnili kožuhovino preko obraza, se je Dimač obrnil k Luciji: „Ako vam ni neljubo, gospa Peabody, sparite mi še en debel kos tistega stegna. Veste, sem pristen mesojedec."

Vnanjeni obisk

Razmestitev vohunskih šol, ki so se v njih pripravljali vohuni in metode pridobivanja teh ljudi, tehnika povezave in obveščevanja, nove šifre in ključi tajnopisov, ki so jih uporabljale agenture, — vse to so bili zelo dragoceni podatki, ki jih je Amosov tako željno požiral, da so bili v «načelstvu» ganjeni nad njegovo vnemo.

— Kako skrben in sposoben delavec je ta mož, — se je izrazil načelnik «ruskega oddelka» o Amosovu.

— Da, stari kadri nemške obveščevalne službe so imeli sijajno vzgojo, — so odgovarjali službeni «kolegi» Amosova.

Tako je minilo nekaj mesecev. Tedaj se je Amosovu zdelo, da je prišel čas, ko je treba zapustiti Berlin in se vrniti domov ter pristopiti k realizaciji nabranih podatkov.

Nekoč po rednem poročilu, ki ga je dal načelniku «ruskega oddelka», je prosil, naj ga pošljejo na delo.

— Zdaj sem se dovolj odpočil, gospod načelnik, — je rekel Amosov. — Razen tega gre moje učenje, ki je bilo zaradi vaše pomoči tako uspešno, h koncu. Mislim, da je čas, da grem na fronto.

— Prosim, soglašam z vami, — je odgovoril načelnik. — Nisem hotel načeti tega vprašanja, ker sem bil mnenja, da imate pravico živeti v Berlinu, dokler se vam bo ljubilo . . . Ker ste pa sami načeli to stvar, ne morem drugega, kakor da vam želim obilo sreče!

Nato sta začela govoriti o delu. Amosovu so predlagali, naj bi se odpeljal na Finsko, od tam pa na severni rajon Vzhodne fronte.

— Zanimajo nas severna pristanišča SSSR, — je rekel načelnik. — Ta pristanišča so namreč velikega pomena za Ruse, ker od tam prejemajo blago od zaveznikov. Tu je ogromno polje udejstvovanja za vas: diverzantsko delovanje v samih pristaniščih, zbiranje podatkov o množini in vrstah prihajajočih tovorov, in končno, določitev voznega reda in poti prihajajočih in odhajajočih ladijskih konvojev. To je potrebno za orientiranje naših podmornic — skratka, dela je veliko.

Amosov je poslušal načelnikova navodila in nasvete in se mu zahvalil za zaupanje in za poverjene mu vabljive naloge.

— Vaš predlog mi je pokazal pot, — je rekel. — Sam čutim, da je na severu Vzhodne fronte mnogo dela in dovolj prilike za udejstvovanje. Vendar bi vas prosil, da mi dovolite, da bi šel najprej v Zarečensk. Rad bi prebil nekaj časa na svoji stari bazi. Razen tega bi rad uredil nekatere manjše osebne zadeve. To mi bo vzelo največ dva tedna, nato bi se vrnil in odšel na Finsko.

Načelnik «ruskega oddelka» je pristal na to. Potovanje v Zarečensk je bilo zelo važno Amosov je nameraval predati tam svoje nabrane podatke.

Predlog, naj bi odpotoval na sever, je bil skrajno zapeljiv, ker je odpiral razne možnosti, toda moral se je prej «razbremeniti» od berlinskih vtisov in materiala.

«Najprej moram naše obvestiti, — je pomislil Amosov. — Tem bolj ker se nekateri podatki dajo takoj izkoristiti. V Zarečensku bom imel priliko prijti v zvezo z našimi in vprašati za navodila v zvezi z delom na severu. Tu je dana možnost preprečiti v znatni meri napade nemških podmornic na konvoje zavezniških ladij..»

Dva dni pozneje je Amosov odpotoval iz Berlina v Zarečensk z vsemi dokumenti in pooblastili.

18. Premiera

Vasjka Kuzjmenko, ki je bil imenovan za voditelja dramatičnega krožka, prav tako ni izgubljal časa po nemarnem. Ko je sestavil skupino ljubiteljev dramske umetnosti, je začel vajo za prvo igro. Uporna Vasjkova narava se je pokazala tudi pri izbiri igre. Kljub strogemu ukazu komandirja partizanskega odreda, naj «ne dreza gada» in naj izrabi dramatični krožek za organizacijo varne zveze z odredom, se Vasjka ni mogel zatajevati in je že za prvo predstavo izbral igro Konstantina Simonova «Ruski ljudje» V odredu je dobil številke «Pravde», v katerih je bila natiskana igra. Takoj se je odločil, da jo spravi na oder v Zarečensku, ki je bil okupiran od Nemcev.

Sam je prepisal vse vloge, previdno pripravil sodelavce dramatičnega krožka in začel s tajnimi vajami. Delo se je lepo razvijalo. Župan je prišel nekajkrat k vajam, toda vselej je našel igralce dramatičnega krožka pri pevskih vajah z nedolžnimi stihi Nič ni slutil, kakšno strašno medicino mu je pripravljal dramatični krožek Kadar je poročal nemškemu komandantu o položaju v mestu, je Grečuhin vselej dodal, da je «imenitna pobuda gospoda komandanta za ustanovitev dramatičnega krožka» rodila uspeh in da bo kmalu pripravljena predstava s petjem in plesom. Ko je komandant poslušal to poročilo, se je samozadovoljno smehljal.

Sebi je Vasjka Kuzjmenko prisodil vlogo Safonova, Šuri pa je dal vlogo Vakje. Šura je vprašala Kuzjmenka, ali je bila igra izbrana v soglasju z vodstvom odreda, Vasjka, ki se je bil dokončno odločil, je zatrjeval Šuri, da je bilo vse dogovorjeno in da se predstava mora vršiti.

Šuri ni prišlo na misel, da bi ugotovila, ali govori Vasjka resnico. Že sama zamisel, postaviti na oder v mestu, ki so ga Nemci zasedli, sovjetsko igro z rodoljubno vsebino, je bila zelo zapeljiva.

Naposled je bila predstava pripravljena in treba je bilo določiti dan premiere. Vasjka je šel h Grečuhinu in ga prosil, naj gre h komandantu in se domenila za dan prve predstave. Grečuhin je takoj šel h komandantu in mu sporočil, da je predstava pripravljena.

— Prav dobro, — je rekel po nemško komandant, ki ni znal rusko. — To je lep začetek. Povabil bom samega okrožnega komandanta in oficirje iz sosedne garnizije. Zvečer vas obvestim, kateri naj bo dan predstave.

Grečuhin je to povedal Vasjku.

Naslednjega dne je komandant poklical k sebi Grečuhina in mu z neprikritim veseljem sporočil, da je govoril z okrožnim komandantom, gospodom Stangejem, ki ni le obljubil, da sam pride, temveč je rekel, da bo pripeljal mnogo gostov.

— Gospod Grečuhin, vi boste nagrajeni, — je važno dodal komandant. — Nemško poveljstvo odobrava mojo pobudo, zakaj to je pravilna pot za sodelovanje s prebivalstvom v zasedenem pasu. Gospod Stange pravi, da ni izključeno, da pride k predstavi celo sam general vonBerg. Prosim, pošljite k meni tistega rjavolasega režiserja, ki ste mi ga bili predstavili.

Poklicali so Kuzjmenka. Ko je Vasjka prišel h komandantu, ga je spoštljivo pozdravil. Komandant je bil celo tako ljubezniv, da je prožil Vasjku dva prsta.

— Povejte mu, — je rekel po nemško Grečuhinu, — da bo tudi on nagrajen, toda predstava mora biti dobro izvajana. Kaj pa bodo igrali?

Vasjka je poslušal Grečuhina in ga prosil, naj pove komandantu, da je predstava dobro pripravljena.

— Kar se pa tiče igre, — je pristavil Vasjka, — nameravamo igrati zelo interesantno delo, ki obravnava prijateljstvo med Nemci in Rusi. Mislim, da bo igra ugajala gospodu komandantu.

Komandant je poslušal, kar mu je prevedel Grečuhin, se zadovoljno nasmehnil in rekel:

Vsebina komada mi zelo ugaja. Grečuhin, povejte mu, da pridejo k predstavi nemški oficirji in sam general von Berg. Zato se morajo vsi igralci zavedati svoje odgovornosti .

Ko je Vasjka slišal, da se bodo predstave udeležili odlični gostje, se je samislil. Nova misel mu je prišla v glavo. Ko jo je dobro pretehtal, se je napotil k Egorovim.

Ko je Šura videla razburjeni Vasjkov obraz, je takoj zaslutila nekaj slabega.Vasjka ji je sporočil razgovor s komandantom in povedal, da pridejo k predstavi oficirji in celo nemški general.

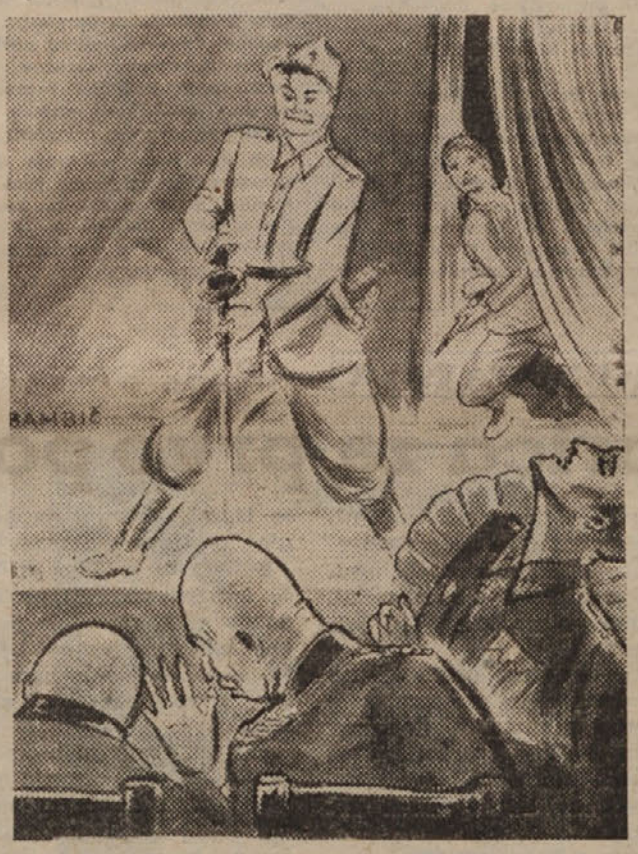

— Zdaj ni izhoda, — je rekel. — Treba je sporočiti našim, da je jutri zvečer predstava. Nemci bodo vsi v dvorani. Take prilike ne smemo izpustiti. Kar je, je, zdaj. Zaradi te igre se nisem z nikomer posvetoval, sam sem jo izbral . . .

— Kaj?! — je zastokala Šura. — Saj si mi pravil . . .

— Ni važno, kaj sem takrat govoril . . . Govoril sem tako, ker bi sicer ne soglašali z menoj . . . Zdaj pač ni pomoči . . . Ti stecl k našim in jim vse povej . . . Moj predlog je tale: Previdno in skrivaj naj se približajo mestu in, čim se bo predstava pričela, naj vderejo naravnost v gledališče . . . Priredili bomo Fricem «premiero» . . . Z odra bomo pomagali, pa tudi gledalci, upam, bodo poprijeli.

Vasjka je dolgo šepetal s Šuro, in ko se je stemnilo, je šla iz hiše in se preko vrtov napotila na cesto, odkoder je pohitela v Gremjačenski les.

19. Ruski ljudje

Predstava se je pričela točno ob osmih zvečer. Nemški komandant je izdal za ta dan posebno naredbo, po kateri je bilo Zarečencem, ki so se udeležili predstave, dovoljeno, da se morejo neovirano vračati domov, čeprav je bilo kretanje po ulicah po polosmih zvečer sicer prepovedano.

Uro pred začetkom predstave so prišli v Zarečensk z avtomobili častni gostje: general von Berg, okrožni komandant polkovnik Volpe in nekaj oficirjev iz sosednega vojnega odseka. Gostje so imeli šumno pojedino v komandantovi hiši. Tam so se tudi napili in prišli dobre volje v gledališče, kjer je bilo zanje prihranjenih prvih pet vrst sedežev. Za temi sedeži je bil po komandantovi naredbi širok prazen prehod in šele za tem so se začele vrste sedežev za navadne gledalce. Zaradi vzdrževanja reda, ali, kakor je govoril Grečuhin, «zaradi jasnosti slike» so bile v prehodih in izhodih iz dvorane postavljene straže in nekaj mož «ruske policije», ki so jo nabrali med razno sodrgo.

Preden so dvignili zaveso, je prišel na oder Vasjka Kuzjmenko, ki je bil že v igralski preobleki.

— Gospodje oficirji in gledalci! — je rekel! — V imenu krožka ljubiteljev dramatske umetnosti, ki je bil ustanovljen na pobudo gospoda zarečenskega vojaškega komandanta, imam čast spoštljivo pozdraviti vse tu zbrane gledalce, posebno predstavnike nemškega poveljstva, ki so nas počastili s svojo prisotnotjo. Zdaj se začenja predstava igre z naslovom «Ruski ljudje in nemška gospoda».

Grečuhin, ki je stal za Kuzjmenkom, je prevedel Kuzjmenkov nagovor v nemščino. General von Berg je izpodbudno pokimal z dolgo, plešasto glavo, ki je bila podobna podolgovati kumari. Nekdo med gledalci je zaploskal.

Takoj nato se je zavesa dvignila in predstava se je začela. Nemški oficirji, ki niso bili vešči ruskemu jeziku ali prav slabo, so s težavo sledili dogodkom, ki so se razvijali na odru. Zato pa so Zarečenci od prvega prizora dalje sledili igri s tako napetostjo, da jim je dih zastajal. Grečuhin, ki je sedel za hrbtom nemškega komandanta, je slutil nekaj slabega. Mrzel pot mu je stopil na čelo, vendar pa ni bil še prepričan o svojih čudnih sumnjah Prizor, v katerem nastopajo nemški oficirji, ga je spočetka pomiril, zlasti ker so bili nemški kroji dobri in celo razkošni. Nemci ki so sedeli v dvorani, so z glasnim odobravanjem pozdravili prizor.

— O, aber das ist ser gut, — je zadovoljno zamrmral komandant in se obrnil h Grečuhinu.

Nepričakovani preobrat tega prizora, ki se je končal z zastrupitvijo oficirjev, je naposled prepričal Grečuhina, da je katastrofa neizbežna. Tiho je vstal s svojega mesta in stekel za kulise, kjer je trčil naravnost na Vasjka Kuzjmenka.

— Kaj pomeni to? — je zašepetal Grečuhin in jezik se mu je zapletal od razburjenja. — Kaj se tu dogaja? Ali ste ob pamet! . . .

Vasjka je molče stopil h Grečuhinu, ga pogledal in ga močno udaril s pestjo med nosom in čelom. Grečuhin je samo zajavkal in padel kakor snop na tla.

— Ti si na vrsti, Vasja, — je rekel neki igralec. Vasjka je šel na oder, ne da bi pogledal Grečuhina, ležečega pri njegovih nogah.

Vasjka Kuzjmenko je stopil na oder, kakor zahteva vloga Safonova, v vojaškem kroju in z avtomatsko puško v rokah. Stal je na robu odra in jasno videl Nemce, sedeče v prvih vrstah. Šiljasta plešasta lobanja generala von Berga se je razločno razkazovala. Ne daleč od njega so klečeplazno mežikale drobne oči zarečenskega komandanta. Pri vhodnih vratih so topo dremale straže. Vasjka je čutil, kako se ga polašča besna jeza.

Prijel je avtomatsko puško pripravljeno na stroh, zakorakal do rampe in zavpil glasno, kolikor so zmogla njegova pljuča:

— Ruski ljudje! Bijte nemško gospodo! Bijte Frice! Bij nemško sodrgo!

In v naslednjem hipu je puška škropila po prvih sedežih. Zamajala se je in izginila šiljasta lobanja von Berga, za njim se je zrušil komandant in še nekaj oficirjev. V raznih oglih dvorane so se razlegali obupni vzkliki, nemške straže so odprle ogenj na slepo.

Toda bilo je že prepozno. »Ljubitelji odrskih umetnosti« so skočili izza kulis z avtomatskimi puškami v rokah. Istočasno je tudi del gledalcev planil na Nemce kakor vihar in se tako pridružil onim z odra. V tistem hipu so se treskoma odprla vhodna vrata, skozi katera so vdrli oboroženi partizani, ki so še pravočasno prišli v Zarečensk. Grečuhin, ki se je med tem časom zavedel, je spoznal, da slaba prede, in je skušal skočiti skozi okno. Še o pravem času ga je zapazila Šura Egorova in ga zadržala. Zvlekli so ga na oder, kjer ga je zagledal Vasjka Kuzjmenko. »Pokrovitelja umetnosti« je temeljito namlatil in pri tem govoril:

— To ti je za balalajke, podlež! To imaš za dramatični krožek, birič!

Nekaj minut pozneje je vladal v dvorani popolen red, ako izvzamemo trupla padlih Nemcev. Po Vasjkovem zatrjevanju so samo »oživljali sliko«. Namesto da bi nadaljevali s predstavo, so partizani priredili miting.

Kakor nalašč je tedaj stopil v dvorano Amosov, ki je pravkar prispel v Zarečensk. Vsa dvorana je stoje prepevala:

Pravična jeza naj vzkipi,
kot besno morje zašumi,
to naša vojna ljudska je,
to naša vojna sveta je!

Amosov je videl ljudi, prepevajoče s solzami v očeh. Pogledal je na oder, kjer je bilo zbrano predsedstvo. Spoznal je staro Egorovo, Plotnikova, Šuro in še nekaj znancev in v hipu mu je bilo vse jasno. Nikogar ni nič vprašal. Objel je staro žensko, ki je stala poleg njega, in zapel z drugimi.

Zarečensk je prešel v partizanske roke. V mestu je bila upostavljena sovjetska oblast. Še tisto noč so odhiteli sli po rajonu in v kolhozih so bili aretirani starešine in policisti, ki so jih Nemci postavili. Ljudstvo je bilo navdušeno.

Amosov je po radiu stopil v zvezo z Moskvo in sporočil, da se je vrnil. Mudilo se mu je priti čimprej v Moskvo, da bi izkoristil podatke, ki jih je zbral v Berlinu.

Dan pozneje, ponoči, je pristalo na skritem partizanskem letališču letalo, ki je prišlo po Amosova. Amosov se je poslovil od prijateljev, sedel v letalo in srečno priletel v Moskvo.

8. marec v borbi za našo svobodo

Praznik vseh žena na svetu — 8. marec — je za primorske žene tesno povezan z narodno osvobodilno borbo, kajti prej primorske žene tega dne niso praznovale. Zato je tudi spomin na praznovanje svetovnega praznika žene za sleherno primorsko antifašistko spomin na težke dni narodno osvobodilne borbe.

Primorke se živo spominjajo praznovanja 8. marca v zadnjem letu borbe, leta 1945., tega velikega dne, ko so primorske žene dajale obračun o svojem delu in ko so si postavljale nove naloge, sprejemale obveznosti za nove žrtve, v svesti si, da zmaga ni več daleč in da je dan, ko si bodo dokončno priborile novo demokratično domovino, tik pred njimi.

Konferenca se je vršila v Cerknem, središču primorskega osvobojenega ozemlja. Že več tednov prej so se pričele priprave. Tovarišicam po vsej pokrajini so pomagali tovariši, da bi se tako oddolžili ženam, ki so jim v borbi nudile tako nesebično pomoč. Vsi, ki niso bili sposobni za borbo, so z neomajno požrtvovalnostjo gradili veliko dvorano, katero so kasneje v ofenzivi Nemci, četniki, ustaši, kozaki in izdajalci vseh mogočih vrst požgali. Delo je bilo težko in naporno sredi stalnih zimskih vremenskih neprilik. Dan in noč so delali, ker so vedeli, da bodo žene prišle od daleč: iz Brkinov, Pivke, Slovenske Istre in Krasa, iz Vipave, Soške doline, Kobariškega, Bovškega, Brd in Slovenske Benečije, Gorice in Trsta,

da bodo zborovale in potrebujejo zato dvorano. In zgradili so jo. Res se je konferenca začela dve uri po napovedanem času, ker delo še ni bilo dovršeno, a zato je bilo toliko večje presenečenje vseh žena, ko so stopile v krasno iz lesa izdelano dvorano, opremljeno s slikami žena v borbi, pri delu v partizanskih pisarnah, pri pranju, kuhanju in šivanju partizanom, pri prenašanju pošte itd. Tako slovesno opremljene dvorane primorske žene še niso videle, zato jih tudi ni motil ostri zimski mraz, ki je pritiskal v dvorano iz še ne popolnoma dograjenega odra.

Nacifašisti so se v tistih dneh pripravljali na največjo in najstrašnejšo ofenzivo na Primorskem. Dovažali so vedno večje število četniških, ustaških, belogardističnih, kozaških in falangističnih bataljonov na Primorsko. Svobodno ozemlje je bilo že skoro popolnoma obkoljeno. Iz zased so streljali za ženami, ki so prihajale na konferenco. Mnogo partizanskih poti je bilo zaprtih, toda delegatk to ni oviralo. Po tri do štirikrat daljšo pot so napravile, samo da so se prebile do Cerknega.

Še nikdar ni bilo tako živahno po ulicah malega primorskega trga kot v tistih dneh. Srečavale so se požrtvovalne aktivistke s terena z borkami, katerim so pomagale, ko so se borile v njih krajih. Koliko prisrčnosti in iskrene sestrske ljubezni je bilo v teh srečanjih!

Na tej konferenci so prvič primorske žene imele v svojih sredi tudi italijanske tovarišice. Bile so to delegatke iz Tržiča in Trsta. Slavnostnega dela konference so se udeležili tudi vojaški in politični funkcionarji, zastopnik sovjetske misije pri IX. Korpusu in komisar italijanske divizije Garibaldi-Natisone. Člani angleške in ameriške misije pa se vabilu niso odzvali.

Globok vtis je tedaj naredil na žene referat tov. Vide Tomšičeve, sedanje predsednice kontrolne komisije LRS. S preprostimi in toplimi besedami je ženam, ki so zaradi okrutnosti četniških zločincev že obupavale, vlila novega poguma in jim dokazala, da so ta zverstva le zadnje brcanje smrtno ranjene živali.

Nato pa so žene iz vseh krajev pokrajine pripovedovale o svojem delu in borbi. Pripovedovale so o junaških partizankah, ki so bile sovražnika, o bolničarkah, ki so pod mitraljeskim ognjem reševale ranjence s položajev itd. Vse žene pa so imele solzne oči, ko se je oglasila delegatka iz Trsta. Malo so vedele tedaj primorske žene o borbi Tržačank, zato jih je bilo toliko bolj groza, ko so poslušale delegatko, ki je s tresočim se glasom pripovedovala, kaj se dogaja na policijskem inšpektoratu v ulici Bellosguardo in v rižarni... Kljub vsem grozotam — je nadaljevala — pa Tržačanke z borbo nadaljujejo... Ko je prenehala, je bila v dvorani grobna tišina in sleherna od nas si je mislila, kako malo je storila in pretrpela v primeru z ženami v Trstu.

Drug pretresljiv trenutek je nastopil, ko se je sredi diskusije o tem, kako bi zbrale največ materialnih sredstev za pomoč vojski, dvignila neka tovarišica, snela z roke zlat poročni prstan ter ga položila na mizo pred predsedstvo konference z vzklikom: „Tovarišice, zbirajmo zlato za partizane!" in glej, mnoge so ji sledile in oddajale zlate predmete, ki so jih nosile kot spominska darila.

Na tej konferenci so si žene nabrale novih moči za nadaljnje delo in borbo. Polne navdušenja in globokih vtisov so se vrnile v svoje kraje in opogumljale tudi žene, ki jih na konferenci ni bilo. Pripravljale so jih na zadnje, najhujše dni borbe, ki so jo kljub grozotam junaško prestale. Mnogo žena je v najhujših mukah dalo v teh zadnjih tednih življenje za svobodo Primorske in vseh teh žena — junakinj — se bomo spominjale tudi letos, ko bomo 8. marca praznovale svetovni ženski praznik.

Aca Stanovnik

SKLEPI ŽENA V PRAGI

V Pragi je bila 27. februarja zaključena seja Sveta mednarodne demokratične federacije žena. Na sejah, ki so se vršile od 21. do 27. II. so članice Sveta razpravljale o raznih vprašanjih, ki se tičejo vseh žena na svetu, posebno pa še problemov žena kolonialnih dežel in žena tistih dežel, ki si še niso priborile demokracije in kjer obstojajo še vedno razni fašistični ali polfašistični režimi, katere podpirajo svetovne reakcionarne sile. O vseh teh problemih je Svet mednarodne demokratične federacije žena razpravljal in sprejel sklepe v obliki raznih resolucij.

V resoluciji, ki se tiče Nemčije postavlja tri točke:

1.) V Nemčiji je treba izvesti demilitarizacijo in denacifikacijo, da bi bila tako preprečena možnost novega napada.

2.) Nemčija mora dati pravične reparacije deželam, ki so največ trpele zaradi njenega napada.

3.) Potsdamske sklepe je treba spoštovati.

V resoluciji je rečeno, da so demokratične žene vsega sveta pripravljene nuditi pomoč vsakemu antinacističnemu in demokratičnemu delovanju, za katerega bi se zavzele nemške žene.

V resoluciji glede Španije pozivajo dežele, ki tega še niso storile, da prekinejo diplomatske in gospodarske odnose s Francom ter priznajo špansko republikansko vlado. Dalje zahtevajo v tej resoluciji, da se nudi pomoč ženam, ki sedijo po zaporih v Španiji. Vabijo na zbiranje prispevkov, ki bi omogočili, da bi federacija lahko poslala v Francovo Španijo mednarodno komisijo pravnikov, ki bi obiskala španske zapore.

V resoluciji, ki jo je Svet sprejel 25. II. pa poudarjajo, da se demokratične žene zavedajo svojih odgovornosti v boju proti reakcionarnim elementom za ohranitev miru in demokracije v interesu izboljšanja gospodarskih in socialnih pogojev človeštva, ter o boju proti zlorabi atomske energije. Dalje je v tej resoluciji rečeno, da mora federacija posvetiti pozornost zaščiti otrok, ki trpe zaradi pretekle vojne.

Omenjajo tudi pomoč ženam Španije, Grčije in Egipta, omenjajo Italijo, Trst, Grčijo, Egipt in Palestino kot dežele, kjer je treba braniti demokracijo proti monarhističnim in fašističnim elementom, ki jih podpirajo „določeni", prav tako reakcionarni elementi v ZDA, Vel. Britaniji in drugih državah! Poudarjajo tudi zahtevo, da bi demokratične žene sodelovale v ekonomskem in socialnem svetu Združenih narodov.

Na zaključku seje pa je Svet federacije sklenil, da se ustanove štirje komiteji, ki bodo proučevali probleme otrok in mladine, pravice žena in kolonialna vprašanja. Sklenjeno je bilo nadalje, da bodo poslani na temelju ustanovne listine Združenih narodov vladam držav, ki kontrolirajo kolonije, protesti v katerih bo posebno podčrtana zahteva, da bi prenehali oboroženi spopadi v kolonijah.

Ob zaključku zasedanja Sveta mednarodne demokratične federacije žena se je vršilo zborovanje, katerega se je udeležilo preko 4.000 čeških žena, katerim je 10 delegatk različnih držav govorilo o rezultatih kongresa in nalogah federacije.

LJUDSKI ZDRAVNIK

Omarica za prvo pomoč

V marsikateri hiši imajo po različnih predalih raztresene vse mogoče sanitetne drobnarije in kadar se kdo ureže ali pa je treba pripraviti kak zdravilen čaj, iščemo po vseh koth, preden kaj primernega najdemo.

Majhna, čista omarica, pritrjena na suhem, lahko dostopnem prostoru nam koristi bolj kot si mislimo. V njej prav lično lahko razporedimo zdravila, ter imamo v primeru manjše ali hujše nezgode pri rokah vse, kar v takem trenutku potrebujemo.

Kaj pripravimo v tako omarico?

Predvsem nekaj čistih obvez, nekaj koščkov sterilne gaze in precejšen zavoj vate, kar je najpotrebnejše, če se ranimo ali potolčemo. V takem primeru se kaj hitro zgodi, da se naselijo v rano bacili, hitro povroče gnojenje, posebno, če rana ne krvavi. Gnojenje bomo preprečili s samimi razkužili iz naše omarice: z alkoholom, jodovo tinkturo, 3% vodikovim prekisom ali z raztopljenim hipermanganom v vodi. Seveda ni treba rane, ki močno krvavi prav z ničemer čistiti, ker kri že sama odnaša bacile, dobro pa moramo očistiti okolico rane z omenjenimi pripomočki.

Na rano položimo hidrofilno tkanino, namazano z mazilom, pripravljenim s sulfamidno mastjo, ki naj bi preprečila eventuelno gnojenje.

V domači lekarni je prepotrebna steklenička bencina; ko prevezujemo rano, očistimo nje okolico s čistim lekarniškim bencinom.

Poleg sulfamidnega in mazila z ribjim oljem pripravimo v omarico tudi ihtiolovo mazilo za izgnojenje turov; ihtiol je tudi dobro sredstvo proti ozeblinam. Na cinkovo mazilo ne smemo pozabiti, ker izredno dobro vpija izločke ran in jih tako suši.

Izredno dobra domača zdravila proti kašlju so: lipovo cvetje, bezeg, lapuh in slez. Kamilice nam služijo za izpiranje obolelih oči, kamiličen čaj pa nam lajša trebušne bolečine; žavbelj uporabljamo za izpiranje ustne dupline, suhe borovnice proti premočnemu odvajanju.

Seveda ne smemo pri urejanju domače lekarne pozabiti na škatlico piramidonov proti glavobolu in vročini, na nekaj aspirinov za potenje pri prehladu in če nas boli zob, nam bo kombinirani prašek vsaj za nekaj ur pregnal bolečine.

Pri razporejanju moramo paziti, da predmete za notranjo uporabo ne zamenjamo z onimi za zunanjo. Zato je najbolje, da jih imamo v omarici lepo ločene in razvrščene na svojih policah in vse po vrsti lepo opremimo z napisi. Tako vzorno urejena omarica je v ponos in v veliko korist vsaki družini.

Privatni sektor

(Nadaljevanje z 10. strani.)

nagnil k meni, da bi naju nihče ne slišal: »Kako pa zunanja politika? Veste, človek gre sem, gre tja, k njemu pride ta in oni, pristaš OF sem, zagovornik ljudske oblasti, sprememb ne more biti, to vsi vemo. Toda to šušljanje... ali zunanja politika dobro stoji?«

»Kar gre,« sem rekel. »Vsak dan lepše!«

»Saj sem vedel, nič jim ne verjamem!« je rekel in se nekam grenko nasmehnil. »Razmišljam mnogo o teh sektorjih: sektor tu, sektor tam. Jaz pristaš vsega ne morem biti privatni sektor, ne? To me bo pognalo v reakcijo.. Prosili so me, naj bi pristopil k zadružnemu sektorju. Pogoji so kar dobri. Delaš, delaš, pa dobiš plačo. Skrbi pa nobenih: država skrbi za vse. Mislim, da se bom odločil, ne? Povabila, jaz, naš človek, ne morem odkloniti. To pa vsi vemo, da pri nas ima pravico živeti samo, kdor dela, to je tisto veliko!« Stisnil mi je roko, se še grenko nasmehnil, pa odhajal nekam potrto.

Ampak, da ne zna delati, in da že trideset let ni delal, sem zvedel šele kasneje. Zdaj razumem, zakaj mu zunanja politika povzroča toliko skrbi.

MODA

Zelo mladostna popoldanska obleka iz svetlobarvnega blaga. Zobčki, ki poudarjajo ovratnik, gumbnice in gube na obleki, naj bodo vezeni v nekoliko temnejši barvi.

ŠAH

SOVJETSKO PRVENSTVO

Po prvih poročilih, da bo na letošnjem sovjetskem prvenstvu sodelovalo 22 udeležencev, je prišla vest, da je število udeležencev znižano na 20 in kar je še važnejše, da je moral dosedanji 6 kratni prvak Botvinik zaradi strokovne prezaposlenosti odpovedati udeležbo. Po poklicu je Botvinik elektroinženir in je bil med vojno nagrajen za svoje izume v elektrotehniki z najvišjim odlikovanjem za delo. Zaradi njegove odsotnosti je vprašanje prvega mesta po prvi polovici turnirja še popolnoma nejasno. Eno je pa že razvidno: da prihaja za prvaka v poštev eden od šestorice Keres, Smislov, Boleslavski, Bronštajn, Bondarevski, Liliental. Med najmlajšimi udeleženci turnirja je Boleslavski, ki si je zaradi uspehov na velikih turnirjih že osvojil naslov velemojstra in je poleg Botvinika in Smislova eden od stebrov sovjetskega šaha. Prinašamo v ilustracijo njegove igre njegovo značilno partijo z Lundinom, ki jo je igral v Groningenu.

Indijska otvoritev

Beli: Lundin — Črni: Boleslavski

Groningen 1946

1.	d2 — d4	Sg8 — f6
2.	c2 — c4	d7 — d6
3.	Sg1 — f3	g7 — g6
4.	Sb1 — c3	Lf8 — g7
5.	e2 — e4	0 — 0
6.	Lf1 — e2	Sb8 — d7
7.	0 — 0	e7 — e5
8.	Tf1 — e1	Tf8 — e8
9.	Le2 — f1	e5 × d4 !
10.	Sf3 × d4	c7 — c6
11.	Lc1 — g5	h7 — h6
12.	Lg5 — f4	Dd8 — b6 !
13.	Sc3 — a4	Db6 — a5
14.	b2 — b4 ?	Da5 — d8

Če bi črni sprejel žrtev kmeta, bi prišel v napad. Ker pa se je enostavno umaknil, se je pokazala slabost poteze zaradi zrahljanja kmetov in diagonale d4 — a1.

V partijah nastopa ta pozicija večkrat. Črni ima slabega kmeta na d6, zato pa živahno igro figur. Odloči dinamika igre črnega.

15.	Sa4 — c3	Sd7 — e5
16.	f2 — f3	a7 — a5
17.	b4 — b5	Sf6 — h5 !

Ta poteza očitno pokaže slabosti bele diagonale a1 — d4.

18.	Lf4 × e5	Lg7 × e5
19.	Dd1 — d2	Dd8 — h4 !
20.	g2 — g3	Sh5 × g3 !
21.	h2 × g3	Dh4 × g3 + !
22.	Lf1 — g2	Lc8 — h3

Beli se je vdal, ker ne more preprečiti nadaljnih težjih izgub.

Partija je značilna zlasti v tem, ker pokaže, kako se večkrat navidez dobre napadalne poteze kot tu poteze belega b2 —b4 izkažejo kot slabitev lastne pozicije. Boleslavski je vse slabosti izkoristil na »enostavno« toda efektno način.

ČAROBNI NAKIT

Sonja Sever
Ilustrira Milko Bambič

Kamorkoli je zapeljala kočija, so ljudje popadali na kolena in se s čelom dotaknili zemlje. Gorje tistemu, ki bi ne bil tako ponižno pozdravil edinke velikega šaha!

Telesna straža ga je oplazila z bičem. Sobeida pa je vse hladno in mirno gledala. Prepričana je bila, da so ljudje le zato na svetu, da časte njo in njenega očeta.

Iz množice je skočila bleda žena in proseče dvignila bolehnega dojenčka k princesi. Sobeida si je pa z rokami zakrila oči, a stražarji so sunili ženo v obcestni jarek.

Kočijaž je hotel danes še posebno razveseliti svojo razvajeno gospodarico. Zavozil je proti glavnemu trgu, kjer je bil ravno sejem. Kaj vse je bilo tam razstavljeno!

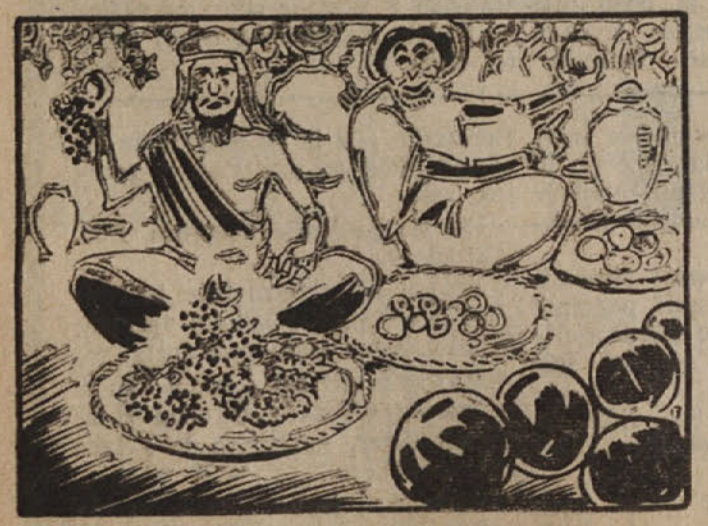

Lončarji so prodajali svoje lepo izdelane sklede in vrče. Kmetje so imeli razstavljene svoje bogate pridelke. V velikih čredah je stala drobnica in čakala kupca.

Kočija je zapeljala naravnost v to pisano množico. Prevračala je košare in vrče, da se je vse polilo in razbilo. Kmetje so obupano vili roke, a princesa se je zabavala.

Trst, 6. sušca 1947 · Priloga Ljud. tednika

Povest partizanske zvestobe

Po Tonetu Seliškarju
Ilustrira Albert Sirk

Ko so se na cvetno nedeljo vaščani vračali iz cerkve, so nenadoma obstali. Silno bučanje je šumelo izpod neba, da se je zemlja tresla. Težki bombniki so se bližali.

Nenadoma so se jekleni ptiči spustili proti zemlji. Votel grom je sledil gromu, da je uboge ljudi popadel neznanski strah: »To je začetek strahot, to je vojna!«

Ljudje so zbežali v hosto, le mala Marička je obstala na poti. Jekleni ptič se je spustil nizko, strojnica je zaropotala in deklica se je zgrudila na stezo.

Mati je planila k Marički, z dlanjo ji je hotela ustaviti kri, pa zaman. Dvignila jo je proti nebu in v grozi zavpila: »Nedolžnega otroka ste ubili! Prekleti!«

Josip Jurčič

4. marca 1884. se je rodil na Muljavi pri Stični pisatelj Josip Jurčič.

Napisal je več črtic, povesti in tudi prvi slovenski roman »Deseti brat«, iz katerega prinašamo danes odlomek »Krjavelj in morski strah«.

Naša primorska mladina naj čita njegova dela, saj ji bodo pomagala spoznati in vzljubiti slovensko zemljo in slovenskega človeka.

Krjavelj in morski strah

»Saj ni hudiča, kdo ga je pa videl?« pravi krčmar in namežikne drugim gostom, kakor bi hotel reči: zdaj ga imamo, poslušajte.

In res je bil Krjavelj ves živ.

»O, to pa to! Hudir pa je, hudir.« Rekši se stegne po mizi, pomakne klobuk nazaj in z glavo pritrkovaje pravi: »Saj sem ga jaz presekal, opolnoči sem ga, na dva kosa.«

»Povedi nam, povedi, kako je bilo!«

»Takole: Jaz stojim ob enajstih na barki za stražo —«

»Prej si pa rekel, da opolnoči,« mu seže nekdo v besedo.

Krjavelj se ni dal motiti ne ugovoru ne smehu, ampak je svojo trdil in dejal: »Ob enajstih je bilo, to še dobro vem. Sem sem stal, megla je bila in tema kakor v rogu. Zeblo me je, pa sabljo sem imel. Postajal sem dremoten; zato sem začel gledati tjakaj po morju.«

»Kako si po morju gledal, ko je bilo pa tema?«

»Naj bo tema, saj sem imel kresilo in gobo in drva, pa sem zakuril. Kar gori v jamboru nekaj pravi: vrr, vrr, vrr! Jaz gledam, gledam — nič ni bilo. Spet se mi zadremlje, pa počenem na tla. Jaz gledam, gledam, poslušam — nič ni bilo. Kar nekaj sem po morju pride in z nogami pravi: comp! comp! comp! Jaz gledam — kar vidim, da gre hudič.«

»Kako si pa vedel, da gre hudič?« vpraša eden nevernih poslušalcev.

»Kaj bi ne bil vedel? Ali ni imel rdečih hlač, zelene kapice, kosmatih tačic in takih nohtov na prstih kakor tisti le kavlji pri vagi?«

»Ali te je bilo kaj strah?« vpraša krčmar.

»Kako me bo strah, ko sem pa bridko sabljo v rokah držal? — No, potlej je tista pošast ali tisti peklenski škrat plezal gori ob barki prav na glas: škreb! škreb! škreb! Kakor je na vrh prišel, pa se ti je iz oči v oči meni nasproti postavil. Sveta mamka božja, sedem križev in težav — sem dejal — pa sem zavzdignil bridko sabljo, pa sem zamahnil, pa sem čez glavo ubral in loputnil: lop! — pa sem ga presekal, samega hudiča sem presekal, na dva kosa!«

»Kako pa veš, da si ga?«

»Kaj bi ne vedel? Saj je dvakrat padlo v morje. Prvič je reklo: štrbunk!, drugič pa se je slišalo: štr-bunk! Pa reci potlej, da ga nisem presekal, da ga nisem na dva kosa presekal!«

»To je res, da si ga. Na, pij, ki si tako dobro delo storil.«

Letalski rekorderji

Zgradbo dobrih letalcev so vedno z veliko vnemo proučevali izumitelji vsakovrstnih letal in se zmeraj spet vračali k tem najpopolnejšim vzorom.

Ptice selilke se v hitrem in vztrajnem letu vračajo spomladi v domovino. Čeprav jim morda nudi tujina vsega v izobilju, vendar vedno znova slede močnim klicem: proč od tod! Tujina je vselej le zlobna mačeha. Nobena selilka si tamkaj ne gradi gnezdeca. Od žalosti in neizmernega koprnenja za rodnim krajem pevci oneme in najslajše pesmi jim zamro. S pospešenimi silami se bližajo svojim domovom in vsi radostni pozdravljajo rodna gnezdeca. Težka je pot, veliko selilk najde spotoma smrt: nekaj jih onemore in pade v morje, mnogo jih požro razne ujede, a največ jih uniči človek in s tem izplača grenko plačilo za številne koristi, ki jih ima od njih. Poti so dolge in težke, a težnja za domovino neizrečena.

Črnoglavke, srakoperji, drozgi, postolke, poljski škrjanci, divje gosi in druge potrebujejo za povratek približno 30 dni. Štirideset dni potujejo v rojstne domove divje race, kanje ali mišarji, pastirice, vodebi, kukavice, slavčki, grlice, prepelice in hudourniki. Petdeset in več dni rabijo za vrnitev pribe, grivarji, sive čaplje, lastavice in štorklje.

Štorklje napravijo 10.000 km dolgo potovanje. Ako prelete dnevno približno 400 km, bi rabile za vrnitev 25 dni, ki se pa zaradi počitka, hranitve, vremenskih neprilik zavleče na 50 dni. Za selitev v tujino pa rabijo skoraj 3 mesece.

Vse ptice selilke rabijo za povratek v domovino veliko manj časa, kakor za odhod iz nje. Hrepenenje jih kliče domov in jim daje moč, da dosežejo ljubo zemljo v veliko krajšem času, kajti tudi ptice občutijo, da je domovina le ena.

Jože Pahor:

LUC

(Nadaljevanje)

32

Stvar se je posrečila, naslednji dan so bili vsi trije »dežurni« in so stražili pri vratih parka. Pregledovali so, kdo gre v kolonijo in predvsem pazili, da je ne bi kdo na tihem pobrisal ven. Včasih so prenesli še kakšno pošto in tekli kaj kupit v bližnje trgovine. Koj spočetka je bilo pri vratih silno strogo. Debelinko je prežal ko ris. Kdor se je približal, je moral nazaj, daleč proč. Če ni hotel zlepa, je šel zgrda. Šest rok ga je zgrabilo z vso odločnostjo in spravilo v kraj. Dežurni so pač dežurni!

Kmalu pa se je stvar razvila. Luc je prevzel poveljništvo, Štefan in Orkafiks sta povelja izvrševala. Prej so vpili vsi trije, zdaj samo še poveljnik.

Toda vsa strogost in novi red nista preprečila, da ne bi uhajali na cesto. Luc je najprej opazil, da sta dva tička zunaj. Prva sta bila prej pripravljena, da bi šla ven, prva sta bila odgnana daleč nazaj v park. In zdaj sta zunaj in se rogata! Kako je to mogoče?

Le tako, da sta tička skrivaj preplezala nekje železno ograjo in zletela v zlato prostost.

»Orkafiks! Na stražo.«

Martin je zdrvel in prišel čisto prav, da je ujel tička na ograji. Vse otresanje ni nič zaleglo. Pritiral ga je zmagoslavno pred poveljnika.

33

»Vohun si!« je napadel Luc uhajača. »Vohuna pa je treba obsoditi na smrt!«

Tiček je debelo gledal. Mislil je na to, da se bo treba stepsti, zdaj pa taka reč! Morda bi bilo še bolje, če bi jo pobrisal, toda ris preži in komaj čaka, da bi planil. Najbrže je že kdo drugi na ograji. Škoda, če bo odnesel pete!

»Veš kaj, Luc«, svetuje stražnik. »Vohuna obsodi na smrt pogojno! Naj bo obešen, če bi še enkrat ušel!«

»Vprašanje je, če ga boš spet ujel!« meni Luc.

»Seveda ga bom! Saj vidiš, da še ni zgrajen!« zagotavlja Debelinko.

»Kakšen zgrajen?« vpraša ujetnik.

»Ti tega ne razumeš!« ga zavrne Debelinko. »Če bi mi ušel, bi že bil zgrajen, tako pa nisi. Vsak ni zgrajen, veš!«

»Ti si zgrajen?« povpraša Luc. »Od kdaj?«

»Kaj ti veš!« se razburi Martin. »Saj je oče rekel! Da sem zgrajen, je rekel, samo malo postrani!«

»Saj se precej vidi«, pravi Luc in se smeje. »A za dežurnega si še zmeraj dober, poveljstvo je s tabo zadovoljno!«

»Orkafiks« je kar žarel. Vzravnal se je in vojaško pozdravil. Zgrajen je bil, čeprav malo postrani!

Vida Taufer:

Pri vlaku

Tonček dobro razločuje,
kod bo šel tržaški vlak,
z mamico se posvetuje,
kdaj ustavi naj korak.

Kadar mimo prisopiha,
ga pozdravi kot vojak,
gleda ga in komaj diha,
bije z nogico ob tlak.

Kliče ga, naj se ustavi,
da bo romal v daljni svet.
„Vlak, počakaj me,“ mu pravi
in mu maha ves zavzet.

Vlak pa pelje v Trst do morja,
malčki kakor on so tam;
vsi od svojega obzorja
hrepenijo tiho k nam.

Pionirji iz Sv. Križa pri Trstu ljubljanskim tovarišem

Dragi pionirji

pionirskega odreda narodnega heroja Slavka Šlandra na II. državni gimnaziji v

Ljubljani

Vaše pismo nas je zelo razveselilo. Kako radi bi bili med vami v vaši šoli na vaših sestankih in na vaših prireditvah, ker pri vas je vse lepše kot pri nas. Zlasti smo mnogo mislili te dni na vas pionirje in na vse Slovence, ki so tako srečni, da so popolnoma svobodni. Nam ne sije še svetlo sonce svobode, čeravno so se naši očetje, bratje in sestre hrabro bojevali v narodni osvobodilni vojni. Samo v naši vasi je dalo 45 partizanov življenje za svobodo. Nikdar ne bomo pozabili naših žrtev in prepričani smo, da bodo tudi ljubljanski pionirji vedno z nami enakih misli. Preko meje Svobodnega tržaškega ozemlja si bomo podajali prijateljske roke in gradili srečno bodočnost. V upanju, da nam boste še poročali o svojem delu in napredku, vas pozdravlja

pionirska družina
v Sv. Križu pri Trstu

Sv. Križ pri Trstu 2. III. 1947.

REŠITEV KRIŽANKE ŠT. 2

Vodoravno: 1. Ljubljana, 6. Izola, 7. april, 8. valolom, 10. vodopad, 11. pevec, 12. davek, 13. Ana.

Navpično: 2. Jugoslavija, 3. beda, 4. jama, 5. napredovati, 9. muca, 10. voda, 14. nada.

◆

NALOGA Z VŽIGALICAMI

Položi 8 vžigalic tako, da nastane 1 četverokotnik in 4 enako veliki trikotniki.

FIZKULTURA

„Partizan“ v Trstu

V nedeljo bo igrala v Trstu za jugoslovansko nogometno prvenstvo proti moštvu Lj. Ponziane, enajstorica Centralnega Doma Jugoslovanske Armade „Partizan“ iz Beograda.

Partizan je nogometna enajstorica, ki jo smatrajo nogometni strokovnjaki za eno najmočnejših v Evropi in to povsem po pravici. Svoj sloves si je ustvarila ne samo v Jugoslaviji, temveč tudi v inozemstvu. Lani je gostovala na Poljskem ter v vseh tekmah nadmočno in prepričljivo zmagala. Od tam so igralci odpotovali v Sovjetsko zvezo, kjer so igrali štiri tekme z najboljšimi sovjetskimi enajstoricami. Prvo tekmo so odigrali s sovjetskim prvakom CDKA. Po enakovredni igri se je končala z minimalno zmago sovjetskih igralcev 1:0. Svojo drugo tekmo so igrali v Leningradu ter zmagali z 2:1. Tretji nasprotnik Partizana pa je bila enajstorica Dinama, ki si je v Angliji priborila v borbi z najboljšimi angleškimi enajstoricami toliko slave. Pred 100.000 gledalci je Partizan tekmo nesrečno izgubil s 4:1. Kljub porazu pa so bili sovjetski časopisi polni hvale odlični igri jugoslovanskih gostov. Iz Moskve so Partizanovci odpotovali še v Tbilisi, kjer so z zmago 2:1 zaključili svojo turnejo po Sovjetski zvezi.

Partizanova enajstorica se odlikuje po dovršenem W sistemu, ki so ga po gostovanju po Sovjetski zvezi poživili še s sistemom sovjetskih enajstoric. Igra hiter in kombinatoren nogomet, ki mu je glavni cilj prikazati lepo in obenem učinkovito igro. Zaradi tega je tudi tako izredno priljubljen.

Partizanovo enajstorico sestavljajo nogometni igralci, ki so vsak zase pravi nogometni mojstri, vsi skupaj pa sestavljajo izredno povezano in skladno celoto. Najboljšo moč ima v krilski vrsti, kjer sta duši vseh akcij Čajkovski, ki je bil predlagan za reprezentanco kontinenta proti Angliji, ter Simonovski, igralec z odlično tehniko. Glavno moč v ožji obrambi ima v Glazerju, ki je že neštetokrat oblekel državni dres, v napadu pa je nosilec vseh nevarnih prodorov in realizator golov Bobek, ki je navdušil francosko nogometno publiko ob priliki gostovanja beograjske reprezentance po Franciji.

Partizan bo v nedeljo nastopil v Trstu s svojo najmočnejšo postavo. Gotovi smo, da bo tudi Tržačane navdušil s svojo igro, toliko bolj, ker bo to prvenstvena tekma.

ENAJSTORICA „PARTIZANA“

Prvenstvo brez presenečenj

V nedeljo je bilo odigrano prvo kolo pomladnega dela jugoslovanskega nogometnega prvenstva. 14 enajstoric je zopet stopilo v neposredno borbo za točke. Prve štiri se bodo borile za naslov prvaka, kajti od ostalih imajo že toliko naskoka, da jim niso več nevarne. Huda borba se bo vodila tudi med enajstoricami, ki so na repku kvalifikacijske lestvice, za nadaljnji obstoj v prvenstvu.

Partizan je gostoval v Titogradu ter z lahkoto premagal domačo enajstorico, ki mu ni bila v vseh 90 minutah igre niti enkrat nevarna. Zmagal je prepričljivo in ponovno dokazal, da ne uživa zaman slovesa velikih enajstoric.

Zagrebški Dinamo je moral to pot v Sarajevo, kjer se je srečal z domačim Železničarjem. Zagrebški nogometaši, ki smo jih imeli že priliko videti v Trstu, so tudi v Sarajevu s svojo igro potrdili, da so več kot nevarni nasprotniki Partizanu in ostalim enajstoricam, ki imajo največ možnosti osvojiti letošnje prvenstvo. Tudi Hajduk, ki je gostoval na Reki proti odlično razpoloženi enajstorici Kvarnerja, je še enkrat pokazal vse svoje zmožnosti ter s svojo krasno igro navdušil 6000 glavo množico in zmagal. Četrti neposredni tekmec Rdeča zvezda pa je v nedeljo zaužila kupico grenkosti, ki mu jo je nalila subotiška enajstorica Spartaka.

Drugo zagrebško moštvo Lokomotiva je na svojem igrišču odpravila niški 14. oktober, beograjski Metalac pa skopljansko Pobedo.

Zastopniki Trsta, enajstorica Lj. Ponziane, ki bi morala igrati v Dolnji Lendavi proti Nafti, je zaradi neuporabnega igrišča (20 cm snega) odigrala z Nafto samo prijateljsko tekmo 2×30 minut, ki se je končala z zmago domačinov 2:0.

V drugem kolu dne 9. t. m. se bodo srečale tele enajstorice: Ponziana-Partizan (v Trstu); Železničar-Budučnost; Dinamo-Kvarner; Hajduk-Lokomotiva, Rdeča zvezda-14. oktober, Metalac-Spartak in Nafta-Pobeda.

Kvalifikacijska lestvica

Partizan	14	12	1	1	39	9	25
Hajduk	14	10	2	2	31	4	22
Dinamo	14	10	2	2	40	14	22
Rdeča zvezda	14	10	1	3	43	16	21
Metalac	14	8	2	4	28	19	18
Spartak	14	6	2	6	19	23	14
Lokomotiva	14	5	3	6	20	22	13
Pobeda	14	3	5	6	23	23	11
Lj. Ponziane	13	4	1	8	14	27	9
Kvarner	14	2	5	7	13	23	9
Budučnost	14	3	3	8	19	32	9
14. oktober	14	3	3	8	12	34	9
Nafta	13	3	0	10	12	41	6
Železničar	14	2	2	10	13	41	6

Pokrajinsko prvenstvo

Pretekla nedelja je prinesla za navijače Montebella, ki so v velikem številu prihiteli bodrit svoje dečke, malo grenkobe, kajti njih enajstorica je kljub temu, da je igrala borbeno in lepo ter da je bila Gaslinija enakovredna morala prepustiti svojemu nasprotniku obe točki. Seveda je bilo toliko več veselja med Gaslinovci.

Enajstorica Škednja je v Piranu z visokim rezultatom odpravila domače moštvo ter si s tem še izboljšala svoj položaj v kvalifikacijski lestvici. Tudi Koper je doma z enakim rezultatom premagal enajstorico iz Ronk. Tržičani pa so zmagali nad Tovarno strojev z rezultatom, ki bi lahko bil tudi obraten. Ostale tekme so bile odgodene.

Rezultati: Gaslini-Montebello 4:3, Škedenj-Piran 5:0, Koper-Ronki 5:0, Tržič-Tovarna strojev 2:0.

Okrožno prvenstvo

Rezultati okrožnega prvenstva so: Montebello II-Rauber 8:1; Primorje P-Col 3:1; Roianese-Acegat 4:1; Kraljič-Nabrežina 2:0; Dreher I-Tovarna strojev II 4:0; Sv. Marko-Pisoni 2:1; Miren-Krmin II 3:2.

Predaje pri štafetah

Dober rezultat in s tem uspeh štafetnega teka na kratke proge zavisi največ od tehnike predaje štafetne palice. Zgodi se, da štafeta, ki je sestavljena iz slabših tekalcev od svojega nasprotnika, zmaga prav zaradi odličnega obvladanja predajne tehnike.

Zanimivo pa je tudi spomniti se na svetovni rekord v štafeti 4×100 metrov- ki ga je postavilo ameriško moštvo leta 1938 v času 39.8 sekund. Moštvo so sestavljali sledeči tekači: Owens, Metcalf, Draper in Wykoff. Če bi seštel najboljše rezultate, ki so jih dosegli posamezni tekači izven štafete, bi dobili čas 41.3, kar je za 1.5 sekunde slabši čas od rekorda, ki so ga dosegli v štafeti.

Tajnost štafetnega teka je v sijajni predajni tehniki palice ter v tem, da so trije tekmovalci startali, ne da bi izgubili čas s startom. Najvažnejše pri tehniki predaje palice pa je v tem, da tekač, ki palico prejme, doseže maksimalno hitrost v prostoru od 15 do 17 m, od 20 metrov, ki jih ima na rapolago za predajo. Zaradi tega mora tekač, ki prejme palico, startati pravočasno in v ostrem tempu. Nadalje morata oba tekača, tisti, ki palico preda, in tisti, ki je prejme, imeti pri predaji polno hitrost ter predati palico na najracionalnejši način, to je od spodaj.

Zanimivo je tudi, da se tekači, ki ima dober začetni start in dobro teče pri zavojih, postavi na prvo mesto, za četrto mesto pa se postavi najhitrejši tekač, posebno še, če ima slab start.

Italijansko prvenstvo

Atalanta-Triestina 3:1, Sampdoria-Torino 3:1, Milan-Juventus 2:1, Inter-Genoa 2:1, Vicenza-Venezia 2:1, Bologna-Alessandria 4:1, Bari-Brescia 0:0, Napoli-Modena 1:0, Lazio-Roma 0:0, Livorno-Fiorentina 3:1.

Košarka

V nedeljo sta bili odigrani dve zanimivi in lepi tekmi. V prvi je moška ekipa Cola premagala reprezentanco ZDTV z 36:24, v drugi pa ženska ekipa Rinaldija reprezentanco ZDTV z 22:7.

ZA BISTRE GLAVE

Številčnica

1	2 A	3	4	5
4	6	4	7	8 I
7	2	9	10 U	11
4	12 R	2	13	8
11	10	14 B	2	15
4	3	16 E	7	4
17	4	15	16	18 N

Vremenska napoved

Sak, ost, tuš, car, gram, vid, obara, leto, lina, prid, hip, tip.

V vsaki besedi črtaj eno črko!

Skrit pregovor

Rebro, navidez, skelet, gejša, Berlioz, predpust, izdelati, tropina, graja, homeopat, razbrzdan, rekord, Ljubljana, polivati, pobegniti, bajta, železnica, slikati, merjasec, jetra, župan.

Izberi iz vsake besede dve zaporedni črki in dobil boš pregovor.

Posetnica

Vid Jan - Kogoj

Ugotovite poklic tega tovariša!

Satje

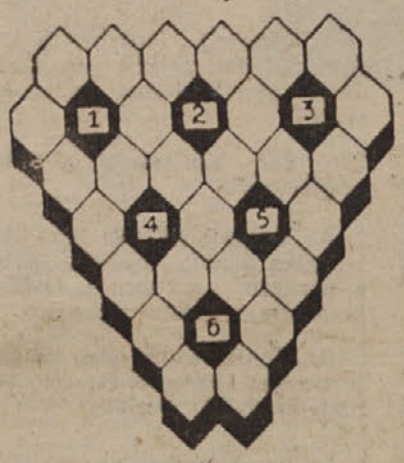

Vstavi okrog vsake številke besedo s šest črkami v smeri urnega kazalca. Puščice nakazujejo začetek besede.

1. Tako zmerjamo nekatere živali; 2. sicer majhen kraj v Italiji, a za Slovence ima njegovo ime žalosten sloves; 3. trske; 4. lepa cvetica, ki bo čez mesec okrasila kraške senožeti; 5. potujoče zabavišče (znan je sovjetski film s tem imenom), 6. časovna enota.

Iz umetnosti

Določite o spodaj navedenih imenih, kaj označujejo.

1. Gorski venec; 2. Mona Lisa (Gioconda); 3. Patetica; 4. Odiseja; 5. Sejalec (slovenski); 6. Evgenij Onjegin; 7. Duma; 8. Ura anatomije; 9. Eroica; 10. Pietà.

Križanka

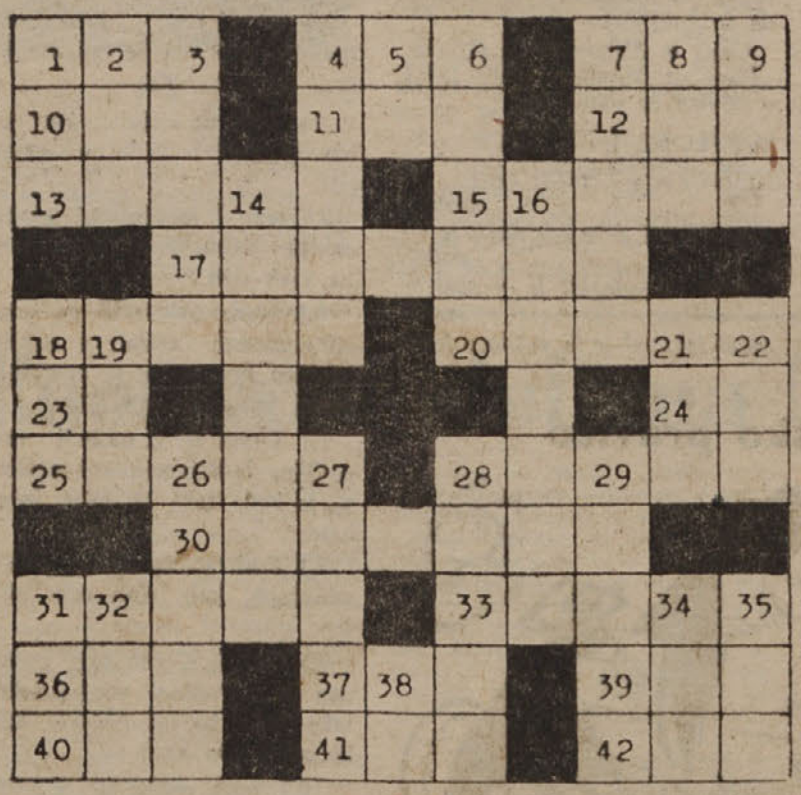

Vodoravno: 1. število; 4. pripadnik balkanskega naroda; 7 časovna enota; 10. del živalskega telesa; 11. zver; 12. plačanje; 13. rastlina; 15. nov pristaš; 17. kraj na Goriškem; 18. hrib pri Beogradu; 20. klada; 23. predlog; 24. premica; 25. mesto ob Črnem morju; 28. jed; 30. mesto v Dalmaciji; 31. gradbena snov; 33. planjava; 36. naziv; 37. dan v rimskem koledarju; 39. glas; 40. nepoštenjak; 41. poljska cvetica; 42. nadavek.

Navpično: 1. jeza; 2. veznik; 3. stavbeno gradivo; 4. denarna kazen; 5. ton v solmizaciji; 6. mestna četrt; 7. ptica roparica; 8. zločin; 9. dejanje; 14. kraj v Istri; 16. razstrelivo; 18. moško ime; 19. oddelek vojakov; 21. del krožnice; 22. žuželka; 26. krasnoslovec; 27. nemški pesnik (romantik); 28. oddelek; 29. žensko ime; 31. bivanje; 32. žensko me; 34. luk; 35. žensko ime; 38. veznik

Šifrirana anekdota

Dajte 1 2 — 3 4 — 5 6 4 7 8 9 10 — lir 8 10 11 12 13 4 — 7 9 — 3 4 14 10 9 6 4 15 — 16 17 18 10 — 6 — lekarni.

„5 4 1 18 — 6 4 1 — 15 4 14 17 18 kvečjemu za 13 9 10 5 9 8 9 10 — 15 2 11.“

„13 18 10 9 1 — 13 4 — — 18 8 10 4 19 9 1 — 11 4 7 9 — 13 11 2 življenju.“ 7 9 — 18 5 20 18 6 18 11 2 15 Škot.

Reševalcem

Ta teden — kot smo napovedali — ne bomo objavili rešitev uganke iz predzadnje številke, da bi tako vendar pravočasno prejeli rešitve tudi iz tistih predelov, koder je pošta najmanj redna.

Marsikateri reševalec nam je že omenil, kaj mu najbolj ugaja. Nekateri so imeli pomisleke zaradi „slavnih izrekov“. Rekli smo že, da bomo šteli tudi nepopolno rešitev, s čimer smo to uganko napravili nekako neobvezno. Res je, da to ni prava uganka, to je le nekaka „preizkuševalnica“ znanja in načitanosti. Zato tudi in važno, ali je ta ali oni res izrekel dotične besede. Za nekatere je to gotovo. Prav verjetno, da Arhimed ni zamišljen črtal v pesek svoje kroge, ko je sovražnik vdiral v mesto in najbrž ga ni iz zamišljenosti zbudil šele sovražni vojak, ki mu je stopil na pesek in ga v odgovor na njegov: „Ne dotikaj se mojih krogov!“ presekal. Tudi za Goetheja pravijo, da so bile njegove zadnje besede nekak poziv, da zapro okno zaradi prepiha, in ne tolikrat citirani izrek: „Več luči!“. Podobne — imenujemo jih — uganke, bomo še priobčevali. Mogoče se bodo priljubile tudi tistim, ki so jim bile doslej manj všeč.

Kupon št. 8

za

nagradno tekmovanje Ljudskega tednika

ODGOVORNI UREDNIK: KOREN JOŽE

Revež je iskal Radio Trst II

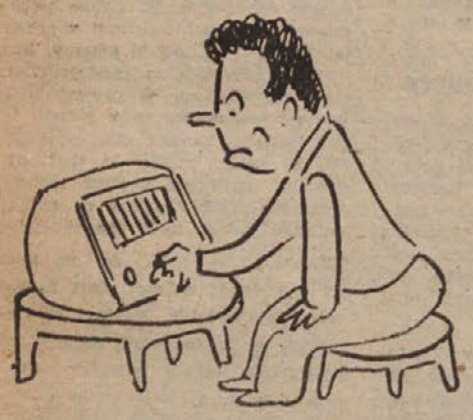

Etna in vlada

Etna je poznana po erupciji, italijanska vlada po korupciji. Italijanska vlada vedno korumpira, Etna pa le včasih malo erupira; in zato je Etna manj nesreče kriva, kakor takšna vlada, ki je podkupljiva.

Vodnik in Brdnik

Vodnik

Ne hčere, ne sina po meni ne bo, dovolj je spomina me pesmi pojo.

Brdnik

Sem delal za druge, svoj narod izdal, a zdaj — za usluge brez „Glasa“ ostal.

POBRALO GA JE

Mimoidoči: Zaradi česa je umrlo to dete tako zgodnje smrti?
Pogrebec: Eh, že od rojstva je živelo zgolj od zapadnih injekcij, zdaj je še teh zmanjkalo, pa ga je pobralo.

Tragična smrt sredi Trsta

Kar na lepem se je pred dnevi zgrudil sredi ceste nek mož. Zdravnik je ugotovil, da mu je udarila kri v glavo. Prepeljali so ga v bolnišnico, kjer je kmalu izdihnil (bolnik namreč, zdravnik še živi!) In sreča je, da zdravnik še živi, sicer bi ostalo za vedno nepojasnjeno, kaj je pokojniku pognalo kri v glavo.

Tole je povedal zdravnik o nesrečnežu: Mož je prišel v Trst naravnost iz Milana. Kakor znano, je tam kruh tako redka stvar, kot v Londonu dan brez megle. Belega kruha pa v Milanu celo v najboljših rodbinah več ne poznajo. Pa je šel naš Milančan v Trstu mimo neke pekarne. In kaj je zagledal v izložbi? Bele, maslene stručke! Že to mu je pognalo prvi naval krvi v glavo, kaj šele, ko je na teh štručkah zagledal napis: „Pane di Milano“. Tedaj mu je celo kri iz mezinca leve noge prišla do možganov. In je seveda izdihnil dušo.

Umrl je Milančan. A štručke: „Pane di Milano“ vidiš tako v izložbi še dandanes.

SVETLOBA IN TEMA

Na bolje se v Trstu je zdaj obrnilo:
elektrike več se v teh dneh je dobilo
in dan se potegnil je — spet se svetli;
samo šovinist je še vedno v temi.

Deset zapovedi za tiste

1.) Pij, dokler ne obležiš kot klada. Če vas je več v družbi, tekmujte, kdo bo prvi klada

2.) V tramvaju kadi cigareto za cigareto, četudi napisi v vseh mogočih jezikih to dosledno prepovedujejo.

3.) Stegni noge čim bolj daleč od sebe. Če le mogoče jih deni na sredo mize.

4.) Vpij po cestah kot jesihar in smej se bedasto samemu sebi

5.) Izzivaj in pretepaj se vsaj enkrat tedensko, če le utegneš pa vsak dan.

6.) Vozi avtomobil po najobljudenejših cestah s stokilometrsko brzino, če le mogoče z dvemi kolesi po pločniku.

7.) Druži se z najbolj propadlimi ženščinami, ker poštene se te bodo tako ali tako izogibale.

8.) Bodi s fašisti v dobrih odnošajih, kajti roka roko umije.

9.) Omisli si čim prej gršega psa in ga vedno vodi s seboj, tako da se bo takoj videlo, kam si prišel (na psa).

10.) Imej vedno kaj v ustih, če že ne žvečilnega gumija, pa vtakni prst vanje in brlizgaj, da bo šlo skozi ušesa.

DVATISOČLETNA KULTURA

Italijanski šovinisti so se na izraz „dvatisočletna kultura“ tako zelo privadili, da bo ves svet že zdavnaj pisal leto 3000, ko bodo oni še vedno govorili le o svoji dvatisočletni kulturi.

Pogovori s ceste

A: Berlinski časopisi poročajo o odkritju tajnih fašističnih organizacij v zapadni Nemčiji.

B: Tako? Torej javnih trenutno še niso odkrili?

A: Nekateri funkcionarji tržaške civilne policije so pred dnevi nepričakovano podali ostavko.

B: Da, kaj takega je bilo pričakovati.

A: V časopisih sem bral, da je grška vladna vojska v borbi s partizani spremenila taktiko in prešla v aktivno defenzivo.

B: Zanimivo! S tako taktiko je nemška vojska prišla celo od Stalingrada do Berlina.

A: V Kopenhagenu so danske ženske protestirale proti načinu delitve življenjskih potrebščin.

B: Kaj takega bi se v Pulju ne moglo pripetiti.

A: Zakaj ne?

B: Ker tam sploh nimajo nobenega načina delitve življenjskih potrebščin.

A: Neverjetno! Ste slišali? Angleški klub v Jeruzalemu so podminirali in je zletel v zrak.

B: Oprostite, a kam, po vašem mnenju, naj bi zletel, če ne v zrak?

A: Ali vam je znano, zakaj je „Glas zaveznikov“ prenehal izhajati?

B: Iz čiste solidarnosti.

A: Iz solidarnosti? Do koga?

B: Do „Giornale alleato“.

Pred tržaško pravico

Vlomilec: Kakšna pravica je to, gospod sodnik! Vlomil sem in odnesel nekaj malenkosti, pa ste me obsodili strože kot morilce in ubijalce antifašistov.

Sodnik: Kdo ti je kriv, ljubček?! Pa bi še ti ubijal in moril.

Stric iz Amerike

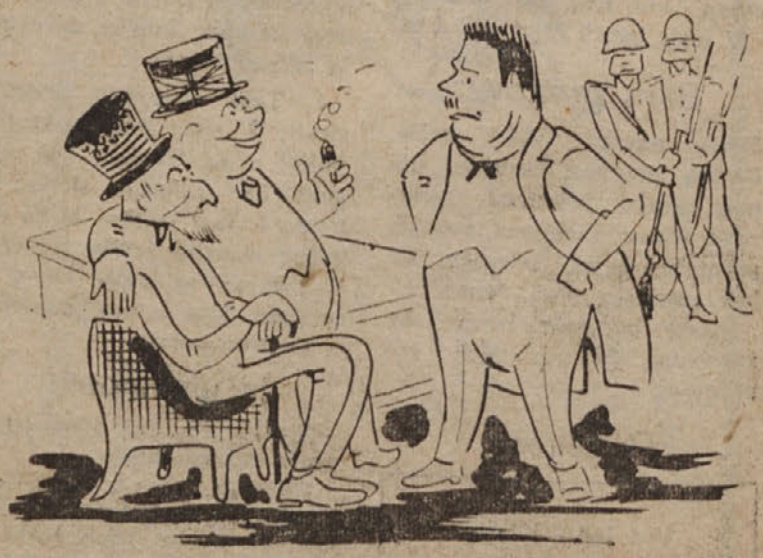

Storili bomo vse, da te postavimo za guvernerja v Trst, a obljubiti nam moraš, da se odločiš za take ukrepe v bodoče — brez vsakega premišljanja.